

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน
บ้านนาคุณน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ประจำปีงบประมาณ 2540

ISBN 974-676-483-7

(1)

คำนำ

รายงานการวิจัย เรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
ตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง แขวงนะคอนเวียงจันทน์ สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นผลงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือการวิจัยต่างประเทศระหว่าง
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย และสถาบันค้น
คว้าวัฒนธรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมี
จุดประสงค์ที่จะพัฒนาองค์ความรู้และคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม และเสริมสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยน
และร่วมมือทางด้านวิชาการและบุคลากรระหว่างประเทศ อันเป็นแนวทางไปสู่ความเข้าใจ
ระหว่างชุมชน สังคม และประเทศต่อไป

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษา
ธิการ ประเทศไทย ที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณนายบ้าน และชาวบ้านบ้านนาคูน
น้อยทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลของงานวิจัย และขอขอบคุณ
เจ้าหน้าที่ของสำนักงานวัฒนธรรมเมืองนาชายทอง และสถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมที่ได้ให้การ
ประสานงานด้านการวิจัย อาจารย์สังวานคำ เพดสิงไซปันยา และคุณอนุวัฒน์ ภูพันธ์ ผู้ซึ่งมีส่วน
ช่วยเหลือจนทำให้งานวิจัยได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากคุณค่าของรายงานวิจัยมีต่อท่านทั้งหลาย
แล้ว ขอมอบให้แก่ชาวบ้านนาคูน้อยทุกท่าน ซึ่งได้มีส่วนร่วมและได้ตระหนักถึงคุณค่าของการ
วิจัยทางวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมได้ยั่งยืนตลอดไป

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

บุญพา มีถิ่นทสูต

มูมพันธ์ ถัดคะนะวง

คอนวัน วิไลวง

ถาวอน จิตตะถาด

พุมิ จันทะพุดทา

(2)

หัวข้อวิจัย : การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษา
ลาวพวน บ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว

คณะผู้วิจัยและสถานที่ทำงาน :

2. รศ.ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ประเทศไทย
2. อาจารย์บุญญา มิถินทสูต สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวง
ศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
3. ท้าวหุ่มพันธ์ ลัดตะนะวง สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม กระทรวงแถลงข่าวและ
วัฒนธรรม แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
4. นางคอนวัน วิไลวง สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม
แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
5. ท้าวลาวอน จิตตะลาด โรงเรียนบ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง
แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
6. ท้าวพุมี่ จันทะพุดทา บ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทคัดย่อภาษาไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ เพื่อ (1) ศึกษาพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม (2) ศึกษา
กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม (3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความ
สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และ (4) ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยน
แปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง
แขวงคำแพงนะคอนเวียงจัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาชุมชนเป็นเวลา 12 เดือน ในชุมชน
เป้าหมาย ขั้นตอนการเตรียมการ การวิเคราะห์ และเขียนรายงาน เป็นเวลา 6 เดือน รวมระยะ
เวลา 18 เดือน โดยมีผู้ร่วมวิจัยเป็นบุคคลในชุมชน เมื่อเขียนรายงานการวิจัยแล้ว ได้ใช้เทคนิคการ

สะท้อนกลับข้อมูล เพื่อให้ชาวบ้านสามารถตรวจสอบรายงานการวิจัย เสนอรายงานต่อที่ประชุมชาวบ้าน และเพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอแนะเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. บ้านนาขุนน้อย เป็นชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน ขึ้นกับเมืองนาชายทอง แขวงคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ อยู่ห่างจากคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ไปทางทิศเหนือ 21 กิโลเมตร ห่างจากเมือง 4 กิโลเมตร บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1813 (พ.ศ. 2356) ปัจจุบันมี 395 ครัวเรือน ประชากร 2,115 คน สภาพนิเวศวิทยาเป็นที่ลุ่มเหมาะแก่การทำนา บ้านนี้มีโรงเรียน 1 แห่ง ค่ายรถโดยสารไป-กลับ 3,000 กีบ ถึงคำม่างนะคอนเวียงจันทน์

ลักษณะการปลูกบ้านยังนิยมถือฤกษ์ยาม มีพิธีขึ้นบ้านใหม่ การสร้างห้องใช้ประโยชน์ขึ้นอยู่กับสมาชิกในครอบครัว บทบาทของพ่อแม่ที่มีต่อลูกยังมีเหมือนเดิม ประเพณีการแต่งงานยังคงปฏิบัติแบบเดิมอย่างเคร่งครัดสืบทอดจนถึงปัจจุบัน การแต่งงานนิยมนำลูกเขยมาเลี้ยงพ่อตามแม่ชาย และแบ่งมรดกจะให้ลูกสาวที่เลี้ยงพ่อแม่มากกว่าลูกคนอื่น ๆ

ร้านค้าในปัจจุบันมี 18 แห่ง ในอดีตมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน อาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก แต่อาชีพเสริมในบ้านนี้มีมากเพื่อเสริมรายได้ของครอบครัวให้ดีขึ้น การใช้ปุ๋ยคอกและควายไถนา ยังมีมาก

โรงเรียนบ้านนาขุนน้อย ตั้งมาได้ประมาณ 50 ปี ปัจจุบันสอนชั้น ป.1 - ป.5 บทบาทครูยังมีต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านนิยมพูดภาษาลาวพวน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของบ้านนี้ ซึ่งรักษาไว้ได้

ชาวบ้านในอดีตนิยมการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร ในปัจจุบันนิยมรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรควบคู่กับการรักษาการแพทย์แบบแผนใหม่ ลักษณะอาหารการกินมีลักษณะพึ่งพาแหล่งอาหารตามธรรมชาติ ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล ผู้หญิงหลังคลอดลูกยังคงนิยมอยู่ไฟอย่างเคร่งครัด ในอดีตชาวบ้านดื่มน้ำบ่อ ปัจจุบันนิยมดื่มน้ำสุกและน้ำที่ขายเป็นแกลลอน

วัดบ้านนาขุนน้อยสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) ต่อมาวัดเพิ่มขึ้นอีก 2 วัด พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้กับประชาชนเป็นอย่างมาก ชาวลาวพวนยังคงยึดถือและปฏิบัติตามจารีตและวัฒนธรรมของชาวลาวพวนอย่างเคร่งครัด จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

การเลือกตั้งนายบ้านเป็นไปตามเงื่อนไขของผู้สมัคร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บทบาทของคณะกรรมการบ้านมีด้านเศรษฐกิจ ป้องกัน

(4)

ชาติ และวัฒนธรรมและสังคม ในปัจจุบันชาวบ้านรู้จักระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยมากยิ่งขึ้น

การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านมีการพักผ่อนกับงานบุญประเพณี และการพักผ่อนหย่อนใจในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ชาวบ้านยังนิยมเล่นกีฬาให้ลูกหลานฟัง เพื่อเป็นคติสอนใจที่สำคัญสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

(2) กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจมีมากกว่าด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ตามลำดับ ในขณะที่ด้านศาสนาและความเชื่อมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวน้อยที่สุดและน้อยกว่าด้านครอบครัว และด้านการปกครองตามลำดับ

(3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ปัจจัยด้านการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ปัจจัยด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคม และปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน

(4) ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมากที่สุด ได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นน้อย คือ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส และปัญหาสังคมซึ่งสามารถแก้ไขได้ภายในชุมชน

ຫົວຂໍ້ວິໄຈ: ການສຶກສາການປ່ຽນແປງ ທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ ຂອງຊຸມຊົນຕະກູນ
ພາສາລາວພວນບ້ານນາຄູນນ້ອຍເມືອງນາຊາຍທອງແຂວງກຳແພງນະຄອນວຽງ
ຈັນສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ

ຄະນະຜູ້ວິໄຈ ແລະ ສະຖານທີ່ທຳການ:

1. ຮສ.ດຣ ສົມສັກ ສີສັນຕິສຸກ ພາກວິຊາສັງຄົມວິທະຍາ ແລະ ມະນຸດວິທະຍາ
ຄະນະມະນຸດສາດ ແລະ ສັງຄົມສາດ ມະຫາວິທະຍາໄລຂອນແກ່ນ ຈັງຫວັດຂອນແກ່ນ
ປະເທດໄທ
2. ອາຈານ ບຸນພາ ມິລິນສູດ ສຳນັກງານຄະນະກຳມະການ ວັດທະນະທຳແຫ່ງຊາດ
ກະຊວງສຶກສາທິການກຸງເທບມະຫານະຄອນ ປະເທດໄທ
3. ອາຈານ ຫຸມພັນ ຣັດຕະນະວິງ ສະຖາບັນຄົ້ນຄ້ວາວັດທະນະທຳ ກະຊວງຖະແຫຼງຂ່າວ
ແລະວັດທະນະທຳ ແຂວງກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ
ປະຊາຊົນລາວ.
4. ນາງ ຄອນວັນ ວິໄລວິງ ສະຖາບັນຄົ້ນຄ້ວາວັດທະນະທຳ ກະຊວງຖະແຫຼງຂ່າວ ແລະ ວັດ
ທະນະທຳ ແຂວງ ກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ
5. ທ້າວ ຖາວອນ ຈິດຕະລາດ ໂຮງຮຽນບ້ານນາຄູນນ້ອຍ ເມືອງ ນາຊາຍທອງ ແຂວງ ກຳແພງ
ນະຄອນວຽງຈັນສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວ
6. ທ້າວພູມິ ຈັນທະພຸດທາ ບ້ານນາຄູນນ້ອຍ ເມືອງນາຊາຍທອງ ແຂວງກຳແພງນະຄອນ
ວຽງຈັນ ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ.

ບົດຄັດຫຍໍ້ພາສາລາວ

ວັດຖຸປະສົງຂອງການວິໄຈຄື ເພື່ອ (1) ສຶກສາພັດທະນາທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ (2)
ສຶກສາຂະບວນການປ່ຽນແປງ ແລະ ການປັບຕົວທາງສັງຄົມແລະ ວັດທະນະທຳ (3) ວິເຄາະປັດໄຈ
ທີ່ມີຄວາມສຳພັນ ກັບການປ່ຽນແປງ ທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ (4) ສຶກສາຜົນກະທົບ ຂອງ
ການປ່ຽນແປງທາງສັງຄົມ ແລະວັດທະນະທຳຂອງຊຸມຊົນຕະກູນພາສາລາວພວນ ບ້ານນາຄູນນ້ອຍ
ເມືອງນາຊາຍທອງ ແຂວງກຳແພງນະຄອນວຽງຈັນ ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວ

ລັກສະນະການວິໄຈ ເປັນການວິໄຈດ້ວຍຄຸນນະພາບ ເປັນການສຶກສາຊຸມຊົນ ເປັນເວລາ 12
ເດືອນ ໃນຊຸມຊົນເປົ້າໝາຍ ຂັ້ນຕອນການກະກຽມ ການວິເຄາະ ແລະ ຂຽນລາຍງານ ເປັນເວລາ 6
ເດືອນ ລວມໄລຍະເວລາ 18 ເດືອນ ໂດຍມີຜູ້ຮ່ວມວິໄຈເປັນບຸກຄົນໃນຊຸມຊົນເມື່ອຂຽນລາຍງານ
ການວິໄຈແລ້ວໄດ້ໃຊ້ ເຕັກນິກການສະທ້ອນກັບຂໍ້ມູນ ເພື່ອໃຫ້ຊາວບ້ານສາມາດກວດສອບ ລາຍ

ງານການວິໄຈ ສະເໜີລາຍງານຕໍ່ທີ່ປະຊຸມຊາວບ້ານ ແລະ ເພື່ອໃຫ້ຊາວບ້ານໄດ້ສະເໜີແນະ ເພີ່ມ ເຕີມຂໍ້ມູນເພີ່ມຂຶ້ນໃຫ້ມີຄວາມທ່ຽງຕົງ ແລະ ມີຄວາມເຊື່ອຖືໄດ້ຫຼາຍຍິ່ງຂຶ້ນ

ຜົນການວິໄຈສະຫຼຸບໄດ້ດັ່ງນີ້

(1). ບ້ານນາຄູນນ້ອຍ ເປັນຊຸມຊົນຕະກຸນພາສາລາວພວນ ຂຶ້ນກັບເມືອງນາຊາຍທອງ ແຂວງ ກຳພັງນະຄອນວຽງຈັນ ຢູ່ຫ່າງຈາກກຳພັງນະຄອນວຽງຈັນໄປທາງທິດເໜືອ 21 ກິໂລແມັດຫ່າງ ຈາກເມືອງ 4 ກິໂລແມັດ ບ້ານນີ້ຕັ້ງຂຶ້ນເມື່ອປີ ຄ.ສ. 1813 (ພ.ສ 2356)ປະຈຸບັນມີ 395 ຄອບຄົວ ປະຊາກອນ 2.115ຄົນ ສະພາບນິເວດວິທະຍາ ເປັນທີ່ຮາບພຽງ ເໝາະແກ່ການທຳນາ ບ້ານນີ້ມີໂຮງ ຮຽນ 1 ແຫ່ງ ຄຳລິດໂດຍສານ ໄປ-ກັບ 3.000 ກີບ/ຖ້ຽວ ເຖິງກຳພັງນະຄອນວຽງຈັນ.

ລັກສະນະການປູກເຮືອນ ຍັງນິຍົມຖື ມີ້ດີຍາມດີ ມີພິທີຂຶ້ນເຮືອນໃໝ່ ການເຮັດຫ້ອງໄຊ້ປະ ໂຫຍດຂຶ້ນຢູ່ກັບສຳມະຊິກ ໃນຄົວເຮືອນ ບົດບາດຂອງພໍ່ແມ່ທີ່ມີຕໍ່ລູກ ຍັງມີເໝືອນເດີມ ປະເພນີການ ແຕ່ງງານຍັງຄົງປະຕິບັດແບບເດີມຢ່າງເຄັ່ງຄັດສືບທອດຈົນເຖິງປະຈຸບັນ ການແຕ່ງງານນິຍົມເອົາລູກ ເຂີຍມາລ້ຽງພໍ່ເຖົ້າ ແມ່ນາຍ ແລະ ແບ່ງມໍລະດົກຈະໃຫ້ລູກສາວທີ່ລ້ຽງພໍ່ແມ່ຫຼາຍກວ່າລູກອື່ນໆ.

ຮ້ານຄ້າໃນປະຈຸບັນມີ 18 ແຫ່ງ ໃນອະດີດມີການຊື້ຂາຍແລກປ່ຽນກັນ ອາຊີບທຳເຮັດນາ ເປັນອາຊີບຕົ້ນຕໍ ແຕ່ອາຊີບເສີມໃນບ້ານນີ້ມີຫຼາຍເພື່ອເສີມລາຍໄດ້ຂອງຄອບຄົວໃຫ້ດີຂຶ້ນ ການໄຊ້ ປຸ່ຍດອກ ແລະຄວາຍໄຖນາຍັງມີຫຼາຍ.

ໂຮງຮຽນບ້ານນາຄູນນ້ອຍຕັ້ງມາໄດ້ປະມານ 50 ປີ ປະຈຸບັນສອນຊັ້ນ ບໍ.1-ບໍ.5 ບົດບາດຄູ່ຍັງ ມີຕໍ່ຊາວບ້ານເປັນສ່ວນຫຼາຍ ຊາວບ້ານນິຍົມເວົ້າພາສາລາວພວນ ຊຶ່ງຖືເປັນເອກະລັກຂອງບ້ານນີ້ຊຶ່ງຮັກ ກສາໄວ້ໄດ້.

ຊາວບ້ານໃນອະດີດນິຍົມກັນຮັກສາໂລກດ້ວຍຢາພື້ນເມືອງ ປະຈຸບັນນິຍົມຮັກສາໂລກດ້ວຍ ຢາພື້ນເມືອງ ຄຽງຄູ່ກັບການຮັກສາການແພດແບບແຜນໃໝ່ ລັກສະນະອາຫານການກິນ ມີລັກສະນະ ເພິ່ງພາ ແຫຼ່ງອາຫານຕາມທຳມະຊາດ ເຊິ່ງຈະປ່ຽນໄປຕາມລະດູການ ຜູ້ຍິງຫຼັງເກີດລູກຍັງນິຍົມຢູ່ໄພ ຢ່າງເຄັ່ງຄັດ ໃນອະດີດຊາວບ້ານດື່ມນ້ຳສ້າງ ປະຈຸບັນນິຍົມດື່ມນ້ຳສຸກ ແລະ ນ້ຳດື່ມບໍລິສຸດທີ່ຂາຍເປັນ ຕູກ.

ວັດບ້ານນາຄູນນ້ອຍສ້າງຂຶ້ນໃນປີ ຄ.ສ.1883 (ພ.ສ. 2426) ຕໍ່ມາມີວັດເພີ່ມຂຶ້ນອີກ 2 ວັດ ພະສົງຍັງມີບົດບາດໃນການອົບຮົມສັ່ງສອນ ໃຫ້ກັບປະຊາຊົນເປັນຢ່າງຫຼາຍ ຊາວລາວພວນຍັງຄົງຢຶດ ຖື ແລະ ປະຕິບັດຕາມຈາລິດຕະ ແລະ ວັດທະນະທຳຂອງຊາວລາວພວນຢ່າງເຄັ່ງຄັດ ຈາກອະດີດຈົນ ເຖິງປະຈຸບັນ ໂດຍສະເພາະທີ່ເລື່ອງກ່ຽວກັບພຸດທະສາສະໜາ

ການເລືອກຕັ້ງນາຍບ້ານ ເປັນໄປຕາມເງື່ອນໄຂຂອງຜູ້ສະໝັກ ການພົວພັນລະຫວ່າງຜູ້ນຳ ແລະ ຊາວບ້ານມີຄວາມສາມັກຄີຊ່ວຍເຫຼືອ ເຊິ່ງກັນ ແລະ ກັນ ບົດບາດຂອງຄະນະກຳມະການບ້ານມີ

ດ້ານເສດຖະກິດ ປອງກັນຊາດ ແລະ ວັດທະນະທຳ ແລະ ສັງຄົມໃນປະຈຸບັນຊາວບ້ານຮູ້ຈັກລະບົບ ການປົກຄອງແບບປະຊາທິປະໄຕ ໂດຍສ່ວນຫຼາຍ ການພັກຜ່ອນຢ່ອນໃຈຂອງຊາວບ້ານ ມີການພັກ ຜ່ອນກັບງານບຸນປະເພນີ ແລະ ການພັກຜ່ອນຢ່ອນໃຈໃນຊີວິດປະຈຳວັນ ນອກຈາກນີ້ຊາວບ້ານຍັງມີ ຍິນດີເລົ່ານິທານໃຫ້ລູກຫຼານຟັງ ເພື່ອເປັນຄະຕິສອນໃຈທີ່ສຳຄັນສືບທອດມາຈົນເຖິງປະຈຸບັນ

(2) ຂະບວນການປ່ຽນແປງ ແລະ ການປັບຕົວທາງດ້ານ ເສດຖະກິດ ມີຫຼາຍກ່ວາດ້ານການສຶກ ສາ ດ້ານສາທາລະນະສຸກ ແລະ ດ້ານການພັກຜ່ອນຢ່ອນໃຈ ຕາມລຳດັບໃນຄະນະທີ່ດ້ານສາສະໜາ ແລະ ຄວາມເຊື່ອມີຂະບວນການປ່ຽນແປງ ແລະ ປັບຕົວນ້ອຍທີ່ສຸດ ແລະ ນ້ອຍ ກ່ວາດ້ານຄອບຄົວ ແລະ ດ້ານການປົກຄອງຕາມລຳດັບ.

(3) ປັດໄຈທີ່ມີຄວາມສຳພັນ ກັບການປ່ຽນແປງທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳໄດ້ແກ່ປັດໄຈ ດ້ານສາທາລະນະປະໂພກ ຂັ້ນພື້ນຖານ ປັດໄຈດ້ານການພັດທະນາຕາມນະໂຍບາຍຂອງລັດ ປັດໄຈ ດ້ານການອົບຮົມ ຄັດເກົາທາງສັງຄົມ ແລະ ປັດໄຈທາງສື່ສານມວນຊົນ

(4) ຜົນກະທົບຂອງການປ່ຽນແປງທາງສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳທີ່ມີຫຼາຍທີ່ສຸດ ໃດ້ແກ່ການ ປ່ຽນແປງໄປສູ່ຄວາມທັນສະໄໝດ້ານວັດຖຸ ແລະ ການພັດທະນາຄູນນະພາບຊີວິດການເປັນຢູ່ໃຫ້ດີ ຂຶ້ນ ສ່ວນຜົນກະທົບທີ່ເກີດຂຶ້ນໜ້ອຍຄືການນັບຖື ເຊື່ອຟັງຜູ້ອາວຸໂສ ແລະ ບັນຫາສັງຄົມຊຶ່ງສາມາດ ແກ້ໄຂໄດ້ພາຍໃນຊຸມຊົນ.

Research Title : The study of social and cultural change in Lao Phuan community, Ban Nakhounnoi, Naxaythong district , Vientiane Municipality, Lao People's Democratic Republic.

Researchers and Work Places :

1. Associate professor Dr. Somsak Srisontisuk. Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Khon Kaen, Thailand.
2. Archan Boonpa Milindsuta. Office of the National Culture Commission, Ministry of Education , Bangkok, Thailand.
3. Archan Hounphanh Rattanavong. Institute for Cultural Research, Ministry Of Information and Culture, Lao People's Democratic Republic.
4. Miss.Khonvone Vilayvong. Institute for Cultural Research, Ministry of Information and Culture, Lao People's Democratic Republic.
5. Mr. Thavone Jitalad. Ban Nakhounnoi, Naxaithong district, Vientiane Municipality, Lao People's Democratic Republic.
6. Mr. Phume Chantaputta. Ban Nakhounnoi, Naxaithong district, Vientiane Municipality, Lao People's Democratic Republic.

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study social and cultural development, (2) to study the process and adaptation of social and cultural change, (3) to analyze factors related to social and cultural change, and (4) to study impacts of social and cultural change in Ban Nakhounnoi, Naxaithong district, Vientiane Municipality, Lao People's Democratic Republic.

The methods of study were qualitative research, field work , and a 12- month community study . Preparation, data analysis, and report writing took 6 months. Total research was 18 months. Some researchers were people who lived in the community and collected data. Reflection technique was applied in order to ensure the reliability and validity of data.

The results of research are as follows :

1. Ban Nakhounnoi is a Lao Phuan community, which is in Naxaithong district, located 24 kilometers to the north of Vientiane Municipality. The community is 4 kilometres from the district, and was established in 1813. At the present, there are 395 households and 2,115 persons. The land ecology is suitable for farming, There is a primary school. The bus fare is 3,000 kips to city.

New house construction still involves rituals. The number of rooms constructed depends on members of the family. The parent's roles are still strong. The marriage ritual is still practiced strongly. The family pattern is matrilocal. The heirship is vested in the daughter who looks after her parents.

There are 18 shops in the community. The trade exchange system was dominant in the past. Farming is the main occupation; however, there are many supplementary occupations. The use of fertilizer and cows for farming is still widespread practiced.

Ban Nakhounnoi school was established 50 years ago. Teachers play important roles. Villagers speak Lao Phuan as a dialect, which is a unique characteristic of the community.

In the past, villagers primarily used folk medicine, but at the present both modern and folk medicine are applied together. Food habits depend on the village environment according to seasons. The women still prefer to remain by a fire after parturition. Villagers drank water from the pond in the past, but now they prefer to drink boiled water and Polaris water.

The first Buddhist temple was established in 1883. There are 3 temples in this community. The monks still play important social roles for the villagers. The villagers have been strongly practicing Lao Phuan culture and customs in Buddhism for generation.

The village headman is elected by the community's rules. The relationship between the village headman and villagers is good. The village committee performs functions in village economics, and defence system. The villagers find rest from traditional customs. The folklore is also important for the ways of life.

(2) The process and adaptation of change in their economic system is greater than in education, public health, and recreation systems, respectively. In the meantime, the process and adaptation of change in religion is less than in family and political systems, respectively.

(10)

(3) Factors related to social and cultural change are infrastructure, development of government policy, socialization and mass communication.

(4) Impacts on social and cultural change are material modernization, and development of quality of life. The lesser impacts are respectfulness of the elderly, and social problems which are soluble within the community.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(1)
บทคัดย่อภาษาไทย	(2)
บทคัดย่อภาษาลาว	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	1
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	2
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	2
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการวิจัย	4
2.1 ลักษณะการวิจัยและระยะเวลาของการวิจัย	4
2.2 หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์	4
2.3 ประชากรและตัวอย่าง	4
2.4 เทคนิคการเก็บข้อมูล	4
2.5 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	5
2.6 แผนการดำเนินงานวิจัย	6
2.7 ผลการดำเนินงานวิจัย	6
2.8 แหล่งเงินทุน	6
บทที่ 3 ผลการศึกษา	7
3.1 การพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูนน้อย	7
3.1.1 ประวัติของบ้านนาคูนน้อย	7
3.1.2 สภาพนิเวศวิทยา	9
3.1.3 สภาพสาธารณูปโภคของชุมชน	10
3.1.4 สถาบันครอบครัว	10
3.1.5 สถาบันเศรษฐกิจ	20
3.1.6 สถาบันการศึกษา	22

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.1.7 สถาบันสาธารณสุข	27
3.1.8 สถาบันทางด้านศาสนา	35
3.1.9 สถาบันการปกครอง	39
3.1.7 สถาบันการพักผ่อนหย่อนใจ	41
3.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม	55
3.2.1 ด้านครอบครัว	55
3.2.2 ด้านเศรษฐกิจ	57
3.2.3 ด้านการศึกษา	59
3.2.4 ด้านสาธารณสุข	60
3.2.5 ด้านศาสนาและความเชื่อ	61
3.2.6 ด้านการเมืองและการปกครอง	63
3.2.7 ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ	64
3.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	65
3.3.1 ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน	65
3.3.2 ปัจจัยด้านการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ	66
3.3.3 ปัจจัยด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคม	70
3.3.4 ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน	71
3.4 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม	72
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	75
4.1 บทสรุป	75
4.2 ข้อเสนอแนะ	77
บรรณานุกรม	78
บรรณานุกรมผู้ให้สัมภาษณ์	79
ภาคผนวก - แนวทางการสัมภาษณ์	81
- แผนผังบ้านนาคุณน้อย	86
- ตารางภาคผนวก	87
- รูปภาพ	96

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ชนเผ่าไตหรือกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไต มีชื่อเพียงมีแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่มีชนเผ่าไตในหลาย ๆ ประเทศของทวีปเอเชีย เมื่อชนเผ่าไตมีถิ่นที่อยู่แตกต่างกันตามสภาพนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในประเทศต่าง ๆ จึงเรียกชื่อชนเผ่าไตแตกต่างกัน เช่น ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศพม่ามี ไตลื้อ ไตใหญ่ ไตจีน ฯลฯ ชนเผ่าไตที่อยู่ลาวมี ไตลาว ไตพวน ไตญ้อ ไตโย้ย ไตคำ ผู้ไต ฯลฯ ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศจีนมีไตลื้อ ไตจ้วง ไตนอง ฯลฯ และชนเผ่าไตที่อยู่เวียดนามมี ไตคำ และไตขาว เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีชนเผ่าไตที่ได้อพยพจากประเทศลาวมาตั้งหลักแหล่งเป็นเวลานานนับร้อยปีมาแล้ว เช่น ลาว ลาวพวน ไตคำ ญ้อ ผู้ไท และโย้ย เป็นต้น ชนเผ่าดังกล่าวยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมได้อย่างเหนียวแน่น และสามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมในกระแสขบวนการโลกาภิวัตน์ของสังคมไทยในปัจจุบัน ในขณะที่ชนเผ่าไตที่อยู่ประเทศลาวยังคงรักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คงไว้ ซึ่งเอกลักษณ์ของคนได้เป็นอย่างมาก ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะในแขวงกำแพงนะคอน เวียงจันทน์ มีชนเผ่าไตกลุ่มต่าง ๆ ได้ย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนจำนวนมาก ซึ่งยังคงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมได้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้น การศึกษาวิจัยชนเผ่าไตต่าง ๆ ในประเทศลาวย่อมจะได้ทราบประวัติศาสตร์อันยาวนานของการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าไตจนถึงประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนทราบกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูนน้อย เมืองนาชายทอง แขวงกำแพงนะคอน เวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนดังกล่าว

4. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชนดังกล่าว

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เพื่อทราบและเป็นการรวบรวมข้อมูลทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตและพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนดังกล่าวในประเทศลาว
2. เพื่อเป็นการเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนดังกล่าวในประเทศลาว
3. เพื่อทราบปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งนำไปสู่การสร้างแนวคิดและทฤษฎีใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศลาว
4. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่รัฐบาลของประเทศลาว ในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่าใดในประเทศลาว

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตของการศึกษาในชุมชนที่พูดภาษาตระกูลลาวพวน ในแขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ ประเทศลาว คือชุมชนลาวพวนบ้านนาคูนน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ โดยมีหลักเกณฑ์การเลือกชุมชนดังนี้

1. เป็นชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมีความเป็นปึกแผ่น
2. เป็นชุมชนที่พูดภาษาเดียวกันทั้งชุมชน
3. เป็นชุมชนที่ได้รับอนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมไว้เป็นจำนวนมาก
4. เป็นชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการศึกษาวิจัย

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

บ้านนาคูนน้อย หมายถึง หมู่บ้านนาคูนน้อย

นายบ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน

รองนายบ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน

ชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน หมายถึง บ้านนาคูนน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ศาสนา การปกครอง และการพักผ่อนหย่อนใจ จากอดีต (มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป) จนถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 1998 หรือ พ.ศ. 2541)

การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม หมายถึง ประวัติของบ้าน สภาพนิเวศวิทยา และ สาธารณูปโภค

กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว หมายถึง ขั้นตอนการพัฒนาและสามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ศาสนา และความเชื่อ การปกครอง และการพักผ่อนหย่อนใจ สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ด้านสื่อสารมวลชน ด้านนิเวศวิทยา และด้านบุคลิกภาพสังคม สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ศาสนา การปกครอง และการพักผ่อนหย่อนใจ

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษเมื่อมีการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ การเชื่อฟังผู้อาวุโสและปัญหาสังคม

บทที่ 2

ระเบียบวิธีการวิจัย

2.1 ลักษณะการวิจัยและระยะเวลาของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) และเป็นการศึกษาชุมชน (community study) ได้ใช้ระยะเวลาทบทวนวรรณกรรมและสำรวจพื้นที่เป็นเวลา 2 เดือน เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 12 เดือน และวิเคราะห์และเขียนรายงานเป็นเวลา 4 เดือน รวมระยะเวลา 18 เดือน (ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ 2541 - กรกฎาคม พ.ศ 2542)

2.2 หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

การรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ชุมชนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และเที่ยงตรงของข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.3 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้เน้นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ดังนั้น ประชากรทั้งหมดในชุมชนจึงเป็นตัวอย่าง โดยได้สัมภาษณ์ตัวอย่างที่ทราบและสามารถตอบประเด็นคำถามตามเนื้อหาสาระของการวิจัยได้ เช่น นายบ้าน ครู ผู้อาวุโสในชุมชน และชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในประเด็นการวิจัย

2.4 เทคนิคการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก และได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณประกอบการเก็บข้อมูล ให้ความเชื่อถือได้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1) เทคนิคการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (participatory research) เป็นวิธีที่ผู้ร่วมวิจัยบางคน เป็นบุคคลในชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเกิดและพักอาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้นักวิจัยทราบข้อมูลและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและแท้จริง ตามมิติการมององค์รวม (holistic) ของชุมชน ผู้ร่วมวิจัยได้สัมภาษณ์ทางแนวทางการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล (key informants) มีการบันทึกประจำวันและถ่ายภาพเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ

2) เทคนิคการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) จะเป็นวิธีวิจัยที่คณานักวิจัยอีกส่วนหนึ่งได้สังเกตการณ์ในระหว่างการศึกษาวิจัย เนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกของชุมชน ได้มีการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การพูดคุย สัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของข้อมูล

3) เทคนิคการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นวิธีการที่คณานักวิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ โดยตรง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิด เฉลี่ย 2 เดือนต่อครั้ง ครั้งละ 2 วัน ในแต่ละชุมชน จะซักถามและวิเคราะห์เนื้อหาสาระตามแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) และได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

4) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีนักวิจัยที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นผู้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนในชุมชนเป้าหมาย

5) เทคนิคการสะท้อนกลับข้อมูล (reflection technique) ชาวบ้านในชุมชนเป้าหมายสามารถตรวจสอบรายงานการวิจัย เมื่อเขียนรายงานการวิจัยฉบับร่างแล้ว ซึ่งได้นำเสนอผลงานวิจัยต่อที่ประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอแนะเพิ่มเติมข้อมูล และสะท้อนกลับจากชาวบ้าน (reflection) ซึ่งชาวบ้านได้รับความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ประโยชน์จากการรับทราบจากผลงานวิจัยครั้งนี้ หลังจากนั้นคณานักวิจัยได้นำไปปรับปรุงเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

2.5 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. ติดต่อทำหนังสือถึงประเทศลาวเพื่อศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่างประเทศไทย
2. สำรวจพื้นที่เพื่อคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย
3. ติดต่อนักวิจัยในพื้นที่ที่สามารถเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 1 ปี ในชุมชนเป้าหมาย
4. ติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สามารถแปลทั้งภาษาไทย และภาษาลาว
5. อบรมนักวิจัยเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชนเป้าหมาย
6. ศึกษาวิจัยและติดตามข้อมูลการวิจัยในชุมชนเป้าหมาย 6 ครั้ง ๆ ละ 3-5 วัน ตลอดระยะเวลา 1 ปี
7. ประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงานเป็นเวลา 4 เดือน
8. เสนอรายงานการวิจัยฉบับร่างให้กับชุมชนเป้าหมายได้ทราบ เพื่อเป็นการตรวจสอบรับฟังข้อเสนอแนะ และชุมชนได้เรียนรู้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วย
9. เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ 2 ฉบับ เป็นภาษาไทยและภาษาลาว เพื่อเผยแพร่งานวิจัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศไทยและประเทศลาว

2.6 แผนการดำเนินงานวิจัย

แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ ปี พ.ศ. 2541-2542

แผนการปฏิบัติงาน	การดำเนินงาน																		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	5	6	7	
1. ติดต่อทำวิจัยกับประเทศลาว	-	-																	
2. สํารวจพื้นที่เพื่อเลือกชุมชน/ ติดต่อนักวิจัยติดต่อการแปล																			
3. อบรมผู้ช่วยนักวิจัยเก็บข้อมูล			x																
4. ศึกษาวิจัยและติดตามข้อมูล			-	-	x	-	x	-	x	-	-	x	-	-	x				
5. ประมวลผล วิเคราะห์ข้อมูล และเขียนรายงาน																			
6. เสนอรายงานวิจัยฉบับร่างให้ กับชุมชนเป้าหมาย																		x	
7. พิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์																		-	x

หมายเหตุ : x = เดินทางไปวิจัยเป็นระยะ ๆ - = การติดต่อประสานระหว่างกรมเก็บรวบรวมข้อมูล

2.7 ผลการดำเนินการวิจัย

1. ชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน ในชุมชนเป้าหมายได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสามารถนำไปสู่การปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในประเทศลาว
2. การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน
3. เสริมสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนและร่วมมือทางวิชาการ และบุคลากรระหว่างประเทศไทย และประเทศลาว
4. สร้างความตระหนักในคุณค่าของการพัฒนาและการอนุรักษ์ทางสังคม และวัฒนธรรมในประเทศไทยและลาว

2.8 แหล่งเงินทุน

งบประมาณทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประเทศไทย

บทที่ 3

ผลการศึกษา

3.1 การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนตระกูลภาษาลาวพวนบ้านนาควนน้อย

3.1.1 ประวัติของบ้านนาควนน้อย

บ้านนาควนน้อยเป็นบ้านหนึ่งของเผ่าลาวพวน ซึ่งขึ้นกับเมืองนาซายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ 21 กม. ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศเหนือ 4 กม. เป็นชนบทพื้นฐานดั้งเดิม ซึ่งตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1813 (พ.ศ. 2356) เป็นสถานที่ที่มีความหมายและความสำคัญเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ปู่ ย่า ตา ยาย ได้เป็นผู้เลือกมาเพื่อตั้งถิ่นฐาน ซึ่งได้ถือเอาประเพณีดั้งเดิม (ยึดแก่กลองเดิม) ของโบราณในการเลือกทำเลตั้งถิ่นฐาน ก่อนที่จะเลือกตั้งถิ่นฐาน (ภูมิถ้ำเนา) นั้น ได้มีการเสี่ยงทายดู ถ้าหากเสี่ยงทายไม่ได้ก็ต้องไปหาถิ่นฐานอื่น การเสี่ยงทายก็คือ เอาข้าวสารสามถ้วยทำเป็นสามกอง ห่างกันประมาณเล็กน้อย แล้วใช้กาละมังแซ่ข้าวปัดไว้ให้ดี มีดอกไม้รูปเทียนอันเป็นที่สักการะบูชาวางไว้ที่ก้นกะละมัง แล้วก็สักการะเทวดา (เรียกร่องเทวดา) ลงมาเป็นสักขีพยานพร้อมทั้งพระภูมิเจ้าที่ที่รักษาอยู่ในสถานที่แห่งนี้ให้มาเป็นพยานในการเลือกตั้งสถานที่ตั้งถิ่นฐานหรือตั้งภูมิถ้ำเนาแห่งนี้ ถ้าหากว่าจะดี (คำคุณ) และอยู่เย็นเป็นสุขนั้น ขอให้ข้าวสารสามกลองนี้ไหลเข้ากันให้เป็นกองเดียวกันด้วยเถอะเมื่อได้อธิษฐานดั่งนั้นแล้ว พอดตกมาถึงวันใหม่ก็พากันไปดูว่าข้าวสารทั้งสามกลองนั้นได้ไหลเข้าหากันหรือไม่ เมื่อเห็นว่าข้าวสารได้กลายเป็นกองเดียวตามท้อธิษฐานไว้จึงได้ตกลงกันตั้งบ้านเรือนได้ มีการเลือกเสี่ยงทายหลาย ๆ ที่ ซึ่งเป็นที่เนินสูงซึ่งเสี่ยงทายไม่ได้ แต่มาเสี่ยงทายได้ที่ราบเป็นไร่นา จึงได้เรียกชื่อว่าบ้านนาควนน้อย คำว่า “น้อย” นั้น หมายความว่าไม่มีมาก มีเพียงแค่ 11 ครัวเรือนเท่านั้น

1. ผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ครั้งแรกคือ

1. เชียงวันนา
2. ทิดตน พ่อเฒ่าคำดี
3. พ่อเฒ่า หัว
4. พ่อเฒ่า นาวัง
5. พ่อเฒ่า เปียง
6. พ่อเฒ่า ผุย

7. พ่อเฒ่า คำเพ็ง
8. พ่อเฒ่า นาค้อ
9. พ่อเฒ่า น้อย
10. พ่อเฒ่า จำ
11. พ่อเฒ่า ค่อม

สาเหตุที่ทำให้เผ่าลาวพวนจำนวนมากต่างนี้จำเป็นต้องได้มีย้ายถิ่น จากภูมิลำเนาเดิมที่เคยอยู่อาศัย จากไร่นาจักที่เคยทำกินและจากญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดที่เมืองพวน (เมืองพวนเป็นชื่อเดิมของแขวงเชียงขวางในปัจจุบันอยู่ทางภาคเหนือของ ส.ป.ป.ลาว) ก็คือเกิดมีภัยสงครามระหว่างประเทศล้านช้างและสยาม (สงครามลาว-ไทย) ในสมัยก่อน หลังจากลาวได้พ่ายแพ้สงคราม ชาวสยามได้กวาดต้อนประชาชนลาวเป็นจำนวนมาก ไปเป็นเชลยที่ประเทศสยาม ประชาชนผู้ที่หลบหนีทันก็ปลอดภัยและเหลือค้างอยู่ที่เมืองพวน หลังจากที่ได้สถานการณ์ได้สงบลงทางฝ่ายสยามก็ได้ออกประกาศว่า ประชาชนที่ถูกกวาดต้อนมานั้นไม่ให้มีความแค้นต่อสิ่งที่เกิดขึ้น และให้ทำมาหากินเลี้ยงชีพตามสถานที่ต่าง ๆ มีน้ำที่ไหลให้กิน มีที่ดินที่ใหม่ให้สร้างหลักฐาน เพื่อหาเลี้ยงชีพตามที่ดินและแหล่งน้ำที่ตนเองชอบ แต่อย่างไรก็ตาม เพราะความหนักแน่น และความรักความคิดถึงและห่วงหาอาลัยของชนบ้านเกิดของตน จึงทำให้เผ่าลาวพวนจำนวนมากไม่น้อยได้พากันกลับคืนมา แต่การกลับคืนมาของเผ่าลาวพวนเหล่านั้นไม่เป็นเอกภาพกัน คือ ได้แยกย้ายกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นหมวดหมู่ และได้อยู่กันเป็นแต่ละแห่งที่แตกต่างกัน เป็นเพราะความห่างไกลของระยะทางจึงทำให้เผ่าลาวพวนบางกลุ่ม ก็ไปถึงบ้านเกิด แต่บางกลุ่มก็ไปไม่ถึง หรือไม่ก็เมื่อเดินทางไปพบสถานที่ที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต ได้พากันพักอาศัยและตั้งถิ่นฐานอยู่ที่แห่งนั้นเลย และกลุ่มเผ่าลาวพวน 11 ครัวเรือน ของบ้านนาคุณน้อยนี้ก็เช่นเดียวกันเมื่อเดินทางมาพบทำเลแห่งนี้ ได้เห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะสม จึงได้สร้างบ้านเรือน และดำรงชีวิตมาจนถึงปัจจุบัน

จำนวนครัวเรือนในอดีตมี 11 ครัวเรือน มาถึงปัจจุบันนี้มี 395 ครัวเรือน และจำนวนประชากรในอดีตมี 53 คน และปัจจุบันมี 2,115 คน การขยายตัวของชุมชนในอดีตเป็นชุมชน (บ้าน) เล็ก ๆ มีป่าดงดิบมีสัตว์ป่านานาชนิด ระหว่างชุมชนต่อชุมชน ก็ห่างไกลกันมาก การไปมาหากันต้องเดินด้วยเท้า แต่บางพวกก็ใช้ม้าใช้ล่อเป็นพาหนะในการเดินทาง การบรรพบุรุษหรือแม่กระทั่งการทำนาข้าว แรงงานลากไถใช้วัว และควายเป็นหลัก จากอดีตถึงปัจจุบันชุมชนก็ได้ขยายออก และเติบโตขึ้นความหนาแน่นของประชากรมีมากขึ้น เพราะฉะนั้นป่าดงที่มีอยู่ในอดีตได้กลายเป็นทุ่งไร่นาไปหมด และสัตว์ป่าต่าง ๆ ก็สูญพันธุ์ไป และจำนวนหนึ่งก็หนีไปอยู่แห่งอื่น ในปัจจุบันระหว่างชุมชนต่อชุมชนมีความใกล้ชิดติดต่อกัน พร้อมทั้งมีถนนหนทางสะดวกสบายมีการใช้ยานพาหนะที่ทันสมัยคือ รถจักรยาน จักรยานยนต์หรือรถยนต์ในการเดินทาง

ส่วนการขนส่งก็ได้ใช้รถบรรทุกขนาดกลาง ขนาดใหญ่ บ้านนาคุณน้อย ได้มีการพัฒนาขึ้นมาช้า ๆ เนื่องจากว่าประชากรได้มีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความก้าวหน้าและมีแนวความคิดสร้างสรรค์กันขึ้นเรื่อย ๆ

เมื่อสร้างเป็นบ้านเรือนแล้วก็มีญาติพี่น้องที่ค้างอยู่ประเทศสยาม (ประเทศไทย) เป็นจำนวนไม่น้อยได้เข้ามาอาศัยและทำมาหากินเลี้ยงชีพอยู่ด้วย แต่ก็มีจำนวนหนึ่งที่ได้ออกไปสร้างครอบครัวอยู่กับสามีหรือภรรยาหมู่บ้านอื่น

3.1.2 สภาพนิเวศวิทยา

บ้านนาคุณน้อยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านน้ำเที่ยง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านโพนแก้วและโพนสวรรค์
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านดงเชียงดี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านหัวช้าง

สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สามารถที่จะทำนาได้มาก ทางทิศเหนือของบ้านมีห้วยคลอง และหนองซึ่งมีน้ำใช้ในฤดูฝน แต่เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำก็จะขาดแห้งไป การทำนาอาศัยน้ำฝนในสมัยก่อนที่นาเหล่านี้ได้กลายเป็นนาประเภทที่หนึ่ง (นาที่สามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้มากที่สุด) เพราะว่ามีปุ๋ยจากธรรมชาติอยู่มาก มีดินไม่ใหญ่เป็นรุ่มและมีน้ำซึมซับทำให้ที่ดินชุ่มชื้นอยู่เสมอ

สภาพภูมิอากาศมีอยู่สองฤดูกาลคือ ฤดูแล้ง และฤดูฝน ฤดูฝนก็จะเริ่มแต่กลางเดือนเมษายนถึงปลายเดือนตุลาคม ส่วนฤดูแล้งก็จะเริ่มแต่ต้นเดือนพฤศจิกายน ไปจนถึงต้นเดือนมีนาคม สภาพอากาศจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละช่วงซึ่งจะมีอากาศหนาว ร้อนอบอ้าว และอบอุ่นสลับเปลี่ยนกันไป คือ ในช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน อากาศก็จะเริ่มหนาวและยาวไปจนถึงต้นเดือนเมษายน หลังจากนั้นจะมีอากาศร้อน และร้อนจัดในช่วงปลายเดือนเมษายนไปถึงกลางเดือนพฤษภาคม ทำให้เกิดมีฝนตกลงมาในระยะต่อ ๆ มาและทำให้อากาศอบอุ่นขึ้น

ในอดีต สภาพความอุดมสมบูรณ์ของบ้านหรือชุมชนแห่งนี้ ก็เต็มไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารนาชนิด การทำมาหากินสะดวกสบาย เพราะว่าประชากรยังมีจำนวนจำกัด การคมนาคมก็ไม่สะดวก การซื้อค้าก็มีน้อย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบันนี้แล้วประชากรมีมากขึ้น การหาากินก็ลำบากมากขึ้น

ในอดีตการทำไร่ทำนาสะดวกและอุดมสมบูรณ์ดีเป็นอย่างมาก ฟ้าฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล เพราะมีป่าไม้ใหญ่อยู่มาก แต่ในปัจจุบันได้ประสบกับปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นความแห้งแล้ง น้ำท่วม ฝนตกมาไม่ตามฤดูกาล ป่าไม้ถูกทำลายไปกลายเป็นทุ่งไร้ทุ่งนา

3.1.3 สภาพสาธารณูปโภคของชุมชน

- 1) มีธนาคารอยู่หนึ่งแห่งเพื่อไว้บริการประชากรทั่วไป
- 2) มีโรงเรียนอยู่สองแห่งแต่ขึ้นกับการบริหารของผู้อำนวยการคนเดียว ซึ่งเป็นโรงเรียนประถมศึกษาสมบูรณ์ (หมายความว่า มีชั้นเรียน ป.1-ป.5 ปกติจะมีชั้นเรียน ป.1-ป.3)
- 3) มีศูนย์อนามัยซึ่งเป็นศูนย์พัฒนาแม่และเด็ก
- 4) ส้วมเริ่มมีแต่ปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) ถึงปัจจุบันนี้มีส้วมทั้งหมดภายในชุมชนนี้ 193 คร้วเรือน
- 5) ไฟฟ้าได้เริ่มเข้ามาและนำไปใช้ในชุมชนนี้ในปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) สาเหตุที่ประชาชนในชุมชนนี้ได้มาใช้ไฟฟ้า เนื่องจากความพร้อมเพรียงกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวบ้าน จึงได้ตัดสินใจนำเงินสมทบกับทุนของรัฐบาลเป็นมูลค่าทั้งหมด 37,500 ทีบ
- 6) การคมนาคมระหว่างชุมชนไปเมืองนาทรายทองลำบากเล็กน้อย เพราะเป็นถนนลูกรัง โดยเฉพาะในฤดูฝน ถนนหนทางมีหลุมมาก ส่วนฤดูแล้งก็มีฝุ่นทำให้การจราจรลำบาก และรถโดยสารวิ่งบริการเพียงวันละเที่ยว (ครั้ง) ไปถึงนครเวียงจันทน์มี 17 คัน การใช้จ่ายค่าโดยสารจากชุมชนเข้าไปหากำแพงนครเวียงจันทน์ทั้งไปและกลับ 6,000 ทีบ เพราะถนนจากตัวเมืองไปหากำแพงนครเวียงจันทน์เป็นถนนลาดยางและได้มาตรฐานด้วย

3.1.4 สถาบันครอบครัว

3.1.4.1 ลักษณะการสร้างบ้านเรือน

ลักษณะการสร้างบ้านของชุมชนนี้ ในอดีตมีการลงแขกโดยเฉพาะในเวลาที่มีงานหนักและยุ่งยาก ชาวบ้านได้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี เช่น การปลูกบ้าน ชาวบ้านได้พร้อมเพรียงกันตั้งแต่เริ่มแรกคือ การไปตัดไม้เสา ไม้ข่าง ไม้ซื่อ ไม้แป ไม้ตั้ง ไม้ข่าว ไม้ปูพื้น และอุปกรณ์อื่น ๆ สำหรับการปลูกบ้าน เมื่อได้ไม้ครบทุกชิ้นส่วนแล้ว ชาวบ้านก็พากันถากไม้ทำให้สวยงาม หลังจากนั้นจึงนำเอามาในชุมชนหรือในสถานที่ที่จะปลูกบ้าน ลักษณะของไม้ข่างและซื่อนั้น เป็นไม้ขนาดใหญ่ซึ่งมีความหนาประมาณ 10 x 20 ซม. ส่วนไม้เสานั้นมีขนาดใหญ่กว่า คือมีขนาดความหนาถึง 30 x 40 ซม. เสาบ้านก็มีหลายลักษณะ อาจจะเป็นลักษณะกลมบ้าง ลักษณะสี่เหลี่ยมบ้างหรือเป็นลักษณะเสาแปดเหลี่ยมซึ่งแล้วแต่ใครจะชอบแบบใด

3.1.4.2 วิธีการสร้างบ้าน

วิธีการปลูกบ้านของชุมชนนี้ในอดีตเป็นแบบดั้งเดิม เนื่องจากยังไม่มีเทคโนโลยี อันทันสมัย คือ การตัด การถาก การเจาะต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่ใช้เครื่องมือธรรมดา เช่น มีด (พร้า) ขวาน และสิ่ว เนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่มีเหล็กตะปู ดังนั้น ชาวบ้านจึงใช้ไม้กลมซึ่งเรียกว่าไถ หัวเต่า (ไม้รัดคอเสา) ลักษณะของบ้านก็จะเป็นบ้านที่มีหลังคาสูงชัน เพราะว่าหลังคานั้นมุงด้วย หญ้า (หญ้าแฝกหรือหญ้าคา) หรือไม้ เมื่อเวลาฝนตกน้ำฝนก็จะได้ไหลเร็วและไม่รั่ว ลักษณะการ ปลูกบ้านก็มี 2 ลักษณะ คือ เป็นบ้านสองแป (บ้านแฝด) และบ้านแปเดียว แต่มีเขี้ยว (ระเบียง) ทางด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งผู้เฒ่า เรียกว่า “เปิง” ส่วนบ้านที่มีสองแปนั้นชาวบ้านได้ทำรางดิน (รางน้ำ) ระหว่างกลาง การทำรางดิน (รางน้ำ) นั้นก็ใช้ไม้ยาว ๆ ไม่คดงอ แล้วเจาะคล้ายกับราง เกือบหมู (รางให้อาหารหมู) ส่วนผู้ที่มีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างดีหรือร่ำรวยก็มักจะสร้างบ้านเป็น หลังใหญ่ ห้องมุงด้วยไม้ ฝาไม้ (แป้น) และส่วนผู้ที่ยากจนก็สร้างบ้านเป็นหลัง ขนาดเล็กมุงด้วย หญ้า ฝาก็ทำด้วยไม้เรียว (ไม้ไผ่) มาสานเป็นแผ่น

3.1.4.3 พิธีการปลูกบ้าน

ก่อนที่จะปลูกบ้านต้องไปหาไม้เพื่อสร้างบ้านซึ่งมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะไม้ที่จะ นำมาทำเสาเอก (เสาเอก) ซึ่งเรียกว่าเสาขวัญ ต้องเป็นไม้ลำปอด (ตรง) ถ้าเป็นไม้ที่มีปลายกุด (ปลายตัด) ไม้โกน (ไม่มีรู) ที่กอก (เหง้า) ที่กิ่งกลางหรือที่ปลายไม้แก่นหลอนตายขึ้น ไม้ที่เวลาเรา ตัดลงแล้วไปล้มทับใส่โพน หรือชนคอไม้ ไม้ที่มีเครือเกี่ยว ไม้หางปลา (ไม้ที่ 2 ง่าแยกออกจากกัน) ไม้ที่มีใบดิ่ง (เคลื่อนไหวชนิด ๆ) คล้ายกับว่ามีลมพัดแต่ความจริงไม่ได้มีลมพัดเลย ไม้ที่มีกุด ลักษณะดังกล่าวนี้ไม่สามารถจะนำมาสร้างบ้านได้ เพราะเป็นชะง่า (ข้อห้าม) การไปหาไม้มาสร ้างเสาขวัญนี้ต้องได้ไม้นั่งหรือนอน มองเอาไม้แต่ละต้น บางครั้งก็นอนหลับไปแล้ว ฝันดี แล้วก็ เอาไม้ต้นนั้นมาทำเป็นเสาขวัญ (เสาแรก) และเสาอื่น ๆ ก็ทำเหมือนกันกับเสาเอก เมื่อได้เสามา ครบแล้วก็มีการลงแขกเพื่อสิ่ว (เจาะให้เป็นรู) แต่ต้องได้ดีว่าต้นไหนที่ตัดก่อนจะเอามาทำเป็นเสา แยกและเอาไว้กิ่งกลางด้วย

เมื่อเตรียมทุกชิ้นส่วนหมดแล้ว ก็ให้ผู้เฒ่าผู้ทรงคุณวุฒิ เลือกวันที่เป็นมงคลเพื่อที่จะลงมือ ปลูกบ้าน ในวันแรกจะมีการขุดหลุม การร่างเสา (เตรียมเสา) ใส่แวง ใส่ข้อ ใส่ไม้สี่ยัว (จันทัน) ใส่ไม้ตั้งไว้ทั้งหมดเพื่อเตรียมที่จะยกขึ้นในวันถัดไป ส่วนที่เสาเอกหรือเสาขวัญนั้นก็เอามัด (ผูก) ไชซึ่งมีไข่ต้ม เงินใส่ข้างใน ต้นกล้วย ต้นอ้อย ใบคูณ ใบขอ เพื่อให้มีโชคลาก เมื่อเตรียมเสร็จ แล้วในวันนั้นก็นิมนต์ พระมาทำพิธี ทางด้านศาสนา ด้านประเพณีพื้นบ้านก็จะมีขันดอกไม้เพื่อข้าน นางธณีออกจากพื้นที่ และเพื่อขออนุญาตปลูกบ้านใส่ที่ดังกล่าวตอนกลางคืนก็ให้หัวหน้าครอบครัว

ครัว โดยใช้สาด (เลื้อย) ไปปูนนอนอยู่ห้องกลาง เพื่อเสี่ยงทายว่าจะฝันดีหรือร้าย แต่ 99 % เห็นว่า ฝันดีหมดทุกหลัง ประเพณีเหล่านี้ได้เคยปฏิบัติกันตลอดมา การยกเสาขึ้นนั้นก็ใช้เชือกปออย่างดี (ปอปาน) หรือเชือกหนังควาย (เชือกที่ทำจากหนังควาย) ที่ฝั้นเป็นเชือกสามแฉก (สามแฉก) มัดที่ หัวเสา (ปลายเสาเบื้องบน) แล้วดึงขึ้นเป็นคู่ ๆ

3.1.4.4 พิธีขึ้นบ้านใหม่

เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว ก่อนที่จะนำเอาสิ่งของเครื่องใช้ขึ้นไปอยู่บนบ้านจะมีพิธีการ อีกครั้ง คือ ต้องเอาข้าวสาร เอาเกลือและน้ำขึ้นไปตั้งไว้ก่อน แล้วก็มีผู้เฒ่าผู้ทรงคุณวุฒิที่สำคัญคนหนึ่ง ขึ้นไปนั่งอยู่ก่อนใกล้ ๆ กับบันไดทางขึ้น ส่วนจำนวนสมาชิกผู้เป็นเจ้าของบ้านนั้นก็พากันหาปลิงของ ที่นอน และผู้ที่ป็นหัวหน้าครอบครัวก็หาเอาแห มอง ข้อง หอก ดาบ มีด ส่วนญาติพี่น้องก็ถือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เดินอ้อมบ้านหลังนั้นสามรอบ รอบแรกพอไปถึงบันได ผู้เฒ่าที่นั่งอยู่ข้างบนก็ เรียกถามว่า “ไปพีเลอก่”(ไปไหนครับ) ผู้เป็นเจ้าของบ้านก็ตอบว่าจะไปหาที่อยู่อาศัย ทางผู้เฒ่า ข้างบนก็บอกว่าไปหาทางโน้น และในรอบที่สองก็ทำเหมือนเดิม บรรดาสมาชิกเจ้าของบ้านนั้นก็ พากันเดินไปพร้อมกับร้องรำ สนุกสนาน ทั้งพากันเป่าปี่เป่าแคน สีซอ ดมขลุ่ย ตีกลองไป และ รอบที่สาม ผู้เฒ่าข้างบนก็ถามอีกครั้ง “พี่น้องมาจากไหน”(มาจากที่ไหน) ผู้ที่อยู่ข้างล่างตอบว่า “มาจากเมือง (อำเภอ) มันพันกองพันเค้ (หมู่บ้านครับ) มาหาที่พักอาศัยที่ค่าที่คุณ (ที่เป็นมงคล) บ้านหลังนี้ไซ้ใหม่ ที่เป็นบ้านค้ำบ้านคุณ” ผู้เฒ่าก็ตอบว่า “แม่นแล้ว เชิญขึ้นมาอยู่พีเก้” (รีบขึ้นมา อยู่สิครับ) แล้วจึงตอบว่า “ขอพักอยู่อาศัยด้วย บ้านหลังนี้ ที่ที่ลบบ้านเช่าทำบ้านถือ (มีชื่อเสียงดัง ไปทั่ว) ว่าเป็นบ้านค้ำเรือนคุณ” (เป็นบ้านมงคล) ผู้เฒ่าตอบอีกว่าไซ้แล้ว เมื่อพูดดังนั้นแล้วก็พากันขนสิ่งของเครื่องใช้ขึ้นไปกอง(ในห้องโถง) พอวางสิ่งของเครื่องใช้ทั้งหมดลงแล้ว ผู้เฒ่าก็ เตรียมเอาหลักตะปูไปตอก ไปตอกที่ต้นเสาที่อยู่ในห้องนอนที่พ่อเรือน (หัวหน้าครอบครัว) จะ นอน ตอนแรก ๆ ผู้เฒ่าก็เอาตะปูจ้ำใส่ที่ต่ำ ๆ แล้ว ถามว่าที่นี่หรือเปล่าที่ว่าค้ำคุณ คนผู้อื่นก็ตอบว่า ไม่ใช่ และบอกว่าขยับขึ้นอีกแล้วก็ถามเหมือนเดิม จนถึงจุดที่สูงและเหมาะสมแล้วผู้เฒ่าก็ตอก ตะปู และพูดว่าที่นี่แล้วเป็นที่ค้ำที่คุณ เป็นห้อย (แขวน) กระเป๋าเงิน เมื่อตอกตะปูแน่นแล้วก็เอาตุ้ง ที่ใส่หมอง ไปห้อยไว้ พร้อมทั้งคล้องดาบ มีด ห้อยไว้ นั่นให้ได้สามวันสามคืน จากนั้นก็ทำการ ถูขวัณูให้เจ้าของบ้าน แต่บางคนก็ได้มีการทำบุญทำทานฟังธรรมเทศนา

ลักษณะการตั้งบ้านเรือน จากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบางอย่าง เมื่อก่อนมี การรวน (ลงแขก) กัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างจริงใจ แต่ในปัจจุบันนี้ก็ยังปฏิบัติกันอยู่เพียง บางส่วนเท่านั้น ส่วนมากจะจ้างหรือซื้อไม้ที่ขึ้นส่วนจากโรงเรือนเท่านั้น การตั้งบ้านไม่ได้ทำ เหมือนแต่ก่อน คือ ไม่ได้ใช้เสาไม้ และไม้ถ่ม ไม่ได้ใช้ส่วเจาะ ไม่ได้ใช้ขวานตัด แต่ใช้เลื่อย

ใช้ตะปุดอกหรือใช้น้ำอัด ชันเข้าให้แน่น บ้านเรือนในสมัยโบราณมักจะทำเป็นหลังคาสูง ใสร่าง ลิน มีเสาตั้งขึ้นโศคทางบันไดขึ้นบ้านสำหรับวางอ่างน้ำกิน สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องหมายของเผ่าลาว พวนที่อนุรักษ์ไว้ สมัยก่อนการสร้างบ้านจะสร้างเป็นบ้านใหญ่สี่ห้าห้อง แต่ปัจจุบันจะเป็นบ้านเล็กกว่าคือ มีเพียง 2-3 ห้อง เท่านั้น และจะเป็นบ้านที่มีหลังคาตัดแป (หลังคาต่ำ) มุงด้วยสังกะสี พื้นปูด้วยไม้และฝาทำด้วยไม้ บ้านบางหลังก็สร้างแบบทันสมัย คือใช้เสาที่ทำด้วยปูนซีเมนต์ มุงด้วยกระเบื้อง ทำฝายบ้านด้วยอิฐ อาจเป็นชั้นครึ่งหรือสองชั้นก็ได้

ลักษณะการใช้ประโยชน์แต่ละห้องภายในบ้านก็ยังใช้แบบโบราณอยู่ คือ มีห้องไว้เครื่องสักการบูชา เทวดา พระพุทธรูปตั้งไว้บูชารักษาคบครัว ส่วนห้อง ผีพ่อแม่ นั้นได้สูญหายไปบ้าง ส่วนห้องที่เป็นห้องของพ่อแม่ นั้นก็กันด้วยตู้ไว้ตั้งของหรือใส่ผ้า幔ขึ้น ทำให้สะดวกในการเก็บไว้ของภายในเมื่อเวลาที่มีพิธีการต่าง ๆ เช่น การทำบุญบ้านหรืองานแต่งงานต่าง ๆ สถานที่จะได้กว้างขวางขึ้น

แต่ในปัจจุบัน การปลูกบ้านเรือนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่น การเลือกเสาที่เป็นเสาแอสคาลิวูด ส่วนมากก็ไม่ได้เลือกเหมือนแต่ก่อน เพราะส่วนมากจะซื้อจากผู้อื่น การยกเสาขึ้นก็ไม่ได้ใช้แรงงานคนมากใช้เพิ่มแค่ 2-3 คน เพราะยกเสาขึ้นครั้งละต้น ไม่ได้ยกขึ้นเป็นคู่ นอกจากนั้นก็ยังปฏิบัติตามประเพณีเดิม

3.1.4.5 ลักษณะการใช้ประโยชน์

ลักษณะการใช้ประโยชน์แต่ละห้องนั้นก็ขึ้นกับจำนวนคนในครอบครัวมากน้อยเพียงใด ถ้าเป็นครอบครัวชายคือมีลูกเขยหรือลูกสะใภ้จะกันให้เป็นห้อง ๆ ซึ่งเรียกว่ากันส้วม (กันห้องนอน) ห้องแรกจะเป็นห้องไว้ตั้งมีสักการบูชาเทวดา หรือห้องผีพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งแล้วแต่ผู้ใดจะมีความเชื่ออย่างไร ห้องดังกล่าวนี้เรียกว่าหน้าฮอง เพราะว่าเป็นที่เอารีดคลองที่เคารพนับถือไว้ ส่วนห้องถัดไปก็เป็นห้องของพ่อแม่ ถัดจากห้องพ่อแม่จะเป็นห้องของลูกสาวผู้ที่ยังไม่ทันได้แต่งงาน (สมรส) สุดท้ายก็จะเป็นห้องนอนของบุตรคนโตกว่าผู้ที่แต่งงานแล้ว ส่วนบุตรชายที่ยังไม่ได้แต่งงานนั้นนอนอยู่ข้างนอก อาจจะถูกกันเป็นห้องที่เชยหรือเปิง (ระเบียบง)

3.1.4.6 บทบาทของพ่อแม่

พ่อแม่เป็นคนฉลาดเฉลียวต่อทางด้านฮีดคลอง ประเพณีอันดีงาม ทางด้านวัฒนธรรม การพูดจาปราศรัย การนุ่งห่มสภาพเรียบร้อย สอนให้ลูกหลานรู้จักรักษาคิ รักบ้านเกิดเมืองนอนของตน ทุกสิ่งล้วนแต่พ่อแม่เป็นผู้ชี้แนะให้ทำแต่ความดีเท่านั้น เนื่องจากเมื่อสมัยก่อนยังไม่มียุค

โรงเรียน พ่อแม่จึงเอาบุตรชายของตนไปบวชเพื่อเรียนวิชาหาความรู้ทางด้านพุทธศาสนา ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ พอศึกษาเล่าเรียนออกมาจากวัด พ่อแม่จะหาเนื้อคู่ให้(หาคู่สมรสให้)

3.1.4.7 การเลือกคู่ครองและการชู้ขอ

การเลือกเนื้อคู่นี้ ส่วนมากหนุ่มสาวได้พูดคุย พบปะสังสรรค์และสนทนากันหลายครั้ง พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายเมื่อรู้ว่าบุตรของตนชอบกันรักกันจริง ถ้าหากอยู่ชุมชนอื่นที่ห่างไกลกัน พ่อแม่หรือญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายต่างจะสืบรู้หาเชื้อสายหรือที่มาแห่งบุคคลดังกล่าว ว่ามาจากโคตรวงศ์ที่ดีหรือไม่เป็นกลุ่มที่เป็นผีปอบ ผีโพง หรือเปล่า เคยเป็นกลุ่มคนโรคเรื้อนหรือซึ่งผู้เฒ่าเคยพูดว่า “ไม่ใช่เป็นบุตรผีพาลไม่ใช่เป็นหลานผีเป่า หากเป็นเชื้อสายที่ดี และไม่เกียดค้านต่อการทำงาน” พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายจึงยินยอมให้แต่งงาน โดยให้ญาติพี่น้องคือให้คุณน้าหรือคุณลุงผู้ที่ทรงคุณวุฒิคนสำคัญของฝ่ายชายไปชู้ขอกับพ่อแม่ ดุงदान้ำอาของฝ่ายหญิง โดยให้เครือญาติทางฝ่ายหญิงเป็นผู้ขอค่าสินสอดของหมั้นจากฝ่ายชายทั้งหมด ว่าเป็นเงินเท่าไร และต้องมีอะไรบ้าง ที่จำเป็นต้องให้มีจะเป็นลักษณะเครื่องในหรือเครื่องนอกก็แล้วแต่จะตกลงกัน ในที่นี้ เครื่องในหมายถึง เครื่องนอนซึ่งได้แบ่งเอาเงินค่าสินสอดที่ฝ่ายชายเอามาให้มันไปซื้อ ส่วนเครื่องนอกนั้นก็หมายความว่า เงินค่าสินสอด และเงินซื้อเครื่องที่นอนขึ้นอยู่กับฝ่ายชายทั้งหมด (หมายความว่าแยกค่าสินสอดออกต่างหากและค่าซื้อเครื่องที่นอนอีกต่างหาก) นอกจากนั้นก็ยังได้พูดถึงเงินแขงสาย (เงินค่าประกัน) ดุงदान้ำอาของฝ่ายหญิง และเงินค่าน้ำนมของแม่ด้วย เงินจำนวนนั้นก็ไม้มากนักที่เรียกร้องให้ฝ่ายชายเป็นผู้จ่ายให้ พร้อมทั้งมีหมุดัมหนึ่งตัว หมุดังกล่าวนี้เรียกว่าหมูลุง หมูตา แล้วแต่จะเอาเป็นเด็กหรือตัวใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับสองฝ่ายตกลงกัน แต่ในปัจจุบันนี้ส่วนมากก็มักจะเอาแต่หัว ติน (เท้า) ทั้งสี่ หูทั้งสอง หาง และเครื่องในทุกอย่าง อย่างละเล็กน้อยเท่านั้น พอเป็นริดคลองหมุดังกล่าวนี้เมื่อเสร็จพิธีแล้ว โคตรดุงदान้ำอาทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายเป็นผู้รับประทานและสังสรรค์กันอย่างสนุกสนาน แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป คือ ส่วนมากเงินแขงสายดุงदान้ำอาหมุดัมจะขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิง แต่สิ่งที่ละเว้นจากรีดคลองเดิมไม่ได้ก็คือ เงินแขงน้ำนมแม่ของฝ่ายหญิง ซึ่งมีค่า 3 ปี (ตะกูดเงินก็บดเคี้ยวปัจจุบันไม่ใช่แล้ว) ซึ่งจะเท่ากับ 300 กีบ

3.1.4.8 การแต่งงาน

ภายหลังดุงदान้ำอาพ่อแม่ ทั้งฝ่ายชายและหญิงได้ตกลงสินสอดของหมั้นกันอย่างเป็นทางการเป็นที่พอใจทั้งสองฝ่ายแล้ว จึงพากันไปหาผู้เฒ่าผู้ทรงคุณวุฒิที่สำคัญภายในบ้านที่เคยชินหรือรู้จักทางด้านโหราศาสตร์เพื่อเสี่ยงทายหาวันที่เป็นสิริมงคลให้ หลังจากได้วันดีแล้ว ทั้งสองฝ่ายจะเตรียมอาหาร เช่น หมู ไก่ ส่วนมากจะใช้นมวัวเป็นอาหารเลี้ยงพี่น้อง ขณะเดียวกันได้ไปบอกพี่

น้องญาติ มิตรที่ใกล้ชิด ของทั้งสองฝ่ายทั้งใกล้และไกล พอถึงวันนัดหมายพี่น้องแต่ละฝ่ายก็จะไปหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง พร้อมทั้งนำเอาสิ่งของวัตถุปัจจัยต่าง ๆ เช่น เงิน ข้าวปลาอาหาร ผัก พริก ปลายี่ เพื่อไปช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่คู่สร้างครอบครัวใหม่ด้วย จากอดีตถึงปัจจุบันก็ยังสืบทอดเป็นประเพณีมาจนถึงปัจจุบัน แต่จะเปลี่ยนไปเล็กน้อยคือการช่วยเหลือปัจจัยที่นำมา ส่วนมากจะเป็นเงินเท่านั้น

ในวันก่อนวันแต่งงานนั้น ญาติพี่น้องของแต่ละฝ่ายก็ช่วยเหลือกันมาจัดแจงสถานที่ (เตรียมสถานที่) ที่จะปรุงแต่งอาหาร หนุ่มสาวก็ได้พากันมาช่วยกันจัดหาเครื่องปรุงอาหาร เช่น ข้าวคั่ว (เอาข้าวสารมาคั่วให้ไหม้พอดีและกับคั่วให้แตกละเอียดเพื่อปรุงลาบให้อร่อย) ถั่วงอก หอมต่างๆ ตำน้ำพริกและอื่น ๆ อีกหลาย ๆ อย่างเพื่อทำอาหารไว้รอรับแขกที่จะมาในงานแต่งงาน ในวันรุ่งขึ้น ส่วนพวกผู้เฒ่าส่วนมากจะเป็นผู้หญิงที่พากันหาใบตองกล้วย เพื่อมาเย็บเป็นหมากเบ็ง พร้อมทั้งหาดอกไม้เป็นสีขาวสีเหลือง และสีอื่น ๆ ที่เหมาะสมมา เพื่อทำให้เป็นพาน (พานวิญ) ซึ่งประกอบด้วยฝ้ายผูกแขนสีขาว วิธีการทำพานนี้ก็คือเอาขันหรือโอส่วนมากจะเป็นขันเงินมาแล้วเอาหมากเบ็งที่ทำจากใบกล้วยมาวางใส่แล้วเอาข้าวสารมาใส่เพื่อไม่ให้หมากเบ็งนั้นล้น จากนั้นก็นำเอาดอกไม้ที่ร้อยเป็นพวงอย่างสวยงามมาประดับ พร้อมทั้งฝ้ายผูกแขน เทียน ขนมห และสิ่งต่าง ๆ มากมาย มาประดับประดาให้สวยงามและประณีต พานดังกล่าวทำเหมือนกันทั้งบ้านของฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ในตอนกลางคืนก็มีการสร้างสรรค์กันอย่างสนุกสนานตามประเพณี

พอรุ่งเช้าขึ้นมา ญาติพี่น้องแต่ละฝ่ายก็เข้ามารวมกัน ส่วนทางเจ้าภาพจะจัดหาอาหาร สุรายาสูบ (บุหรี่) เหล้า และอื่น ๆ มาต้อนรับ เมื่อฝ่ายเจ้าโคตรลุงตาทางฝ่ายชายได้รับประทานอาหารเสร็จแล้ว ก็พากันแต่งขันหมากขันพลุ คือมีหมากมีพลุ มวนบุหรี่ (กอกษา) รูปเทียน วางลงในขัน และใช้แผ่นผ้าแพรมนปิดไว้ ส่วนขันเงินก็มีเงินค่าสินสอด ดอกไม้ รูป เทียน ไข่ไก่หนึ่งฟอง ใส่ลงในขัน แล้วใช้แพรมนปิดไว้เหมือนกัน ส่วนทางฝ่ายหญิงก็เตรียมปูที่นอนให้สวยงาม โดยเฉพาะผู้ที่มาปูที่นอนต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ดี น่าเชื่อถือ คือ เป็นผู้หญิงเฒ่า ที่แต่งงานแล้วและเป็นสามีภรรยาเคียงกันมาตลอด โดยปราศจากปัญหาที่ไม่ดีต่าง ๆ เป็นผู้ที่ไม่เคยเป็นหม้ายหรือหย่าร้างใด ๆ

แต่ละฝ่ายแต่งกายสุภาพเรียบร้อยดี คือ ฝ่ายชายก็ใส่ผ้าไหม พันทาโก้ ใส่เสื้อขาว แพร เบี่ยงสะพายง้าว (ดาบ) ถือถุง ถือขวย (ช่อ) ซึ่งมีดอกไม้ต้นกล้วยเล็ก ๆ ต้นอ้อย เทียน และมีผู้ชายอีกคนอยู่เคียงข้าง ช่วยถือ (กั้ง) รมให้ ชายคนนี้เรียกกันว่าเขยรอง ส่วนฝ่ายหญิงก็ใส่ผ้าถุง (ซิ่น) ไหม เสื้อสีขาวหรือเขียว แพร เบี่ยง ก้าวผมไว้ทางหลัง (ทางอ่อน) ใส่ปีกปั้นเกล้า มีสร้อยสังวาลห้อยใส่ตามก้าวผม

หลังจากได้ถูกขามขามดีแล้ว (พอถึงเวลาอันเป็นมงคล) ทางฝ่ายเจ้าโคตรฝูงชายก็นำเอาขันหมากขันพลู ขันเงินนั้นไปมอบให้เจ้าโคตรฝูงตาของฝ่ายหญิง จุดแรกในการมอบก็คือ ทางฝ่ายโคตรฝูงตาของฝ่ายชายได้นำเอาขันหมากมอบ (ขึ้น) ให้ทางเจ้าโคตรฝูงฝ่ายหญิงได้ใจมารับ (ยกมือรับ) เอา แล้วทางเจ้าโคตรฝูงตาฝ่ายชายก็กล่าวคำมอบขันหมากว่า

“ข้าญาติทั้งหมายนี่แล้วได้มีขันหมากขึ้นมาหา มีขันมาสู่ ขันหมากอ่อนเอามาแต่บ้าน (ขันยาควรเอามาแต่บ้าน คือบ้านไหน ยาสูบ (บุหรื) ดีเราต้องเรียกชื่อบ้านนั้น) มีมาพร้อมหมากจิบพลูพัน แล้วจึงขอใส่ขันขันมาสู่ เชิญพ่อแม่เฒ่าแก่ลุงตา เคี้ยวหมากแล้วขอใ้ไ้คาค่านาง วางค่าข้าว ถ้าน้อยจะขอหา ถ้ามามากจะขอสร้าง ไม่ให้เล็กไม่ให้ห่าง ขอแต่ความดี ขอให้สามีสั่งกรรขามี นำกันลิมสร้างนั้นท่อน”

ทางฝ่ายเจ้าโคตรฝูงตาฝ่ายหญิงก็กล่าวคำรับแล้วจับใจหมากจากฝ่ายชายว่า

“เออ! มือนี่เป็นเมื่อสรรคร์วันชอบ เมื่อประกอบขามดีพวกเฒ่าแก่ ได้มีขันหมากขึ้นมาหา ได้มีขันขาขันมาสู่ เชิญพ่อแม่ลุงตาเคี้ยวพลูหอมปาก เคี้ยวหมากหอมคอ เคี้ยวหมากแล้วจึงคาค่านาง วางค่าข้าว ถ้าน้อยพวกคุณหา ถ้ามามากพวกคุณสร้างไม่ให้ห่างขอแต่ความดี ขอให้สามีสั่งกรรขามีนั้นท่อน”

ภายหลังได้รับมอบขันหมากแล้ว เจ้าโคตรฝูงตาฝ่ายหญิง ผู้เคี้ยวหมากบ้าง สูบบุหรืบ้างทำพอเป็นพิธีการ จากนั้นมาทางเจ้าโคตรฝูงตาฝ่ายชายก็ยกขันเงินพร้อมด้วยจุดไฟเทียนไขแล้วมอบให้เจ้าโคตรฝูงตาฝ่ายหญิง พร้อมทั้งกล่าวคำมอบอีกว่า

“เออ! มือนี่เป็นเมื่อสรรคร์วันชอบ เมื่อประกอบขามดีวันเศรษฐีอมุดโชค พวกเฒ่าแก่จึงจะได้มือเฝ้ากอง หาเงินทองก็หายาก หาได้วันละเล็กละน้อยก็จึงได้ 8-10 ตำลึง กับ 10 สลึง (ประมาณแปดแสน หนึ่งล้านก๊ับในปัจจุบัน) แล้วจึงขอใส่ขันมามอบ เอามาขอบคุณบิดามารดา พวกเราเป็นเฒ่าแก่จึงได้รับเอาด้วยกัน ก๊ับทั้งคำ (ทอง) (ถ้ามามีทองคำ 2-3 บาท) มีมา 3 บาท ไม่ได้ขาดแม้แต่เงินแขนงน้ำนม แต่ปฐมมีมาแต่เค้า มีแต่เค้าโบราณตั้งแต่มา ขอให้เป็นวันวิวาห์มงคลมันแก่ และใ้เป็นสามีสั่งกรรขาคือขานี้ท่อน”

ฝ่ายเจ้าโคตรฝูงตาของฝ่ายหญิงก็รับเอาขันเงินจากฝ่ายชายพร้อมทั้งกล่าวคำรับขันเงินดังนี้

“เออ! มือนี่เป็นมือสวรรค์วันชอบ วันประกอบขามดี แต่เคิมคดที่มีมาแต่เค้า หัวและนางเพิ่น (เขา) ช่างวากัน (คุยกัน) ถูกต้อง เขาก็พูดกับคดองถึงตอนที่ว่าตกลงจุดประสงคร์เขาคดองกันไว้ ขอให้ใ้สามบวก (หนอง) ควายนอนเจ้าโคตรฝูงตาเขา จึงใ้ยอน (ลด) ลงมาเอาแต่สามบวก (หนอง) ช่างไม่ให้ค่างคาไว้แต่เงินแขนงน้ำนม แต่ปฐมที่มีมาแต่เค้า มีแต่เค้าโบราณตั้งแต่มาขอให้ เป็นวิวามงคลมันแก่ ขอให้สามีสั่งกรรขาคือขานี้ท่อน !”

หลังจากเสร็จพิธีมอบรับขันหมากขันเงินแล้ว ก็มีขบวนแห่ขบวนมาพอมายังบันไดทางขึ้นก็มีคน อาจเป็นน้องสาวหรือน้องชายของฝ่ายหญิงมารออยู่เพื่อล้างเท้าให้ผู้เป็นแขกก่อนจะขึ้นหรือเข้าไปในบ้าน และผู้เป็นแขกก็ต้องมีปัจจัยอะไรบางอย่างไปเพื่อคอบสนองบุญคุณน้องสาวหรือน้องชายที่ล้างเท้าให้ อาจเป็นเงินจำนวนหนึ่งเพียงเล็กน้อย

ส่วนผู้อื่นก็พากันถือขวดเหล้าและรินให้กันดื่มพร้อมทั้งพูดคุยกันตามภาษาพื้นบ้านว่า ถ้าไม่มีเหล้ามาจ้างจะไม่อนุญาตให้ขึ้นไป แล้วฝ่ายชายก็เอาเหล้า (ส่วนมากจะเป็นเหล้าศิรเส็ด) มาให้ญาติฝ่ายหญิงดื่มเพื่อเปิดกลอนประตู ทั้งสองฝ่ายล้อเล่นกันโดยการแจกเหล้าให้กันดื่มแล้วเขาเขยขึ้นบ้านไป

ก่อนจะเอาเขยขึ้นไปนั้นก็ต้องให้เหยียบก้อนหิน อยู่บนก้อนหินจะมีหัววางไว้แล้วใช้ใบกล้วยปกไว้ เพื่อให้เขยเพียงคนเดียวเหยียบเท่านั้น การขึ้นบันไดก็ต้องขึ้นให้หมดทุกขั้น พอขึ้นไปถึงมีญาติคนสำคัญของฝ่ายหญิงซึ่งเป็นบุคคลที่น่าเลื่อมใส ไม่เคยเป็นร้างเป็นหม้าย คือสามีภรรยาเดี๋ยวมารถอด บุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้จูงแขนเขยเข้าไปที่ที่จะทำพิธีผูกแขน การจูงแขนเขยเข้าห้องนั้นไม่ใช่ว่าจะจับแขนจูงเข้าเลย แต่ได้ใช้มีดอะนาก (มีดชนิดหนึ่งคล้ายกรรไกรใช้หนีบหรือตัดแก่นคูณและเสีเสียด เพื่อทำเป็นหมากเคี้ยว) โดยให้ญาติผู้จูงและเขยจับคนละส้น และการจูงเขยเข้าก็ต้องจูงเข้าประตูด้านใต้หรือประตูทางทิศตะวันตก ห้ามจูงเข้าทางประตูด้านเหนือหรือทางทิศตะวันออก เพราะจะผ่านหน้าห้องซึ่งเป็นไ่ว่สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สักการบูชา เป็นที่สำคัญของพ่อแม่ ที่นี่ไม่ว่าจะเขยหรือลูกสะใภ้ก็ผ่านไม่ได้ พอไปถึงจุดที่มีพาวัวของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ซึ่งได้ตระเตรียมไว้เรียบร้อยแล้วนั้น เขยจะจุดไฟใส่เทียนไขที่อยู่ในพาวัวทั้งสองพานนั้น แล้วก็ดับไฟเทียนไขที่ตนเองถือไปด้วยแล้วก็วางถุงและดาบที่พ่ายไปนั้นให้เต่าแก่ฝ่ายลุงข้างพาวัว ตามคำแนะนำของผู้เฒ่าผู้สำคัญ คือ ชายจะนั่งที่ไหนและหญิงจะนั่งที่ไหน นั่งปิ่น (อ่วย) หน้าท้าวเหล็ก หรือท้าวทอง (ทองแดง) จากนั้นผู้เฒ่าอีกคนก็จูงเอาเจ้าสาวจากที่นอนออกมานั่งเคียงข้างกับเข้าบ่าว เพื่อนมิตรหนุ่มสาวทั้งหลายเห็นแล้วก็อิจฉาแล้วพูดคุยเล่นกันตามภาษาพื้นบ้าน อย่างสนุกสนานบ้างก็ให้เข้าบ่าวเจ้าสาวจับแขนชายหญิงจับมือกัน

พิธีได้เริ่มด้วยพิธีทางราชการก่อนคือ การเขียนใบยืนยัน (หลักฐาน) การแต่งงานให้คู่บ่าวสาวซึ่งเรียกว่า ใบน้ำด้านทำนบม เพื่อให้รับรู้ว่าเป็นสามีภรรยากันอย่างถูกต้องตามประเพณี ในหนังสือยืนยันดังกล่าวนี้ได้จดบันทึกว่าทรัพย์สินที่สามีได้นำมาสู่ภรรยามีเท่าไร และฝ่ายหญิง (ภรรยา) มีต่อสามีเท่าไร ก็ต้องบันทึกอย่างละเอียด ในหนังสือนี้ได้จัดทำโดยนายบ้านหรืออำนาจการปกครอง (ฝ่ายปกครอง) ภายในบ้าน ซึ่งเมื่อก่อนเรียกว่า กวนบ้านหรือท้าวเพี้ย หลังจากเขียนบันทึกเสร็จแล้วก็ อ่านให้เจ้าโคตรลุงตาและญาติพี่น้องทั้งสองฝ่ายได้ฟังและรับรู้ไว้ด้วยกัน แต่ละฝ่ายพร้อมกันเป็นสักขีพยานแล้วก็ลงชื่อไว้เพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

ส่วนเครื่องที่นอนเมื่อสมัยก่อนทุกอย่างขึ้นกับฝ่ายหญิงให้ฝ่ายหญิงเป็นคนเตรียมคือ ทำหมอนจืด หมอนลาย มุ้งม่าน ผ้าห่ม ผ้าจาง เสื้อ สาค ต่าง ๆ ผู้เฒ่าเคยเล่าว่าผู้ที่มั่งมีแท้ก็จะเป็นเครื่องเก่าเครื่องสืบทอดว่าสูงสุด (หมายความว่าหมอนสืบทอด ผ้าห่มสืบทอด มุ้งสืบทอด ทุกอย่างที่ใช้นคริวเรือนล้วนแล้วแต่แนวละสืบทอด ส่วนมากจะเป็นการเอาถูกสะกัไปเลี้ยงย่า แต่ในปัจจุบันนี้เครื่องที่นอนต่าง ๆ ก็แล้วแต่การตกลงเห็นดีพ้องกันของฝ่ายชายหญิง ส่วนมากก็จะไปซื้อเอาของสำเร็จรูปมาใช้โดยไม่ได้ทำด้วยตนเองเช่นที่เคยปฏิบัติมาในอดีต ส่วนเครื่องเก่าเครื่องสืบทอดที่เวลานี้ปัจจุบันไม่มีแล้ว และส่วนมากก็จะเป็นการเอาถูกขายไปเลี้ยงพ่อตาแม่ยาย

3.1.4.9 การแบ่งมรดก

การแบ่งมรดก เมื่อสมัยก่อนพ่อแม่ผู้ที่มีฐานะดี เมื่อถูกของคนออกไปสร้างครอบครัว (จะเป็นชายหรือหญิงก็ตาม) พ่อแม่ก็แบ่งสิ่งของที่มีอยู่ในครอบครัวให้ลูก เช่น ข้าวของเงินทอง วัวควาย ไร่นา หรือที่ทำกินต่าง ๆ ถ้าหากแต่งงานกับคนภายในหมู่บ้าน ก็แบ่งมรดกเหล่านี้ให้ไปสร้างฐานะของครอบครัว แต่ถ้าหากว่าไปแต่งงานกับคนต่างหมู่บ้าน หรือนอกหมู่บ้านพ่อแม่ก็จะแบ่งมรดกให้เป็นเงินเป็นทอง และเครื่องใช้ครัวเรือนต่าง ๆ วัว ควาย ซึ่งสามารถนำไปได้ แต่ถ้าว่าลูกของตนไปสร้างครอบครัวที่อยู่แห่งอื่นซึ่งสามารถเลี้ยงชีพตนเองได้แล้ว พ่อแม่ก็จะแบ่งไร่นาหรือที่ดินไว้ให้บางคนมีลูกหลายคนเมื่อมีครอบครัวจะสืบทอดมรดกที่ปู่ย่า หรือพ่อตาแม่ยายแบ่งไว้ให้พ่อแม่ของตน บางคนมักจะเอาเงินช่วยให้ลูกไปซื้อหรือไปแลกเปลี่ยนตามที่ได้ไปอาศัยอยู่นั้น

การแบ่งมรดกนั้นสมมติว่าในครอบครัวหนึ่งมีลูกชายหญิงทั้งหมดห้าคน ก็จะแบ่งออกให้เป็นหกส่วน พ่อและแม่จะได้รับหนึ่งส่วนและลูกก็จะได้รับคนละส่วน ส่วนของพ่อแม่ นั้น ถ้าว่าลูกคนไหนอยู่กับพ่อแม่เลี้ยงดูจนสิ้นอายุขัย มรดกเหล่านั้นก็จะมอบให้ลูกคนนั้น จะเป็นลูกผู้หญิงหรือชายก็ตาม เฉพาะที่ดิน วัว ควายอาจจะให้คนที่ไม่ได้เลี้ยงพ่อแม่ ข้าวของเงินทองแล้วแต่ใครจะมีมากหรือน้อย และส่วนที่เหลือก็ยังเป็นของพ่อแม่(จุดพิเศษที่สำคัญคือ มรดกที่ไม่สามารถแยกหรือแบ่งได้ เช่น ฉางข้าว บ้าน ที่ปลูกบ้าน เฉพาะบ้านหลังที่ตั้งอยู่นั้นเป็นของพ่อแม่ซึ่งจะเป็นมรดกให้ลูกคนที่เลี้ยงดู) ในปัจจุบันการแบ่งมรดกก็ยังปฏิบัติกันอยู่ แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละครอบครัวมีมรดกมากน้อยเพียงใด คนที่มีน้อยก็แบ่งน้อย คนที่มีมากก็แบ่งมาก แต่ส่วนมากแล้วศาลาวพวนเหล่านี้มักจะมีมรดกไว้ให้ลูกหลานสืบทอดตลอดมาเพราะว่าเหล่าเหล่านี้มีมรดกและขยันเพียรต่อหน้าที่การงาน ไม่ได้เกียจคร้านการงาน

3.1.4.10 นามสกุล

นามสกุลที่มีมากในบ้านนี้คือ นามสกุลจุ่มนาคือ ซึ่งเป็นครอบครัวของ เชียงวันนา (วรรณ) พ่อเฒ่าแวนในอดีตไม่ได้สนใจและไม่มีนามสกุล แต่พอมาถึงระยะที่สยามกวาดค้อนเอาไปและได้บอกว่ายู่บ้านนาคือเมืองพวนเป็นบ้านเดิม ก็เลยใส่นามสกุล จุ่มนาคือคือเอาบ้านเดิมมาเป็นนามสกุล แต่เป็นเชื้อสายหรือกลุ่มหลวงพวงใหญ่ มีความรักใคร่ต่อญาติพี่น้อง เป็นผู้ที่มีการพูดคุยที่คนยอมรับและเชื่อถือ สามารถเป็นผู้นำในการตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านขึ้นมาได้ จนลูกหลานเหลนหล่อนสืบทอดกันมาถึงปัจจุบันนี้

3.1.5 สถาบันเศรษฐกิจ

3.1.5.1 ลักษณะร้านค้าภายในบ้าน

สมัยก่อนนั้นยังไม่มีร้านค้าเพียงแต่ซื้อขายให้กันเล็ก ๆ น้อย ๆ คือ หาบและเที่ยวขายไปตามบ้าน ส่วนมากจะเป็นประเภทอาหาร เช่น ปลา เนื้อวัว เนื้อควาย แต่ส่วนมากประเภทวัวควาย เป็นสัตว์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ ฉะนั้น การค้าและขายเป็นสินค้านั้นค่อนข้างมีน้อย นอกปัจจุบันอยู่ภายในบ้านได้มีร้านค้าเพื่อขายสินค้าอยู่ 18 แห่ง มีอยู่กระจายทั่วไปเป็นจุด อาหารที่ขายเป็นประเภทอาหารแห้ง

3.1.5.2 อาชีพชาวบ้าน

ในสมัยก่อนชาวบ้านมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลักทำเพียงพออยู่พอกินเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีการทอผ้า ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และ หัตถกรรม เช่น สานตระกร้า และกระติบข้าวสร้างเกวียนหรือล้อ นอกนั้นก็ยังมีอาชีพการขายน้ำมันยาง และอื่น ๆ

การทำงานแต่ละอาชีพ ส่วนมากเป็นงานหนักก็จะเป็นเรื่องของผู้ชาย เช่น การทำไร่ การไถนา การตีเหล็ก การสร้างเกวียนหรือล้อ และงานสานเครื่องใช้ต่าง ๆ

อาชีพของผู้หญิงจะเป็นการทอผ้า ปลูกหม่อนทอผ้าไหม ขายน้ำมันยาง ซึ่งปัจจุบันอาชีพเหล่านี้หมดไปบางอย่าง แต่ทำไร่นา การตีเหล็ก สานเครื่องใช้ต่าง ๆ ยังเหลืออยู่ สำหรับการทอผ้าของผู้หญิงนี้ได้ขยายกว้างขึ้น ทำให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น ตามลำดับ แต่การปลูกหม่อนเช่นเดียวกับอาชีพขายน้ำมันยาง ซึ่งได้สูญหายไปพร้อมกับการเข้ามาของการใช้น้ำมันก๊าด และการใช้กระแสไฟฟ้าในปัจจุบัน

ผู้ที่มีดินทั้งหมด 245 ไร่ ครอบครัว แต่ผู้ไม่มี 4 ไร่ครอบครัว

ผู้ที่มีดินมากที่สุด 25 ไร่ น้อยสุด 3.75 ไร่

เฉลี่ยครอบครัวหนึ่งได้รับเนื้อที่ดิน 1.88 แสดด้า(1 แสดด้า = 6ไร่ 1งาน) รายได้ประมาณ 1,177,882.2 กีบ ต่อเนื้อที่นาทั้งหมด 654.379 แสดด้า

นำผลผลิตทางด้านกิจกรรมขายเข้าสู่ท้องตลาด ประมาณปีละ 24,000 กีบ

อัตราค่าจ้างแรงงานมีดังนี้

1. ค่าจ้าง เครื่องสูบน้ำเพื่อตกกล้า 8,000 กีบ/แนวปลูก 12 ก.ม.
2. ค่าจ้าง ไถ และคราด เพื่อปักดำ 12,000 กีบ/ไร่
3. ค่าจ้างแรงงานปักดำ คนละ 5,000 กีบ/วัน
4. ค่าจ้างแรงงานเพื่อเก็บเกี่ยวคนละ 4,000 กีบ/วัน

3.1.5.3 การใช้ปุ๋ยเคมี

ชาวบ้านไม่ค่อยใช้ปุ๋ยเคมีมากนัก ถ้าใช้ก็ใช้ปุ๋ยหว่านใส่หน้าข้าวเหนียวครั้งเดียว คือ ถ้านหลังปักดำเสร็จแล้ว 25-30 วัน แต่บางครอบครัวก็ใช้ปุ๋ยหว่านลงใส่ข้าวที่ไม่สมบูรณ์เท่านั้น ส่วนมากชาวบ้านจะทำนาตามธรรมชาติโดยอาศัยน้ำฝน และปุ๋ยธรรมชาติที่ไหลลงใส่नाหรือเอามูลสัตว์ไปใส่ข้าวที่ไม่สมบูรณ์

3.1.5.4 การเก็บเกี่ยวข้าว

จากอดีตถึงปัจจุบัน การเก็บเกี่ยวข้าวก็ยังใช้แรงงานคนเหมือนเดิม วางไว้เป็นฟาด (ผ่น) ฟาดละสี่กำ วางไว้เป็นแถว เกี่ยวตากแดดไว้ประมาณ 3 แดด (สามวัน) แล้วก็ใช้ดอกมัดเป็นมัดใช้ไม้คันทลาวเพื่อหามและขนเข้าใส่ลาน กองไว้เป็นระเบียบเป็นชั้น ๆ ขึ้น ภายหลังเกี่ยวและขนเข้าใส่ลานแล้วก็ต้องรอวันที่เป็นสิริมงคล เพื่อจะได้ปง (เอาลง) เอาข้าวลงมาฟาดหรือตี จากนั้นก็ขนขึ้นใส่ยุ้งฉาง ก่อนจะเอาข้าวขึ้นใส่ยุ้งฉางก็เอาใบคูณใบขอมมาเสียบหรือเหน็บใส่ข้างยุ้งฉาง ข้าวส่วนที่เอาไว้กินในระยะปัจจุบันนั้น ต้องเอาไว้ส่วนหนึ่งไม่ได้เอาขึ้นยุ้ง แต่ข้าวที่เอาขึ้นไว้ยุ้งนั้นสามารถออกกินหรือขายได้ เมื่อเวลาทำพิธีสู่ขวัญข้าวเสร็จแล้ว คือ เดือนสามขึ้นหรือออกใหม่สามค่ำ แต่ในปัจจุบันนี้ส่วนมากจะทำกันแบบง่าย ๆ คือ บางคนก็ฟาด (ตี) เสร็จแล้วก็กิน หรือเอาไปขายได้เลยโดยไม่ต้องรอทำพิธีสู่ขวัญข้าว

3.1.5.5 การสูบน้ำ

เมื่อสมัยก่อนชาวบ้านใช้ไม้ไผ่สานเป็นกระโช่ เพื่อวิดน้ำเข้าไร่นา ต่อมามีการพัฒนาใช้กระป๋บน้ำมันที่ไม่ใช่แล้ว หรือเอาสังกะสีมาทำเป็นลักษณะกระโช่ ในปัจจุบันก็ใช้

เครื่องมือดังกล่าวนี้อยู่ มีเพียงจำนวนน้อยหนึ่งเท่านั้นที่ใช้เครื่องจักรสูบน้ำใส่नाซึ่งเครื่องสูบน้ำเพียง 10 เครื่องเท่านั้น

3.1.5.6 รถไถนาเดินตาม

ภายในบ้านมีรถไถนาเดินตาม 37 คัน เมื่อสมัยก่อนต้องอาศัยแรงงานคนแต่มาถึงปัจจุบันนี้ ส่วนมากยังคงใช้แรงงานสัตว์ คือ ควายหรือวัวในการทำไร่ทำนาเช่นที่เคยทำมาแต่อดีต

3.1.6 สถาบันการศึกษา

การศึกษาเป็นสถาบันสังคมที่มีความสำคัญในท้องถิ่นชนบท การพัฒนาสังคมจะประสบผลสัมฤทธิ์ในการทำงานอันหนึ่งอันใด จำเป็นจะต้องมีการศึกษาซึ่งเป็นกุญแจ (Key) ที่สำคัญสถาบันหนึ่ง การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ ซึ่งจะนำไปสู่ การพัฒนาชุมชนส่วนรวม ทุก ๆ หมู่บ้านก็ต้องการและพยายามให้มีโรงเรียนในหมู่บ้านของตนเอง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเรียกว่าการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ลูกหลานได้เล่าเรียนโดยไม่ต้องเดินทางไกลหรือไปโรงเรียนบ้านอื่น ซึ่งสร้างความลำบากให้แก่เด็กอย่างมากโดยเฉพาะในฤดูฝน

สภาพการศึกษาของชาวบ้านนาคุณน้อยก็มีลักษณะคล้ายกันกับชาวบ้านอื่นทั่วไป คือ ส่วนใหญ่จะจบการศึกษาภาคบังคับ คือ จบชั้นประถมปีที่ 5 ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งซึ่งเคยได้บวชในสมัยก่อนได้เล่าเรียนตามวัด และบางพวกก็เรียนจบ ป.2-ป.3 และยังมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่ไม่เคยได้เรียนหนังสือเลย ถึงแม้ว่าบ้านนาคุณน้อยจะมีโรงเรียนมาได้ 50 กว่าปีแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีชาวบ้านที่ไม่ได้เรียนหนังสือซึ่งมีสาเหตุอยู่ 2 ประการ คือ ครอบครัวที่มีรายได้น้อย จำเป็นต้องให้ลูกคนโตรับภาระดูแลน้องในเวลาพ่อแม่ต้องไปทำไร่ทำนาหรือไปรับจ้างหาเงิน อีกประการหนึ่งก็คือลูกที่เป็นผู้หญิงซึ่งพ่อแม่และคนสมัยก่อนไม่นิยมให้เล่าเรียน

3.1.6.1 ประวัติของโรงเรียนบ้านนาคุณน้อย

เมื่อประมาณ 50 ปีผ่านมา ชาวบ้านนาคุณน้อยใช้ใต้ถุนกุฎีในวัดเป็นโรงเรียน ผู้ที่ริเริ่มสอนหนังสือและถือว่าเป็นครูคนแรกนั้น คือ ขาคูบุญเฮือง ดวงมะนิวง ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวลาวพวนในหมู่บ้านนี้ แต่เดิมเป็นพระอยู่บ้านนาคุณน้อยนี้ เมื่อบวชได้หลายปีก็ได้ไปศึกษาอยู่ในเมือง แล้วจึงมาเป็นครูอยู่ในวัดนี้ และเมื่อสึกออกมาได้อยู่กับครอบครัวเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วไปกับกระบวนการปฏิวัติลาว เด็กที่เข้าเรียนส่วนมากเป็นผู้ที่ได้บวชเป็นสามเณรเป็นพระเด็กภายในบ้านนี้จำนวนหนึ่ง ในสมัยนั้นเด็กที่เข้าเรียนจะมีอายุประมาณ 10-11 ปี มี 2 ชั้นเรียน (ป.1-ป.2) เมื่อเรียนจบแล้วสามารถอ่านออกเขียนได้ แต่ยังไม่คล่องเท่าที่ควร

ต่อมาอีก 5-6 ปี ชาวบ้านก็ได้สร้างโรงเรียนขึ้น 1 หลัง มี 3 ชั้นเรียน คือ ป.1-ป.2 และ ป.3 จึงได้ย้ายสถานที่เล่าเรียนออกจากวัดได้เรียนที่โรงเรียนหลังใหม่ เพื่อให้ดำเนินการเรียนการสอน สืบต่อจากชาครบุญเอื้อง ดวงมะนิวง ทางฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการจึงได้แต่งตั้งให้ครูอ้วนมาประจำ การและปฏิบัติหน้าที่การเรียนการสอนแก่เด็กนักเรียนในบ้านนี้ หลังจากนั้นจำนวนเด็กนักเรียนได้ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และจำนวนครูสอนได้มีเพิ่มขึ้นตามมาเป็นระยะ ๆ เมื่อถึงกลางปี. 1966 ได้สร้างโรงเรียนหลังใหม่ขึ้นอีก 1 หลัง และทางการได้ส่งครูมาไว้เพิ่มอีก แต่ยังมีแค่ ป.1-ป.2 และ ป. 3 เท่านั้น ดังนั้นเมื่อเรียนจบ ป.3 และต้องไปเรียนต่อชั้น ป. 4 ที่โรงเรียนประถมสมบูรณ์นาชายทอง

มาถึงปี ค.ศ. 1975 ภายหลังจากประเทศไทยได้รับเอกราชทางศูนย์กลางและชาวบ้านสมทบทุน กันแล้วจึงได้ขยายโรงเรียนออกเป็นโรงเรียนประถมสมบูรณ์ เพราะเห็นว่าจำนวนนักเรียน ภายใน บ้านนาคุณน้อยนั้นมีจำนวนมากพอ ดังนั้นในปีการศึกษา 1974-1975 โรงเรียนบ้านนาคุณน้อย จึงมีชั้นเรียนแต่ ป.1 ถึง ป. 5 จนถึงปัจจุบัน

ครูใหญ่โรงเรียนแต่ละสมัยมีดังนี้

1. ชาครบุญเอื้อง ดวงมะนิวง	เปิดโรงเรียนสอนอยู่วัด
2. นายครูอ้วน	เปิดสอนอยู่โรงเรียนหลังใหม่
3. นายครูโกสอน	ถัดจากครูอ้วนระยะ ค.ศ. 1960-1976
4. นายครูซู้ หลวงปะเทศ	ประเทศไทยได้รับเอกราชแล้ว (1975-1987)
5. นายครูกำใส แสงจันทร์เพ็ง	ถัดจากครูซู้หลวงปะเทศ (ค.ศ. 1988-1998
6. นายครูดาวอน จิตตะลาด	คนปัจจุบัน

ในปัจจุบันครูสอนในโรงเรียนประถมบ้านนาคุณน้อยมี 12 คนคือ

1. นายครูดาวอน จิตตะลาด	ผู้อำนวยการโรงเรียน รับผิดชอบทุกระดับ
2. นางบุญตั้ง อินทะวง	รองผู้อำนวยการโรงเรียน สอนชั้น ป.5 ก
3. นางคำไย จันทร์วง	สอนชั้น ป.5 ข
4. นางคุณสะหวัด ทุมมะวง	สอนชั้น ป.4 ก
5. นางลี ผงมีไซ	สอนชั้น ป.4 ข
6. นางดวงดา หอมสมบัติ	สอนชั้น ป.3 ก
7. ท้าวบุญมี แก้วมะนิวง	สอนชั้น ป. 3 ข
8. นางคำไพ จิตตะลาด	สอนชั้น ป.2 ก
9. นางลำไพ เทพสุวัน	สอนชั้น ป.2 ข

10. นางทองใส จันทะวง	สอนชั้น ป.1 ก
11. นางมะไลทอง สีหาลาด	สอนชั้น ป.1 ข
12. นางหล้า แก้วแก่นจัน	สอนชั้น ป.1 ค

นักเรียนทั้งหมดที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามการศึกษาภาคบังคับ สามารถอ่านออกเขียนได้ประมาณ 95% ส่วนที่เหลือนั้นเป็นเพราะไม่สนใจและไม่เอาใจใส่ต่อการเล่าเรียน นักเรียนแต่ละรุ่นที่ไม่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา (ตอนต้น-ตอนปลาย) หรือต่อสายวิชาชีพมีประมาณ 40% ในจำนวนดังกล่าวจะกลับมาทำประโยชน์ให้แก่บ้านของคนรุ่นละไม่เกิน 2 คน หรือไม่มีเลย เพราะชาวบ้านส่วนมากจะส่งลูกหลานของตนไปเรียนต่อที่ในเมือง โดยอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรืออยู่ในหอพักของโรงเรียน เมื่อเรียนจบแล้วจะหางานทำอยู่ในเมือง ผู้ที่กลับมาทำประโยชน์ให้แก่บ้านของคนส่วนมากก็จะเป็นผู้ที่เรียนฝึกหัดครู หรือบางครั้งผู้ที่เรียนจบการฝึกหัดครูต้องไปสอนอยู่โรงเรียนอื่น เพราะโรงเรียนของตนเองมีครูพอเพียงกับจำนวนนักเรียนแล้ว

ในสมัยก่อนเหมือนกับปัจจุบัน ชาวบ้านผู้ที่ส่งลูกหลานไปเรียนต่อในระดับสูง ล้วนแต่ผู้มีฐานะทางครอบครัวดีเท่านั้น เพราะต้องการให้ลูกหลานเป็นคนมีความรู้หางานทำได้ง่าย นอกจากนั้นก็เรียนจบเพียง ม. 6 หือไม่จบจะออกไปใช้แรงงานเป็นกรรมกรหรือทำไร่ทำนา ชาวบ้านบางส่วนยังเห็นว่าแต่รุ่นพ่อแม่ไม่ได้เรียนหนังสือยังสามารถหาเลี้ยงครอบครัว และหาไร่นา วั ว ควาย หรือทรัพย์สินสมบัติอื่น ๆ ไว้ให้ลูกหลานได้ ซึ่งบางคนอาจจะมั่งคั่งมากกว่าคนที่ได้มีการศึกษาสูงเสียอีก แต่ถึงอย่างไรก็ตามยังมีคนส่วนมากที่เห็นความสำคัญของการศึกษา และพยายามที่จะส่งลูกหลานให้ได้เรียนในระดับสูง ๆ คนเหล่านี้มักเป็นพนักงานข้าราชการ

3.1.6.2 บทบาทของโรงเรียนและครูที่มีต่อหมู่บ้าน

นับตั้งแต่เริ่มมีโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการและเป็นทางการมาถึงปัจจุบันนี้ เป็นระยะเวลาเกือบ 60 ปีแล้ว โรงเรียนและครูคงยังมีบทบาทต่อหมู่บ้านและชาวบ้าน ครูรุ่นแรกเป็นลาวพวนเหมือนกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษา รวมถึงการให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันเป็นอย่างดีในการส่งลูกหลานเข้าโรงเรียน และสละทรัพย์สินเงินทองช่วยพัฒนาโรงเรียน ช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมา ครูมีบทบาทในด้านการศึกษาและอบรมสั่งสอนเด็กมากกว่าปัจจุบัน จากการสอบถามคนรุ่นเก่าเห็นว่าเด็กนักเรียนสมัยก่อนเมื่อเรียนจบ ประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วสามารถทำงานเป็นครูได้ เพราะอ่านออกเขียนได้อย่างคล่อง เพราะว่าบทเรียนที่เรียนไปแล้ว ถ้าท่องไม่ได้จะถูกครูลงโทษหรือถูกตี และเวลากลับไปบ้านจะถูกพ่อแม่ตีซ้ำอีก เพราะไม่ตั้งใจเล่าเรียนตามที่ครูสั่งสอน ปัจจุบันถึงแม้ว่าการสอนจะไม่เคร่งครัดเท่ากับสมัยก่อนก็ตาม แต่นักเรียนยังเชื่อฟังและกลัวครูมากกว่าพ่อแม่ ชาวบ้านยกย่องและให้เกียรติครู เมื่อประสบปัญหาต่าง ๆ

และเมื่อต้องการคนแนะแนวทางสามารถพบครูได้ตลอดเวลา ครูยังมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการเข้าร่วมในพิธีต่าง ๆ หรืองานประเพณีของหมู่บ้าน เพื่อให้งานนั้นดำเนินไปด้วยดี เช่น สมัยก่อนงานบุญประเพณีของหมู่บ้าน ต้องมีครูเข้าร่วมเป็นกรรมการ เพื่ออาศัยครูเป็นผู้จัดบันทึก แต่ในปัจจุบันนี้การเข้าร่วมเหมือนแต่ก่อนนั้นลดน้อยลง เพราะมีคนอื่น ๆ ที่ได้รับการศึกษามากขึ้น และอีกอย่างหนึ่งนักเรียนที่มาเรียนหนังสือนั้น ครูได้ศึกษาอบรมไปรอบด้าน เช่น การกินอยู่ที่เป็นปัญหาสำคัญของคนชนบทต้องกินอาหารที่สุกดี มีความสะอาด แล้วนักเรียนกลับไปทำที่บ้านเรือนจะแนะนำให้พ่อแม่ด้วย เพื่อตัดแปลงแก้ไขสภาพการกินอยู่แบบเก่าเน้นให้หมดไป และด้านอื่นก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในบ้านนี้เป็นอย่างมาก

ในระบอบประชาธิปไตยยังไม่ได้รับเอกราชนั้น ครูสอนส่วนมากมาจากแห่งอื่นมาสอนอยู่โรงเรียนนี้ ชาวบ้านต้องจัดหาที่พักอาศัยให้ บางคนอาศัยอยู่กับพ่อแม่ประชาชนภายในบ้าน บางบ้านจัดหาบ้านหลังว่างให้พักอาศัย ต่อมาในช่วง ปี ค.ศ. 1974-1975 เป็นต้นมา ครูสอนส่วนมากเป็นคนบ้านนี้เรื่องที่พักจึงไม่มีปัญหา

ระดับการศึกษาและระดับขั้นเงินเดือนของครูแต่ละคน

1. นายครูถาวรอน จิตตะลาด ชั้น 2/7 เรียนจบ ม. 6 (ระบบการฝึกอบรม)
2. นางบุญตั้ง อินทวง ชั้น 3/6 เรียนจบ ม.6 (ระบบการฝึกอบรม)
3. นางคำใบ จันทวง ชั้น 3/7 เรียนจบ ม.6 (ระบบสามัญศึกษา)
4. นางคำไพ เทพสุวัน ชั้น 3/5 เรียนจบ ม.6 (ระบบสามัญศึกษา)
5. นางทองใส จันทวง ชั้น 3/5 เรียนจบ ม. 6 (ระบบสามัญศึกษา)
6. นางคำไพ จิตตะลาด ชั้น 3/5 เรียนจบ ม. 6 (ระบบสามัญศึกษา)
7. นางคุณสะหวັນ ทูมมะวง ชั้น 3/2 เรียนจบ ม. 6 (ระบบสามัญศึกษา)
8. นางลี ผงมีไซ ชั้น 3/5 เรียนจบ ม. 6 (ระบบสามัญศึกษา)
9. นางดวงตา หอมสมบัติ ชั้น 2/10 เรียนจบ ม. 3 (ระบบการฝึกอบรม)
10. นางมะไลทอง สีหาลาด ชั้น 3/7 เรียนจบ ม. 3 (ระบบการฝึกอบรม)
11. นางหล้า แก้วแก่นจัน ชั้น 2/7 เรียนจบ ม. 3 (ระบบสามัญศึกษา)
12. ท้าวบุญมี แก้วมะนิวง ชั้น 2/6 เรียนจบ ม.3 (ระบบสามัญศึกษา)

3.1.6.3 ภาษา

ชาวลาวพวนบ้านนาคุณน้อย ทั้งบ้านจะพูดภาษาลาวพวนเพียงภาษาเดียวในขณะที่ที่สามารถฟังและเข้าใจภาษาอื่นได้หลายภาษา เช่น ภาษาใต้ ภาษาเหนือ ภาษาเวียงจันทน์และภาษาอีสาน ความจริงคำพูดของชาวพวนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็กน้อยแต่สำเนียงของชาวพวนยังเหลืออยู่เหมือนเดิม ฉะนั้น ถ้าจะสื่อสารกับคนต่างถิ่นไม่ค่อยจะได้ใช้ภาษาอื่นเลย เด็กนักเรียนที่ไปอยู่ในโรงเรียนก็เช่นกัน เพราะครูเป็นชาวพวนหมดทุกคนในหมู่บ้าน ถ้ามีพิธีการต่าง ๆ หรือมีการประชุมก็ใช้ภาษาพวนเช่นกัน ดังนั้น การสื่อสารกันด้วยภาษาพวนย่อมเป็นภาษาที่มีคุณค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุดของสังคมนี้ และถึงแม้ว่าจะมีการแต่งงานกับคนภาคอื่น ๆ ซึ่งมีจำนวนไม่มากเท่าใด ต่อมาภาษาคนเหล่านั้นก็ถูกกลมกลืนเข้ากับภาษาพวนเกือบหมด คนต่างถิ่นที่มาอาศัยอยู่ในบ้านนี้ก็ใช้ภาษาพวนเป็นหลัก ด้วยสาเหตุเหล่านี้ทำให้ภาษาพวนยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์นี้อย่างมั่นคง

ภาษาพวนเป็นภาษาหนึ่งในตระกูลภาษาลาว ที่มีคนพูดครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศ เช่น แขวงเชียงขวาง หัวพัน เวียงจันทน์ เป็นต้น เกือบหมดเขตทุ่งราบ นอกจากนี้ก็ยังมีอยู่ในประเทศไทยอีกหลายหมู่บ้านหลายอำเภอ ลักษณะทั่วไปของภาษาพวนก็คล้ายคลึงกันกับภาษาเวียงจันทน์ (ภาคกลาง) แต่เสียงจะแตกต่างไปจากภาษาเวียงจันทน์ ฉะนั้นนักสำรวจบางท่านจึงจัดให้เป็นภาษาย่อยของชนชาติลาวกลุ่มของลาว

ตัวอย่างภาษาพวนแตกต่างจากภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง

ภาษาไทยกลาง	ภาษาอีสาน	ภาษาพวน
คุณชื่ออะไร	เจ้าชื่อฮยัง	เจ้าชื่อพิเลอ
บ้านอยู่ที่ไหน	บ้านอยู่ไส	บ้านอยู่ซิเดอ
คุณไปไหนมา	เข้าไปไสมา	เข้าไปพิเลอมา
คุณจะไปไหน	เจ้าจะไปไส	เจ้าจะไปซิเดอ
คุณมากับใคร	เจ้ามากับไส	เจ้ามากับผู้เลอ
ทานข้าวแล้วหรือยัง	กินเข้าแล้วบ่อ	กินเข้าแล้วบ่อ
แกงหน่อไม้ใส่อะไร	แกงหน่อไม้ใส่ฮยัง	แกงหน่อไม้ใส่พิเลอ
ขอคืมน้ำหน่อย	ขอกินน้ำแน่	ขอกินน้ำแค
ท่านข้าวอร่อยไหม	กินเข้าแซบบ่อ	กินเข้าแซบบ่อ
เป็นอย่างไงสบายดีหรือ	เป็นจั่งไคสบายดีบ่อ	เป็นจั่งเคอสบายดีบ่อ

มีพี่น้องกี่คน	มีอายุน้องจกคน	มีอายุน้องร่วมกันจก คน
มีใครบ้าง	มีใคร	มีผู้เฒ่า
พ่อไปนาแต่เช้า	พ่อไปนาแต่เช้า	พ่อไปนาแต่เช้า
ทำไมจึงขาดเรียน	เป็นหยังจึงขาดเรียน	เป็นพิเลอจึงขาด โฮงเฮียน
ดีใจมาก	ดีใจหลาย	ดีใจหลาย
ร้องไห้ทำไม	ไห้เฮ็ฮยัง	ไห้พิเลอ
วันนี้ทำอะไรกิน	มีอันนี้เฮ็ดหยังกิน	มีอันนี้เฮ็ดพิเลอกิน
แม่เธออยู่บ้านไหม	แม่เจ้าอยู่บ้านบ่	แม่เจ้าอยู่บ้านบ่
หัวเราะใคร	หัวสิงโค	หัวสี่เคอ

3.1.7 สถาบันสาธารณสุข

สุขภาพพลานามัยเป็นสิ่งทีทุกคนปรารถนา ไม่มีใครที่ต้องการอยากจะมีโรคภัยไข้เจ็บ เพราะความเจ็บป่วยจะบั่นทอนสมรรถภาพ และความสามารถของคนที่จะสร้างความเจริญ ก้าวหน้า และความมั่นคงให้กับสังคมได้ สุขภาพของชาวบ้านจึงมีความสำคัญมากต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม เพราะผู้ที่มีสุขภาพดี ข่อมจะมีความแข็งแรงต่อการทำงาน มีสุขภาพดี ข่อมทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าต่อไป

ชาวบ้านนาคุณน้อยในสมัยก่อนมีพฤติกรรมการรักษาโรค โดยทั่วไปเหมือนกับบ้านอื่น ๆ ในเขตทุ่งราบ คือ เวลาเป็นไข้เล็กน้อยก็ซื้อยามากินเอง แต่เมื่ออาการไม่หายดีก็จะไปรักษาที่หมอตามคลินิก สุขศาลาเขต หรือโรงพยาบาลตามเมือง (อำเภอ) ของตนและถ้าอาการร้ายแรงขึ้นก็ต้องไปหาโรงพยาบาลใหญ่

3.1.7.1 การรักษา

รูปแบบของการรักษาในบ้านแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. รักษาแผนโบราณ
2. รักษาแบบเวทมนต์
3. รักษาแบบแผนใหม่

1) รักษาแบบโบราณ

ในระยะเวลาที่บ้านยังไม่มีสุขศาลา และโรงพยาบาลประจำเมือง ชาวบ้านนิยมรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร ก่อนสมัยนี้ 40 กว่าปี มีหมอสมุนไพรที่อยู่ภายในบ้านนี้เอง บางครั้งก็ไปเอาหมอสมุนไพรมาจากบ้านอื่น เพื่อรักษาซึ่งแล้วแต่ความเชื่อถือของคน หมอยาพื้นบ้านมีชื่อว่า พ่อคู่สามขา (ท้าววัว) รักษาโรคทุกอย่างด้วยรากไม้ (สมุนไพร) และการใช้เวทมนต์ ต่อมาก็มีย่าผู้หามและอีกหลายคนที่เป็นหมอสมุนไพรคนละอย่าง หรือสองอย่าง เช่น ทิดเป็รู่ชาติขี้หมากเหลือง (โรคโลหิตจาง) ท้าวพีมียาแก้คับใหญ่ ปัจจุบันยังมีพ่อคู่ผู้ (ทิดผู้) ซึ่งอายุ 86 ปี ยังสืบต่อเป็นหมอยาพื้นบ้านอยู่ในบ้านนี้

นอกจากการรักษาโรคด้วยหมอแบบโบราณดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านยังสามารถรักษาตนเองด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจากปู่ ย่า ตา ยาย โรคที่รักษาตนเองได้นี้ เป็นโรคที่ไม่ร้ายแรงเท่าไรนัก และมักจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ปัจจุบันนี้ชาวบ้านก็ยังใช้วิธีนี้เพื่อรักษาควบคู่กับการรักษาแบบแผนใหม่ เช่น

1. แก่ท้องอืดท้องเฟ้อ เอรากพังกีมาฝนผสมน้ำหรือเหล้ากิน
2. แก่ท้องเสียหรือปวดท้องและอาเจียนเอาเปลือกไม้แค้ และเปลือกสะครามาแช่น้ำกิน
3. เจ็บกระเพาะอาหาร เอรากหางกวางมาตากแดดให้แห้งแล้วคัมกิน
4. ขาบารุงผู้เฒ่า เอากาฝากเคี้ยวป้องกันแดดให้แห้งแล้วคัมกิน
5. เด็กน้อย (เด็กเล็ก) มีอาการไข้สูงเอาผักแป้นมาคัมแล้วเอาปกขม่อม (สีระชะ)
6. แก่อาเจียนเอาเกลือเต่าราก (เต่าอาเจียน) ใส่น้ำให้กิน
7. แก่สะเออะ (สะอึก) เอาหมากเกิดเผาไฟจนไหม้เป็นถ่านแล้วทิ้งใส่น้ำแล้วให้กิน
8. ขาเย็น (แก่ใช้ร้อนใน) เอรากมะพร้าว รากหมาก รากค้อ ต้นก้างปลา แช่น้ำกิน
9. ขาเย็นชนิดฝน มีนมผา คับคิบ จิวคำ หอมทะเล จ่วมคิบ ชินคิบ
10. ขาขางเด็กน้อย (โรคขาดสารอาหาร) เอาต้นสาเหล้าแช่น้ำกินและอาบ
11. ขาขางอีกจำพวกหนึ่งเอาต้นส้มกบ และต้นแดงแดงมาแช่น้ำกิน
12. ขาถ่ายไม่สะดวก เอาต้นตาไก่ ต้นตากวาง และต้นคูกโส มาคัมกิน
13. ตกต้นไม้ ควายชน ช้าโน เบื้องต้นให้กินน้ำปัสสาวะคน ต่อมาคัมต้นฝางแดงให้กิน และกินน้ำเกลือ สิ่งเหล่านี้ทำเลือดเดินได้สะดวกดี

2) การรักษาด้วยเวทมนต์

ชาวบ้านนาคุณน้อยในระยะ 40 กว่าปีมานี้ไม่นิยมรักษาโรคต่าง ๆ ด้วยเวทมนต์คาถา เพราะอิทธิพลและบทบาทของพุทธศาสนา ชาวพวนได้หันมานับถือศาสนาพุทธ และเริ่มเลิกนิก

ถือผีต่าง (ยกเว้นผีบ้าน) สาเหตุที่เพราะวิทยาศาสตร์มีความก้าวหน้า การเชื่อถือมงายก็ค่อย ๆ หดไป แต่อย่างไรก็ตามการรักษาด้วยเวทมนต์คาถาที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือ การไล่ผีปอบ ชาวบ้านจะเรียกกันว่าหมอปอบ ปัจจุบันนี้อยู่บ้านนาคุณน้อยมีหมอปอบ 3 คน ชาวบ้านจะเรียกกันว่าหมอปอบแต่ไม่เก่งมากนัก ถ้ามีปอบเข้าคน ส่วนมากจะไปหาหมอปอบใหญ่ที่อยู่บ้านอีไลและบ้านห้วยน้ำเย็นมาไล่ออก สาเหตุที่หมอปอบหรือหมอไล่ผีปอบยังคงมีอยู่ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านเลิกเชื่อถือผีปอบมานานแล้ว ก็เพราะว่าอยู่ในโรงพยาบาลแพทย์แผนใหม่ไม่มีความสามารถรักษาคนไข้ที่ปอบเข้าได้ ชาวบ้านจึงหันไปพึ่งหมอไล่ผีปอบ การไปหาหมอไล่ผีปอบนั้นจะต้องมีข้าว 5 (มีเทียน 5 คู่ ดอกไม้ 5 คู่ และหมากเบ็ง 1 คู่ ใส่ในขัน) เพื่อไปอัญเชิญ สิ่งดังกล่าวนี้เรียกว่าการตั้งคาย เมื่อเสร็จแล้วก็เลิกคายโดยคายให้หมอมัดแขนให้ผู้ป่วยและผู้ป่วยจะต้องให้ค่าตอบแทน ตามสมควรและอาจจะกินข้าวด้วยกันหรือไม่มีก็ได้

ชาวบ้านเชื่อกันว่าปอบเข้า คือคนถูกผีปอบเข้าสิงร่างกายเพื่อจะกินตับไต ซึ่งบางคนเสียชีวิตหากไม่ไปเอาหมอมาไล่ออก คนที่ถูกผีปอบเข้าส่วนมากจะเป็นคนที่อ่อนแอ (อ่อนเพลีย) ขวัญอ่อนหรือกำลังเจ็บป่วยอยู่ อาการปอบเข้านั้นจะเริ่มจากผู้ป่วยเป็นลม หหมดสติไป ปลายเท้าถึงเข่าจะเย็นที่สุด และเมื่อฟื้นขึ้นมาจะจำใครไม่ได้ พูดยาไม่รู้เรื่อง อาละวาด ร้องไห้ไม่หยุด บางครั้งอาจจะบอกว่าตนเองเป็นคนโน้นคนนี้จะมากินอะไรต่อมิอะไร เป็นต้น ญาติพี่น้องต้องไปหาหมอผีมาทำพิธีขับไล่ โดยการท่องคาถาเป่าไปทั่วร่างกาย หรือบางหมอก็เป่าใส่ก้านกล้วยแล้วตีความร่างกายผู้ป่วย หมอบางคนก็ใช้ไม้ปั้ง (ข่าง) ปลายมนตีใส่แล้วเอามาเคาะที่ศีรษะผู้ป่วย แล้วผู้ป่วยจะร้องไห้ครวญครางด้วยความเจ็บปวด จนกระทั่งผีปอบจะขอมบอกชื่อเสียงของตนและออกจากร่างของผู้ป่วยด้วยการขมมือไหว้แล้วบอกว่า “ขอมแล้ว” “กแล้วแล้ว” ผู้ป่วยจะถ่ายปัสสาวะออกแล้วนอนซ้่วระยะหนึ่ง ผู้ป่วยจะกลับคืนสู่สภาพปกติโดยไม่รู้เรื่องเลยว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับตนเองว่าทำไมภายในบ้านเรือนจึงเต็มไปด้วยผู้คนและญาติพี่น้อง ปรากรฎการณ์แบบนี้ ชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นผีปอบเข้า

สาเหตุที่ทำให้คนเป็นผีปอบมี 3 ประการ คือ

1. เป็นจากการเรียนมนต์คาถาต่าง ๆ แก่กล้าและประพฤติกปฏิบัติผิดข้อห้ามของมนต์นั้น
2. เป็นจากการถ่ายทอดจากพ่อแม่ หรือญาติพี่น้องที่เป็นมาแล้วหรือเรียกว่าปอบเชื้อสาย เมื่อผู้นั้นตายไปแล้ว ผีปอบจะออกจากร่างไปเข้าร่างใหม่ซึ่งจะเป็นคนใกล้ชิดซึ่งจะเป็นลูกหลาน และจะแสดงอาการออกให้เห็นอีกต่อไป
3. เป็นจากการไปเที่ยวหลายบ้านหลายถิ่นแล้วผีปอบจะตามมาจากบ้านอื่น จะเป็นปอบได้เหมือนกัน

ปัจจุบันในบ้านนาคน้อยไม่เห็นมีปอบเข้าคนมานานแล้ว คือ นับแต่ปี ค.ศ. 1991-1992 เป็นต้นมา

3) รูปแบบการรักษาตามแพทย์แผนไทย

ภายหลังประเทศชาติได้รับเอกราชแล้ว พรรคและรัฐบาลได้เอาใจใส่ดูแลประชาชนทางด้านสาธารณสุข เป็นเรื่องสำคัญโดยนำการรักษาโรคตามแบบวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ พรรคและรัฐบาลได้ขยายโรงพยาบาลลงสู่แต่ละเมือง สร้างสุขศาลาอยู่แต่ละเขต รักษาประชาชนแบบให้การบริการฟรี ในระยะต้น ประชาชนได้หันมารับการบริการในโรงพยาบาลหรือหมอที่ลงประจำอยู่ในแต่ละบ้าน ใช้บริการในคลินิกที่เห็นว่าทันสมัย บรรดาเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ออกพื้นที่เยี่ยมและรักษาประชาชน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ในการป้องกันโรคต่าง ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการรักษาโรคแบบโบราณก็ยังผูกพันอยู่กับชาวบ้านส่วนหนึ่งส่วนใด คือ

1. ประชาชนบางคนเมื่อเจ็บป่วยก็จะรักษาตัวเองด้วยยาพื้นบ้านก่อน เมื่อเห็นว่าอาการไม่หายจึงไปรักษาที่โรงพยาบาลหรือคลินิกต่าง ๆ
2. ประชาชนบางคนเมื่อเจ็บป่วยจะไปรักษาที่โรงพยาบาล แต่หากอาการไม่หายก็จะต้องหันไปใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน หรือไปหาหมอพื้นบ้าน
3. ประชาชนบางคนก็ใช้ทั้งสองรูปแบบควบคู่กันไป ซึ่งเมื่อโรคหายดีแล้วไม่ทราบว่าหายด้วยการรักษาประเภทใด

จากทั้ง 3 ลักษณะข้างบนนี้ เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ก็จะนิยมไปหาหมอแผนใหม่ก่อนแล้วจึงไปหาหมอยาสมุนไพร นอกจากพฤติกรรมทางการรักษาโรคของประชาชนจะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว จะเห็นได้ว่าทำให้ความสำคัญต่อสุขภาพของประชาชนมีเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างมาก เพราะจากสถิติของสาธารณสุขอำเภอได้แจ้งว่าเด็กเล็กได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค เช่น ป้องกันโรคบาดทะยัก ป้องกันโรคอีสุกอีใส คอติบได้เกือบ 100%

3.1.7.2 ลักษณะอาหารการกิน

เรื่องอาหารการกินของชาวลาวพวนและชาวบ้านในท้องถิ่นอื่นคล้าย ๆ กัน เนื่องจากชีวิตการเป็นอยู่ยังขึ้นกับธรรมชาติ ฉะนั้น อาหารการกินจึงเปลี่ยนไปตามฤดูกาลในแต่ละปี เช่น ในทำยฤดูฝนจนถึงต้นฤดูหนาว อาหารก็จะมีประเภท ปลา กบ เขียด หน่อไม้ หรือของป่าต่าง ๆ การทำกับข้าวส่วนมากก็จะเป็นประเภทแกงส้ม แกงอ่อม ทำเป็นน้ำพริกปลา น้ำพริกกบหรือน้ำพริกเขียด อาหารที่หามาได้ ถ้าหากได้มากก็จะนำไปขายที่ตลาด ซึ่งก็ได้ราคาดีไม่น้อย วิธีการหาปลาของชาวบ้านส่วนมากก็จะเป็นการตกเบ็ด ตกมอง หรือตามห้วยต่าง ๆ ปลาที่ได้มาส่วนมาก

จะเอามาทำปลาร้าเพื่อไว้กินได้นาน ๆ ทั้งเป็นอาหารหลักอีกด้วย คือ ทุก ๆ หลังคาเรือนจะต้องมีปลาร้า และปลาร้านี้จะต้องได้ใช้ผสมกับอาหารทุกชนิดที่ชาวลาวพวนนิยมกิน เช่น ส้มตำ น้ำพริกปลา แกงปลาแกงหน่อไม้ บางครั้งถ้าได้เนื้อวัวควายหรือสัตว์ป่านิยมกันทำลาบ ก้อย ต่าง ๆ การกินปลาร้า นอกจากจะใช้ผสมกับอาหารประเภทอื่นแล้วยังเอามาทำให้สุกแล้วก็กินกับข้าวได้ เมื่อมีบุญหรืองานประเพณีอาหารที่ชาวบ้านนิยมไว้รอรับแขกก็จะเป็นประเภทลาบ ขนมนจีน เหล้า (สุรา) บุหรี่ และอื่น ๆ ในสมัยก่อนเนื่องจากชาวบ้านชอบกินอาหารดิบ จึงทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งเป็นโรคตับ แต่ในระยะต่อมาก็มีการรณรงค์การเลิกกินแบบสุก ๆ ดิบ ๆ แต่ยังมีคนจำนวนหนึ่งที่นิยมกินดิบอยู่ เพราะมีความเชื่อว่าคนสมัยก่อนนั้นก็ยิ่งอายุยืนกว่าคนสมัยนี้อย่างมาก

ส่วนหน่อไม้นั้นหาได้ง่าย เพราะยังมีป่ารอบ ๆ หมู่บ้าน โดยเฉพาะในต้นฤดูฝน แต่ก็ต้องได้ไปหาไกลกว่าเดิม ชาวบ้านนาคุณน้อยนิยมกินอาหารประเภทผัก และปลามากกว่าที่จะกินเนื้อวัว ควาย ทุก ๆ ครอบครัวจะต้องมีสวนครัวประจำเป็นของตนเอง ส่วนปลานั้นก็สามารถหาได้ตามห้วย หนอง คลอง บึงที่เป็นที่สาธารณะของหมู่บ้าน โดยไม่ต้องเสียเงินซื้อก็ได้ (ยกเว้นพวกข้าราชการ) ในช่วงฤดูทำนาชาวบ้านจะไม่ค่อยมีเวลาไปหาอาหาร ดังนั้น ผู้คนส่วนมากก็จะซื้ออาหารสำเร็จที่หาขายตามร้าน เช่น ปลาทุย ผักต่าง ๆ แกง ย่อหมู ย่อปลา ผักส้ม เป็นต้น

3.1.7.3 การอยู่ไฟของหญิงหลังคลอด

ผู้หญิงชาวลาวพวนเมื่อดังครรภ์จะไม่ได้อยู่นิ่งเฉย เพราะเชื่อว่าถ้าไม่ได้ทำงานจะทำให้ห้อยวะ และจะทำให้ห้อยไฟ (อยู่กรรม) หากถ้าหากทำงานมาตลอดจะทำให้ห้อยไฟงายขึ้น ดังนั้น เวลาตั้งครรภ์จึงต้องทำงานบ้าน ทำไร่ ทำนา เหมือนคนปกติทุกอย่าง ในช่วงระยะเวลาตั้งครรภ์ผู้ตั้งครรภ์จะต้องชะล่า (ข้อห้าม) บางอย่างดังนี้ เช่น ห้ามร่วมเพศ ไม่ให้ผู้ตั้งครรภ์นั่งค้างบนบันได เวลาขึ้นลงบันไดต้องระมัดระวัง ไม่ให้ทานของหวานมากไปเพราะจะทำให้ลูกในครรภ์อ้วนและจะคลอดยาก ไม่ให้ซื้อหมูมาเลี้ยงเพราะชะล่า และมีความเชื่อว่าเวลาคลอดลูก (ถ้าไม่ใช่ลูกก็เป็นหมูตาย) สิ่งที่คุณตั้งครรภ์ได้เปรียบเพื่อนคนอื่นก็คือของกินต่าง ๆ หากเขาได้เห็นแล้วไม่ว่าจะอยู่บ้านเรือนหลังใดที่ไหนก็ตามจะต้องได้แบ่งไว้กินด้วย

เมื่อถึงกำหนดครบเดือนจะคลอดก็จะไปหาผู้เฒ่าผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อนเพื่อที่จะแปลงลูกในครรภ์นั้นให้เด็กอยู่ในท่าที่ถูกต้อง (เรียกว่าหมอดำแข) ในสมัยก่อนหมอดำแขนี้ไม่มีใครจะสมัครเป็น เพียงแต่เลือกเอาคนที่มิถูกหลายคนและไม่มีปัญหาใด ๆ ในการคลอดลูก นั้นมาช่วยบิบท้องให้เด็กเอาหัว (ศีรษะ) เอาเชือกหรือผ้าขาวม้ามัดใส่ข้อเรือนเพื่อไว้ให้โหนดเวลาเจ็บท้อง บางคนเอาปูนขาวแต้มไว้ที่ประตูบ้านเชื่อกันว่ากันผีได้ เมื่อเวลาเจ็บท้องใกล้จะคลอดจะให้แม่ (ผู้กำลังจะคลอด) นั่งคุกเข่าลงพื้นแล้วโหนดเชือกที่มัดไว้ หมอดำแขนั่งด้านหลังเอาเข่าดันเอาไว้ให้แน่นไป

ทางด้านหน้า พร้อมด้วยบิณฑบาตท้องไปด้วย เมื่อเด็กออกมาแล้วจะมีคนรับไปทำความสะอาด และนำไปใส่กระด้ง ถ้าเป็นไปได้คนที่รับเอาเด็กนั้นต้องเป็นคนที่ดีมีศีลธรรม ขยันขันแข็ง ไม่เป็นคนหย่าร้าง เป็นหม้าย เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เด็ก และคำพูด พูดว่า “ให้เป็นลูกก้ำลูกคุณ เป็นผู้รู้ผู้ดีให้ใหญ่เพียงสูงให้สูงเพียงฟ้า มีผ้าแพรมารับ เอาให้เข้าใหญ่กับพ่อแม่ เข้าไปคงให้เจ้าเอาเข้าเข้าไปป่าให้เจ้าเอาตอง” แล้วเอาเด็กนอนลงในกระด้งที่ปูด้วยผ้านุ่ม ๆ โดยเอาผ้าห่มคลุมตัวเด็ก ให้อยู่ในความอบอุ่น เด็กเล็กจะนอนอยู่ในกระด้งจนกว่าจะसानอู่เสร็จ การไปตัดไม้มาสานอู่ก็มี คำพูดว่า “คาอู่ คาอู่ ตานอน” แล้วจึงตัดไม้ เวลาสานก็พูดเช่นเดียวกันจะทำให้เด็กรู้ผู้รู้แทน ไม้ร้องไห้

เวลาตัดสายสะดือนั้นก็ใช้ไม้ปั้ง (ช่าง) ปลายมาคียบแล้วเอาซี่ถ่านไฟมาติดใส่กับไม้ปั้งให้สายสะดือขาด เวลาตัดสายสะดือนั้นก็มีคำพูดกันว่าป้องกันอุจจาระ ป้องกันปัสสาวะ เพราะเด็กนั้นจะอุจจาระและปัสสาวะบ่อย ๆ หลังจากนั้นจะเอาด้ายมัดไว้ ส่วนสายสะดือนั้นจะล้างให้สะอาด และเอาใส่บั้งไม้หรือใส่หม้อปิดด้วยผ้าขาวหรือใบไม้ (ใบเคื่อปอง) แล้วเอาไปฝังไว้ข้างรั้วบ้านหรือฝังใส่ใต้บันไดบ้าน ซึ่งมีความเชื่อว่าเมื่อโตขึ้นมาจะได้เป็นคนเหมือนกับบันได ส่วนคนที่นำสายสะดือไปฝังนั้นมักจะเป็นพ่อของเด็กเอง ไม้ให้เกลียวซ้ายเกลียวขวา เพราะจะทำให้เด็กตาเหล่หลายวันต่อมาเมื่อสายสะดือหลุดออกต้องเก็บไว้เพื่อนำไปแช่ให้น้องคนต่อไปกิน เพราะจะทำให้พวกเขาได้รักใคร่กัน

ในระหว่างที่น้ำนมแม่ยังไม่จะมีเอาเงินเอาทองคำมาแช่น้ำให้เด็กกิน มีคำพูดว่า “ปากอมเงิน อมทองคำ พูดกับคนก้มหน้าพูดกับข้า ๆ ขอมือ” ซึ่งมีความหมายว่าต่อไปจะเป็นคนมีเงินมีทองไม่ยากจนมีสติปัญญาเฉียบแหลม

เมื่อคลอดเสร็จแล้วทั้งแม่และเด็กจะย้ายเข้าไปอยู่ในเรือนครัวเพื่อสะดวกในการอยู่ไฟซึ่งภาษาพวนเรียกว่า “อยู่กำ” ในระยะนี้ผู้คลอดลูกใหม่จะนอนหรือนั่งอยู่บนเตียงหรือเสนที่ทำด้วยไม้ที่มีราวไม้อย่างคืออยู่ใต้เสนหรือเตียงจะมีกาละมังใส่ถ่านไฟ เพื่อผิงไฟหลังอาบน้ำร้อนเป็นส่วนมาก ส่วนน้ำเย็นจะมีน้อยที่สุด การอาบน้ำของผู้อยู่ไฟต้องอาบ 6-10 ครั้ง ต่อวัน น้ำที่ดื่มอาบนั้นต้องต้มใส่ใบไม้ชนิดส้ม (เปรี้ยว) หรือใส่หินส้มเพื่อให้เนื้อหนังสดชื่นดี ต้องนั่งตั้งหวายอาบน้ำทุกครั้ง การอยู่ไฟลูกคนแรกจะต้องได้อุญนานถึง 25-30 วัน แล้วลูกต่อ ๆ มาจึงลดลงเรื่อย ๆ สำหรับการอยู่กินในเวลาอยู่ไฟนี้ แต่ก่อนจะต้องได้ชะล่าอย่างจริงจัง จะได้กินแต่ข้าวจืดกับเกลือและข่าหมกไฟ จนกว่าจะครบ 5 คิน จึงจะกินปลาได้ แต่ปลาก็ต้องจี่หรือย่างให้แห้งจึงกิน ส่วนปลาหางแดงห้ามกินเป็นอันขาดเช่นเดียวกับปลาที่มีเงี่ยง เช่น ปลาตุก ปลาจก เป็นต้น อาหารที่ผู้อยู่ไฟกินได้นั้นต้องเป็นอาหารที่แห้ง ๆ เช่น ปลาแห้ง ไก่แห้ง เป็นต้น ฉะนั้นใคร ๆ ก็กลัวจะติดชะล่า

เมื่อการอยู่ไฟหรืออยู่กำถึงกำหนด ในวันออกกำก็จะมีการทำพิธีสู่ขวัญให้แม่กำและเด็กเล็กซึ่งเป็นการให้กำลังใจ และแสดงความรักยินดีที่ได้ผ่านช่วงที่ต้องอดทนที่สุดในชีวิต ในพิธีสู่

ขวัญนั้นต้องมีไก่ขวัญซึ่งเป็นไก่คัมทั้งตัว โดยไม่ต้องตัดเล็บตัดคอกออก เพราะจะไม่เป็นสิริมงคล บางคนที่सानตาแหลว 4 อัน ปีกอ้อมหม้อ แล้วล้อมด้วยฝ้ายมงคล 3 รอบ (หม้อ หมายถึงหม้อยาเก่าที่ ปกด้วยทองคำยาคีบ) อยู่บนใบตองมีหมาก (หมากเคี้ยว) 2 คำ ขาสุบ 2 ม้วน ข้าวสารเจ็ดเม็ด ข้าวเปลือก 7 เม็ด หมากพริก 2 เม็ด เพื่อเข้าช่วงต่อไปจะเป็นคนประหัด คนขยัน ทำมาหากิน เจริญรุ่งเรืองต่อไป

ปัจจุบันชาวบ้านนาขุนน้อยยังให้ความสำคัญแก่ประเพณีแบบนี้อยู่ถึง 98% มีเพียง 2 % เท่านั้นที่ไม่อยู่ไฟ แต่ต้องได้อยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิด แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังนิยมอยู่ไฟ ถึงแม้ว่าจะคลอดลูกอยู่โรงพยาบาลก็ตาม เวลากลับจากโรงพยาบาลแล้วก็ยังต้องมาอยู่ไฟที่บ้าน เมื่อ 10 ปีมานี้ ข้อปฏิบัติอยู่ไฟก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในส่วนย่อยของการทรมารผู้อยู่ไฟลง เช่น

1. ลดจำนวนวันหมดการอยู่ไฟลง จาก 25 วัน มาเป็น 10-12 วัน
2. ลดความร้อนลงจากถ่านไฟแดง ๆ ลดลงมาเป็นเพียงร้อนอุ่น ๆ ก็ได้ น้ำร้อนที่อาบก็ เช่นเดียวกัน
3. เลิกให้เด็กเล็ก ๆ นั้นกินน้ำแช่เงินแช่ทองคำอีก เพราะจะเป็นโรคต่าง ๆ
4. พ่อแม่สามารถเตรียมเสื้อผ้าของเด็กเล็กได้ สามารถทำความสะอาดได้ก่อนคลอดลูก เพื่อใช้ได้เลยเมื่อคลอดลูก

นอกจากนั้นยังมีบางคนก็ยังมีเชื่อในเรื่องของแม่เก่าแม่หลัง เช่นเชื่อว่าเด็กทุกคนเกิด มาจะมีแม่เก่าแม่หลังในชาติก่อน ถ้าเด็กร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุคนผู้เฒ่าก็บอกว่าแม่เก่าแม่หลังมา เอาแต่ความเชื่อดังกล่าวนี้ก็ได้ลดน้อยลงในปัจจุบันนี้

3.1.7.4 น้ำดื่ม

ในเมื่อก่อนประมาณ 50 ปี ผ่านมา ในบ้านนาขุนน้อยได้มีน้ำบ่อ (น้ำบ่อใต้ดิน) แห่งหนึ่งเป็นของสาธารณะ มีชื่อว่า “กอก” ซึ่งได้ขุดอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้านใกล้กับวัด ชาวบ้านได้พร้อมกันขุดไว้ใช้ร่วมกัน ต่อมาชาวบ้านได้ขุดอีกบ่อหนึ่ง ชื่อว่า “ต้นกาหลง” บ่อน้ำนี้ได้ขุด ในระหว่าง 40 ปีมานี้ ตามการเล่าของพ่อแม่ให้ฟังว่า น้ำกอกนั้นมักไม่แห้งเพราะอยู่พื้นที่มีน้ำใต้ ดินไหลผ่านไปยังหนองใหญ่ แต่ในช่วงปัจจุบันนี้ประชาชนก็ได้ขุดไว้ใช้ในบ้านเรือนของตนเอง ฉะนั้น จึงมีบ่อน้ำมากขึ้นจนเกือบทุกครอบครัว และได้ใช้เครื่องสูบน้ำไฟฟ้าสูบน้ำขึ้นมาใช้ ดังนั้น น้ำบ่อใต้ใต้ฝาดและ ล็อค(lock) ภูเขาไว้ ซึ่งไม่สามารถจะใช้ร่วมกันได้ อยู่ในบ้านเรือนก็จะมี ไหมน้ำ(ตุ่มน้ำ)สองประเภทคือ ไหมน้ำกิน (ดื่ม) และ ไหมน้ำใช้ ไหมน้ำดื่มส่วนมากชาวลาวพวนมักจะใช้ ไหมน้ำติบ(อ่างน้ำเด็ก ๆ) และเอาวางไว้ใกล้บันไดทางขึ้น โดยทำที่เพื่อวางไหมน้ำ โดยปักเสาต้นหนึ่ง

ขึ้นมาแล้วทำที่เพื่อวางไหน้ำไว้ข้างบน (ในอดีตจะพบเสาที่วางไหคุ่มน้ำมีเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันได้ลดน้อยลง) ส่วนไหน้ำใช้นั้นชาวพวนมักจะไว้ที่ชานใกล้กับเรือนครัว เพื่อความสะดวกในการใช้น้ำเวลาทำอาหารต่าง ๆ ในสมัยก่อนทั้งน้ำใช้และน้ำดื่มไม่เคยได้ซื้อกันขายกันในสมัยก่อน ในปัจจุบันการค้ำน้ำของประชาชนก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงคือ จากการเคยค้ำน้ำดิบก็เปลี่ยนมาค้ำน้ำต้มให้สุกก่อน นอกจากนั้นก็ยังมีน้ำดื่มบริสุทธิ์ที่ผลิตจากโรงงานต่าง ๆ ที่นำส่งขายถึงบ้านถึงเรือน แต่ส่วนน้ำใช้ยังเหมือนเดิม น้ำดื่มหนึ่งแกลลอน (20 L) ราคา 250 กีบ และปัจจุบัน 300 กีบ

3.1.7.5 การใช้ส้วม

เมื่อ 40 กว่าปีที่ผ่านมา ทางรัฐบาลได้จัดให้กรมพัฒนาบ้านดำเนินการพัฒนาบ้านและรณรงค์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในระยะแรก ได้สร้างขึ้น (แบบพื้นฐาน) คือ ขุดหลุมแล้วใช้ถ้ำต่อมาก็ใช้ส้วมขนาดใหญ่ ซื่อหัวส้วมมาใส่แล้วใช้ปูนซีเมนต์มาลาดส่วนห้องส้วมก็จะมุงด้วยหญ้าและล้อมด้วยผาขัดและไม้ไผ่ หลังจากประเทศชาติได้รับเอกราชแล้ว พรรคและรัฐบาลได้เอาใจใส่และเน้นหนักเรื่องงานสุขอนามัย จึงได้วางนโยบายการรักษาอนามัย 3 สะอาด ออกมาใช้ การใช้ส้วมก็เป็นข้อหนึ่งอยู่ในนโยบายดังกล่าว ปัจจุบันนี้ประชาชนได้เห็นความสำคัญมากในด้านการใช้ส้วม และมีจำนวนส้วมทั้งหมดประมาณ 200 กว่าครัวเรือน

สมัยก่อนสาเหตุที่ชาวบ้านไม่ใช้ส้วมเนื่องจากว่าการใช้ง่ายในครอบครัวขาดแคลน รายได้น้อย ถ้าจะทำส้วมแบบถาวรก็ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างดีและอีกประการหนึ่งในฤดูแล้งจะมีการขาดแคลนน้ำใช้ และถ้าเป็นฤดูฝนจะใช้ไม่ได้ เพราะเมื่อเวลาฝนตกมากก็จะทำให้น้ำท่วมห้องส้วม ฉะนั้น แต่ก่อนเวลาจะถ่ายก็ต้องเข้าไปป่าหรือหาที่กำบังเพื่อทำธุระ โดยการขุดหลุมแล้วกลบแต่บางคนก็ถ่ายปล่อยตามธรรมชาติ

ในปัจจุบันนี้ประชาชนมีความเข้าใจเป็นอย่างมากและเห็นความสำคัญต่อการมีส้วมที่ทำแบบถาวร คือ ทำเป็นถังส้วมขนาดใหญ่ ขนาด 3-5 m โดยก่อด้วยอิฐและโบกอย่างดี ส่วนพื้นและฝาส้วมก็ทำด้วยอิฐและปูนซีเมนต์ มีประตูเปิดและใส่กลอนอย่างดี ส่วนการทำความสะดวกก็มีสองวิธีคือใช้น้ำล้าง และใช้ไม้หรือกระดากชำระ

3.1.7.6 สถานีอนามัยและผดุงครรภ์ ชนาการยา

บ้านนาคุณน้อยไม่มีสถานีนามียมีแต่สุขศาลาเขต และมีโรงพยาบาลประจำเมือง ถ้าต้องการปรึกษาหารือกับแพทย์ก็ต้องไปที่โรงพยาบาล หรือต้องการตรวจโรคต่าง ๆ ก็ต้องไปปรึกษาหารือกับหมอที่โรงพยาบาล เวลาคลอดลูกก็ไปทำคลอดที่โรงพยาบาลเป็นส่วนมาก ส่วนน้อยที่ไม่ได้ไปโรงพยาบาล แต่ไปหาหมอเอกชนหรือหมอค้าแข้งช่วยคลอดให้ ส่วนการรักษาโรคต่าง

ๆ ก็ต้องไปซื้อตามร้านขายยาของเอกชนอยู่ตามบ้าน หรืออยู่ในโรงพยาบาลโดยตรง คือหลังจากที่หมอตตรวจแล้ว

3.1.7.7 การวางแผนครอบครัว

ชาวบ้านเริ่มรู้จักวางแผนครอบครัว และวิธีคุมกำเนิดตามวิชาการแบบใหม่มาเพียง 10-13 ปีนี้ การวางแผนครอบครัวจึงมีน้อย ทางสหพันธ์แม่หญิงของเมืองและบ้านจึงได้ช่วยกันรณรงค์การวางแผนครอบครัวแก่ผู้หญิงลาว งานการวางแผนครอบครัวจึงเป็นงานหนึ่งที่สำคัญเพื่อให้แม่ได้มีโอกาสทำมาหากิน และให้ความอบอุ่นแก่ลูก ได้เผยแพร่การวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดอย่างกว้างขวางในระยะ 6-8 ปี มานี้ ซึ่งเป็นการเผยแพร่เป็นทางการอย่างแท้จริง แต่ก็อยู่ในเงื่อนไขของพรรคและรัฐบาล คือผู้หญิงจะต้องได้ลูก 4 คน อย่างไรก็ตามก็ตีจำนวนคนในครอบครัวถ้าเปรียบเทียบกับเมื่อสมัยก่อนจะลดลงมาก เพราะอัตราการเกิดของเด็กได้ลดลง การวางแผนครอบครัวสำหรับชาวบ้านทำได้หลายวิธีตามเงื่อนไขของตนเอง เช่น การทำหมันหญิง การใส่ห่วง การกินยา การใช้ถุงยางอนามัย ส่วนการทำหมันชายนั้นในบ้านนี้ยังไม่มีใครทำเพราะกลัวว่าหลังจากทำแล้วจะทำงานหนักไม่ได้ และจะทำให้สมรรถภาพทางเพศนั้นหมดไป

3.1.8. สถาบันทางด้านศาสนา

วัดบ้านนาจุน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำแพงนะคอนเวียงจันทน์ ได้สร้างในสมัยปู่ย่าตายาย ในเมื่อปี 1883 พร้อมกับการตั้งบ้าน ในสมัยนั้นเป็นครุบา (พระ) อ่อนตาพร้อมด้วยพระสงฆ์สามเณรจำนวน 4 องค์ ภายนอกมีเต้าแก่อาวูโส ทำนเขียงวันนา พร้อมด้วยชาวบ้านจำนวน 11 ครอบครัวได้มีความสามัคคีและมีความเลื่อมใสทางด้านพุทธศาสนา จึงได้พร้อมกันสร้างวัดขึ้นมา ต่อมาประชากรได้เพิ่มขึ้น การเชื่อถือศาสนาจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมาถึงปี 1951 วัดจึงมีการขยายจากหนึ่งแห่งเป็นสองแห่งโดยการนำของฝ่ายพระสงฆ์คือ

1. หลวงพ่อแวง
2. หลวงพ่ออ่อนสี
3. หลวงพ่อแสง
4. หลวงพ่อทุมมา
5. หลวงพ่อจารย์เถิง และสามเณร 5 รูป

แม่ชี 6 คน คือ

1. คุณแม่นางออน
2. คุณแม่เถิง

3. คุณแม่ทুম
4. คุณแม่ถม
5. คุณแม่คำห้ำ
6. คุณแม่ไหว

ฝ่ายฆราวาส คือ

1. พ่อเฒ่ามัน
2. พ่อเฒ่าทองสีดา
3. พ่อเฒ่าแน่น

ประกอบด้วยประชากรทุกคนทั้งหญิงและชายภายในหมู่บ้านมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน จัดสร้างขึ้นด้วยความอุทิศสละและความมานะอดทน ของชาวพุทธทั้งหลาย หลังจากนั้นประชากรภายในบ้านก็เพิ่มขึ้นจึงได้พร้อมกันสร้างตั้งวัดขึ้นอีกหนึ่งแห่งคือ จากสองวัดมาเป็นสามวัดในปี 1957 โดยการริเริ่มจากพระสงฆ์คือ

1. ครูบา (พระ) อินทดี
2. สามเณร เทียง
3. สามเณร สมบุญ

ฝ่ายฆราวาส คือ

1. ท่านทิศผง
2. ท่านทิศทอง
3. ท่านจารย์บัวพัน
4. ท่านทิศดวง
5. ท่านทิศจัน
6. ท่านทิศลิน
7. ท่านจารย์เถิง
8. ท่านทิศจันทา

ประกอบด้วยประชากรทุกคนทั้งหญิงและชายภายในหมู่บ้านมีความสามัคคีเป็นจิตหนึ่งใจเดียวในการเชื่อถือทางด้านศาสนาจึงพร้อมพากันก่อสร้างวัดขึ้นมา ถ้าเปรียบเทียบกับสมัยก่อนนั้น วัดและศาสนามีการเติบโตใหญ่ขยายตัวออกอย่างกว้างขวางก็เพราะว่าประชากรเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว การเชื่อถือทางด้านศาสนาจึงมีผลดีเลิศต่อชาวลาวพวน โดยสืบทอดกันมาจนปัจจุบันนี้

3.1.8.1 บทบาทของครูบา (พระ)

ภาระและบทบาทของพระภายในหมู่บ้านมีความแตกต่างกันกับชาวบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าการนุ่งห่ม การอยู่กิน การไปมา และการพุดจาปราศรัยต่อญาติโยม ได้สั่งสอนให้ชาวบ้านรู้จักศีลธรรม มีความเมตตากรุณาซึ่งกันและกัน เห็นบาปบุญคุณโทษ ความโกรธและความหลง และให้ชาวบ้านมีศรัทธาประจำใจ ทำให้รู้จักรักษา รักรักษา รักผู้นำของประเทศ รักรัฐธรรมนูญ บทบาทเหล่านั้นล้วนแต่พระได้สั่งสอนความคิดทั้งสิ้น

3.1.8.2 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับวัด

ในสมัยก่อนนั้นชาวบ้านไปวัดเป็นอย่างมาก และสนุกสนานกัน ซึ่งประกอบด้วยคนเฒ่า คนหนุ่มสาวหญิงชาย ได้พร้อมเพียงกันไปวัด โดยเฉพาะในเวลาก่อสร้างกุฏิวิหาร หรือเวลาทำบุญสวดมนต์ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านได้เอาใจใส่อย่างจริงจัง ชาวบ้านจึงได้พร้อมใจกันไปตัดไม้และเลื่อยไม้ด้วยมือ ถาก ลัว ซี้ (ทำให้เป็นรูป และทำเป็นลายต่าง ๆ โดยอาศัยสติปัญญาความรู้ ความฉลาดของผู้สูงอายุเป็นผู้ชี้แนะและออกแบบแผนให้ ส่วนชายหนุ่มจะช่วยเป็นแรงงานปฏิบัติตามการบอกกล่าวของผู้สูงอายุ แสดงถึงความศรัทธาต่อวัด และศาสนาที่ตนเองนับถือหรือเชื่อถืออย่างเคร่งครัด ในเวลามีกงานบุญ คนหนุ่มสาวมีมากกว่าผู้ชรา เพราะต้องอาศัยแรงงานเพื่อเตรียมสถานที่พักอาศัยไว้รองรับพระสงฆ์สามเณร และประชาชนบ้านใกล้เคียงที่มาท่องเที่ยว หรือได้เชิญมาร่วมงานบุญ กลุ่มหญิงสาวอีกจำนวนหนึ่งต้องเตรียมและจัดแจงน้ำและอาหารไว้รองรับแขกเช่นเดียวกัน ส่วนผู้สูงอายุทั้งหลายได้จัดแจงดอกไม้ รูป เทียน ไม้บูชาเพื่อฟังธรรมเทศนาของพระสงฆ์สามเณร การเข้าฟังธรรมเทศนานั้นจะมีทั้งผู้สูงอายุคนหนุ่มสาวและวัยรุ่นจำนวนไม่น้อย การต้อนรับแขกที่มาท่องเที่ยวหรือได้เชิญมานั้น ได้จัดไว้เป็นแต่ละที่คือ จัดไว้เป็นแต่ละบ้าน

จากอดีตถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง เช่น การก่อสร้างวัด เมื่อสมัยก่อนใช้แรงงานชายหนุ่มเป็นหลักโดยอาศัยผู้สูงอายุเป็นผู้บอกแผนและวิธีต่าง ๆ พร้อมทั้งเป็นผู้ชี้แนะ แต่ปัจจุบันนี้เป็นยุคสังคมมนุษย์ได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย มีโรงงานอุตสาหกรรม มีวิชาการก่อสร้าง ฉะนั้น การสร้างวัด ต้องการเพียงแค่น้ำใจความศรัทธา คือ ทุนที่เป็นปัจจัยจากผู้ที่มีความเลื่อมใสต่อศาสนา และสามารถได้จ้างช่างมาก่อสร้างฝั้แล้วเสร็จ แต่อย่างไรก็ตามในช่วงที่ยังไม่มีโรงเรียนวัดก็เป็นสถานการศึกษาที่สำคัญที่ชาวบ้านสมัยนั้นสามารถเล่าเรียนหาความรู้ความสามารถก้าวหน้ามาถึงปัจจุบัน ความเชื่อถือและการไปวัดนั้นเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวของจำนวนเดิม ทั้งผู้สูงอายุหรือคนหนุ่มสาว

12. ตั้งแต่เดือน 11 ถึงเดือน 12 เพ็ญ ให้พร้อมกันทำบุญอุทิศถวายอัฐบริวารแก่พระสังฆเจ้า และเอาบุญ (ทำบุญ) พระธาตุหลวงที่เป็นมิ่งขวัญชาวลาว มีบางอย่างในบรรดาโรคที่กล่าวมานี้ได้ถูกคัดออกหรือไม่ปฏิบัติกัน เช่น การเลี้ยงฝึมด ผีหมอ ผีฟ้าผีแถน ในเดือนเจียงและบางอย่างก็ได้เปลี่ยนเวลา เช่น การทำพระพุทธรูปเสก สรงน้ำ พระพุทธรูปซึ่งได้ย้ายไปเดือนห้าเป็นวันสังขารล่วง ส่วนการทำบุญบวช บุญชด้นั้นนิยมจะทำกันในเดือนสี่-ห้า และบางครั้งก็ทำพร้อม ๆ กันกับบุญพระเวส หรือบุญบั้งไฟ แต่ส่วนอื่น ๆ นั้นก็ยังได้รักษาและนับถือกันมาจนถึงปัจจุบันเป็นต้นคือ ด้านธรรมะ

3.1.8.4 วัฒนธรรมของเผ่า

วัฒนธรรมของชาวลาวพวนยังรักษาเอกลักษณ์อันดั้งเดิมของเผ่าไว้ตลอดมา ซึ่งแสดงให้เห็นในเนื้อเรื่องทำนอง ขับลำต่าง ๆ ท่าเนียงเสียงของเผ่าก็ยังสงวนกันไว้อยู่ การนุ่งห่ม การพูด การไปมาหาสู่กัน มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ฉายแว่นครวสุขทุกขมีข้าวปลาอาหารต้อนรับเหมือนพี่น้องของตน การพูดจะปราศรัยก็มีความอ่อนน้อม ตัวอย่างการพูดคุยกับบุคคลสำคัญที่มียศถาบรรดาศักดิ์หรือผู้มีสินธรรมครูบาอาจารย์ เวลาตอบก็ต้องพูดคำว่า “โดย” ถ้าจะพูดต่อก็ต้องให้คำว่า “จะน้อย” การถือเชื้อสายและเรียกกันว่า ถ้าเป็นเชื้อช้านั้นก็เรียกว่า ช้านแนว และ ถ้าว่าเป็นเชื้อน้องก็เรียกกันว่า น้องแนว สิ่งที่เรียกกันมานั้นหมายถึงตระกูล ของเผ่าพันธุ์เผ่าเชื้อของคนนั้น ๆ แต่ปัจจุบันนี้ก็เรียกกันแบบธรรมดา เช่น เรียก ลุง ตา อาว ถ้าเป็นผู้หญิงก็เรียกป้า น้ำสาว อา โดยไม่ได้แยกเชื้อสาย ส่วนมากผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วได้ถูกเต้าหลานเหลน ได้ใช้นามสกุลกับสามี ความเชื่อถือและประเพณีที่แตกต่างกับที่อื่นนั่นคือ ถ้าเป็นเผ่าเดียวกันการเชื่อถือและประเพณีจะเหมือนกัน แต่ถ้าเป็นคน ๆ ละเผ่าการเชื่อถืออาจจะไม่เหมือนกัน เพราะว่าบางเผ่าก็เชื่อถือศาสนาผี

3.1.9. สถาบันการปกครอง

3.1.9.1 คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายนบ้าน

ลักษณะของผู้นำระดับบ้านที่เป็นทางการ คือ ต้องประชาชนภายในบ้านเห็นดีเห็นชอบและใช้สิทธิประชาธิปไตยไปหย่อนบัตรเลือกตั้ง

1) การยกย่องและการเลือกผู้นำเหล่านั้นต้องมีมาตรฐานคือ

1. เป็นผู้มีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ บริสุทธิ์ต่อพรรคและรัฐบาลปฏิบัติตาม

นโยบายที่วางออกด้วยความรับผิดชอบ

2. มีทัศนคติต่อส่วนรวมที่ถูกต้อง โดยได้รับความเชื่อถือและความรักจากประชาชน
3. รู้จักกระตือรือร้นในการขนขวาย ศึกษาอบรม และรวบรวมความสามัคคีของประชาชนภายในบ้าน รู้พิจารณาความคิดเห็นของประชาชน
4. รู้เขียนและอ่านภาษาลาวได้อย่างดี

2) เงื่อนไขผู้สมัครเป็นการนำของบ้าน

1. สัญชาติลาวโดยกำเนิด ไม่จำแนกเพศ เผ่า และมีความตื่นตัวสมัคร
2. มีอายุอย่างน้อย 21 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 60 ปี
3. ไม่เคยต้องโทษ หรือเสียอิสรภาพ
4. เป็นผู้ตั้งถิ่นฐานของบ้านนี้อย่างน้อย 2 ปี
5. ไม่เป็นพนักงานสังกัดรัฐ
6. มีสุขภาพแข็งแรงดี

3.1.9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและชาวบ้าน

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรักษาอิศของประเพณีอันดีงานตลอดจนผืนแผ่นดินของชาติไว้อย่างมั่นคง ทำให้การพัฒนาในหมู่บ้านดำเนินการไปด้วยดี

3.1.9.3 บทบาทของคณะกรรมการบ้าน

นอกจากมีนายบ้านและรองนายบ้านแล้ว ยังมีคณะกรรมการช่วยงานนายบ้านอีกจำนวนหนึ่ง ดังนี้

1. คณะกรรมการเศรษฐกิจ
2. คณะกรรมการป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ
3. คณะกรรมการวัฒนธรรมสังคม

แต่ละคณะกรรมการประกอบมี 3 ท่าน รับผิดชอบโดยนายบ้านและรองนายบ้านจะต้องเป็นหัวหน้าของแต่ละคณะกรรมการที่กล่าวมาข้างบนนั้น โดยมีกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1) ชาวบ้านให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาบ้าน ทางด้านเศรษฐกิจทางการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ขยายพื้นที่นาปี ทำนาปรัง สร้างคลองน้ำเพื่อทำนาได้ใน 2 ฤดูกาล ใ้ปุ๋ยเคมีเพื่อสร้างสมรรถภาพของการผลิตให้สูงขึ้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ได้ขยายขึ้นมาก เพื่อส่งขายตลาด เช่น วัว ควาย สุกร เป็ด และไก่ เป็นต้น

2) โครงการพัฒนาบ้าน สร้างความตระหนักให้ประชาชนภายในบ้านขยายพื้นที่ทำการผลิตให้กว้างขวางในการพัฒนาด้านหัตถกรรม เช่น คำผ้าทอไหม สานเครื่องใช้ต่าง ๆ ตีเหล็ก และอื่น ๆ นอกจากนั้นยังต้องหาแหล่งรายรับจากองค์การช่วยเหลือต่าง ๆ โดยไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ เพื่อสมทบทุนของชาวบ้านในการก่อสร้างโรงเรียนให้เด็กเยาวชนได้เรียนหนังสือ และเพื่อความก้าวหน้าในอนาคตในสังคมต่อไป

3) การรักษาความปลอดภัยของบ้าน ประชาชนภายในบ้านล้วนแต่มีความสามัคคีปรองดองกัน เป็นจิตหนึ่งใจเดียวกัน นอกจากนี้ก็ต้องรักษาความปลอดภัยของผืนแผ่นดินไว้ให้ครบถ้วน ติดตามคนเข้าออกและค้นหากลุ่มคนไม่ดีที่จะก่อความวุ่นวาย โฆษณาแบ่งแยก ขัดขวางต่อแนวทางนโยบายของพรรคและรัฐบาล ปกป้องรักษาสิทธิผลประโยชน์ของประชาชนทุกชั้นคน

4) ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ชาวบ้านรู้จักระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางด้านกฎหมาย ชาวบ้านได้ไปเลือกตั้งผู้แทนประชาชนมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นกับจำนวนผลภายในบ้าน มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ต้องมีสิทธิ์เสรีภาพในการหย่อนบัตรเลือกตั้งเลือกผู้แทนของตนเพื่อเข้าไปบริหารงานของชาติ

3.1.10. สถาบันการพักผ่อนหย่อนใจ

การพักผ่อนหย่อนใจของบ้านนาคุณน้อยมีอยู่ตลอดปี มีทั้งการพักผ่อนสนุกสนานกับงานบุญประเพณีที่มีอยู่เกือบตลอดทั้งปี หรือการพักผ่อนที่มากับความเจริญของบ้านซึ่งมีประเพณีเกือบตลอดทั้งปี หรือการพักผ่อนที่มากับความเจริญของบ้านและสังคม ซึ่งมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าตลอดทั้งปีชาวบ้านจะทำงานหนักคือ การทำนาทำไร่ การไปทำงานนอกบ้าน การเลี้ยงสัตว์ การตัดฟัน การทอผ้า หรือ หัตถกรรมอื่น ๆ แต่ยังมีเวลาในการพักผ่อนอยู่มาก การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านสามารถได้ดังนี้

3.1.10.1 การพักผ่อนหย่อนใจกับงานบุญประเพณี

งานบุญประเพณีที่ชาวบ้านสนุกสนานกันอย่างเห็นได้ชัด คือ บุญพระเวส บุญกองข้าวใหญ่ บุญบั้งไฟ บุญปีใหม่มลาว (สงกรานต์) งานประเพณีดังกล่าวนี้ก็จะกระจายกันอยู่ในแต่ละช่วงของแต่ละปี ในสมัยก่อนการทำบุญพระเวส นั้น ชาวบ้านจะต้องได้เตรียมที่พักอาศัยไว้ให้แขกบ้านอื่นที่มาจากที่ข่วงวานคือ มีการปลูกเพิงหรือตม ไว้ที่สนามของวัด เมื่อมีงานบุญชาวบ้านใกล้เคียงก็พากันมาเที่ยวอย่างมากมาย ในช่วงกลางคืนบรรดาหนุ่มสาวก็จะได้มีโอกาสพบกันอยู่ตาม

เพิงหรือตบ (Camp) ที่ปลูกสร้างไว้นั้น บางคนที่มีฝีมือดีในการกล่าวคำผญาจะได้มีโอกาสได้กล่าวไว้อย่างสนุกสนานและรื่นเริงที่สุด นอกจากนั้นก็จะมีการเล่นรำและการแข่งขันการตีกลองระหว่างบ้านต่อบ้าน แต่ปัจจุบันนี้การต้อนรับแขกในงานบุญพระเวสไม่เหมือนแต่ก่อน คือ แขกที่มาเที่ยวงานนั้นต้องไปหาคนที่คุ้นเคยกันตามบ้านเรือนและสนุกสนานกันตามบ้านเรือน ส่วนไหนช่วงกลางคือก็พากันไปจัดและเล่นรำกันและก็เลิกกันไป สำหรับรายได้ที่ได้จากงานบุญก็จะมอบให้วัดเพื่อบูรณะและซ่อมแปลงวัดต่อไป

สำหรับงานสงกรานต์ชาวบ้านจะได้พักผ่อนกันถึง 3 วัน ถึง วันที่สังขารข้าม (ล่วง) วันสงกรานต์และสังขารขึ้นแต่บางปีจะมีวันสงกรานต์ถึง 2 วัน ในช่วงสงกรานต์หรือบุญปีใหม่ลาวนี้พวกหนุ่มสาวจะมีสัดน้ำกันอย่างสนุกสนานรื่นเริง นอกจากนั้นก็จะมีการเล่นน้ำ (สัดน้ำ) ตามหมู่บ้านอื่นหรือเช่ารถเพื่อไปเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น น้ำตกต่าง ๆ สวนสัตว์ขณะเดียวกันนั้นจะหาเวลาไปหาน้ำคำห้วยให้ผู้เฒ่า พ่อแม่และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอพร

ในงานบุญบั้งไฟชาวบ้านได้สนุกสนานและก็มีการเล่นเหมือนงานบุญอื่น ๆ แต่แตกต่างกันตรงที่ต้องมีบั้งไฟ เพื่อจะได้จุดในวันสุดท้ายเพื่อขอฟ้าขอฝนจากพระยาแถน

งานบุญภูฐานหรือบุญผ้าป่าก็สร้างความสนุกสนานให้แก่ชาวบ้านเช่นเดียวกัน การครบถ้วน (มหรสพ) นอกจากจะมีดนตรี ลำกลอน และอื่นแล้ว ยังมีการฉายหนังฉายวิดีโอให้ชาวบ้านได้ชมกัน

ในงานบุญปีใหม่ลาวหรือสงกรานต์ ชาวบ้านจะมีการสังสรรค์เป็นกลุ่ม ๆ มีการทำอาหารกันอย่างมากมาย แต่สิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือสุรา (เหล้าขาว) ซึ่งดื่มทั้งหญิงและชาย แต่ผู้หญิงจะดื่มน้อยกว่า เมื่อพากันดื่มเหล้าแล้วก็พากันร้องเพลงกันอย่างสนุกสนาน เพลงที่ชอบร้องก็จะเป็นเพลงที่มีเนื้อหาลึกเกี่ยวกับความรักของหนุ่มสาว นอกจากงานบุญต่าง ๆ แล้วชาวบ้านจะพากันเข้าวัดเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม ซึ่งเป็นการพักผ่อนทางใจเช่นกัน

3.1.10.2 การพักผ่อนหย่อนใจหลังจากเสร็จงานประจำวัน

ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาการพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านหลังจากเสร็จในการทำไร่ทำนาแล้วจะแตกต่างกับปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง แต่ก่อนการพักผ่อนของชาวบ้านนั้นสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น การนั่งคุยกันกับเพื่อนหลายคนเป็นหมู่คณะเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน กลุ่มนี้จะเป็นพวกหญิงชายวัยกลางคน ซึ่งเป็นวัยของหัวหน้าครอบครัว อีกประเภทหนึ่งจะเป็นกลุ่มของเด็กที่ไปฟังผู้เฒ่าเล่านิทาน และอีกกลุ่มก็จะเป็นกลุ่มของหนุ่มสาวที่นั่งคุยและพูดล้อเล่นซึ่งกันและกัน หรือมีการกล่าวกลอนผญาเกี่ยวกับอยู่ตามสนามบ้าน ในขณะที่พวกสาว ๆ กำลังทอผ้าทอไหม ในปัจจุบันการจับกลุ่มคุยกันก็ยังมิใช่แต่หัวข้อในการสนทนานั้นไม่เฉพาะจะเป็นเรื่องแต่การทำมาหากินเท่านั้น ส่วนการพูดล้อเล่นของหนุ่มสาวและ

การฟังนิทานของเด็กจากผู้เฒ่าที่นั้นเกือบไม่มีเลย ซึ่งได้เปลี่ยนมาเป็นการพักผ่อนกับสิ่งที่เข้ามาตามความเจริญของสังคมเช่น

1) การฟังวิทยุ ชาวบ้านได้มีวิทยุเมื่อประมาณ 40 กว่าปีแต่ในระยะแรกยังไม่ีมีมาก นิยมฟังหมอลำกันมากกว่า ต่อมาจำนวนวิทยุได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะสามารถถือไปฟังตามไร่นาที่สวนได้สะดวก หนุ่มสาวจะนิยมฟังเพลงทันสมัย และส่วนผู้เฒ่านิยมฟังข่าวคราวต่าง ๆ

2) การดูโทรทัศน์ ชาวบ้านเริ่มมีโทรทัศน์ดูเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหลังจากเสร็จงานประจำวัน เมื่อ 18 ปี ที่แล้ว คือหลังจากชาวบ้านได้ใช้ไฟ (ตะบอง) เป็นสิ่งให้แสงสว่างจากนั้นก็ได้นำน้ำมันก๊าด แล้วเริ่มใช้แบตเตอรี่ ขนาด 50 A ,70 A และ 120 A และเริ่มมีโทรทัศน์ ผู้ที่มีโทรทัศน์ก่อนก็คือพ่อแปน (ท้าวแสน อินทรวงศ์) ต่อมาก็คือพ่อหล้าโท สิงห์คำ ที่เปิดร้านขายของเวลานั้นก็ได้พากันไปดูอย่างแน่นหนา และจากนั้นก็นิยมซื้อเครื่องโทรทัศน์กันมากขึ้น เนื่องจากมีค่านิยมที่ว่าการมีโทรทัศน์นั้นเป็นครอบครัวที่มีฐานะดี และยังสามารถดูรายการต่าง ๆ ได้อีก เช่น ภาพยนตร์ ละคร ข่าวต่าง ๆ มวย และกีฬาต่าง ๆ ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่าชาวบ้านมีโทรทัศน์ทุก ๆ ครัวเรือน และเมื่อปี ค.ศ. 1991 ชาวบ้านได้มีไฟฟ้าใช้และสะดวกในการดูโทรทัศน์มากขึ้น เพราะไม่ต้องไปใช้แบตเตอรี่ อีก เมื่อมีโทรทัศน์เข้ามาในหมู่บ้านนี้ทำให้พ่อคำที่เข้ามาฉายภาพยนตร์ในหมู่บ้านลดน้อยลง

3) การดูภาพยนตร์ ในระยะ 10 ปีก่อนนี้การฉายภาพยนตร์จะมีมาพร้อมกับการเฉลิมฉลองงานบุญต่าง ๆ ซึ่งจะมีอยู่ตามวัดหรือตามบ้านเรือนที่มีงาน เช่น งานศพ งานแจกข้าว หรือบุญทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว แต่ถ้าหากมีคนเข้ามาฉายภาพยนตร์โดยที่ไม่มีงานใด ๆ นั้น จะต้องเก็บเงินผ่านประตูคนละ 300-400 กีบ ส่วนมากก็จะไปฉายที่อินเดีย ไทย จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

4) การกินเหล้า ดื่มสุรา การดื่มสุราเป็นเรื่องประจำของชาวบ้านผู้ชอบดื่มสุราไม่ว่าจะมีงานรื่นเริง งานบุญต่าง ๆ หรือไม่ ชาวบ้านกินเหล้ากันเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการสังสรรค์กันกับหมู่เพื่อนด้วยกัน และสนุกเฮฮากันพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นพูดคุยต่อกัน ชาวบ้านมักจะหาโอกาสเพื่อดื่มสุรากันเรื่อย ๆ เช่น การไปหาปลาได้มาก ๆ เมื่อมีใครถูกหวย เมื่อเสร็จงานที่ได้หาเพื่อนมาช่วยหรือเมื่อไปรับจ้างได้เงินมามาก ๆ หลังจากสำเร็จการงาน

5) การพักผ่อนใจนอกบ้าน นอกจากการพักผ่อนที่กล่าวมาข้างบนแล้ว ยังมีการพักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านอีกคือ การไปเที่ยวในตัวเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ชื่อของต่าง ๆ และการไปร่วมงานหรือพิธีช่อก่อนบ้าน เช่น งานแต่งงาน งานบุญเรือน หรือบายศรีสู่ขวัญต่าง ๆ การไปเที่ยวนอกบ้านมีผลดีหลายอย่างนอกจากจะได้พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังได้นำเอาการประพฤติปฏิบัติช่อก่อนบ้านมาปฏิบัติช่อก่อนบ้านของตนเองเพื่อให้ทันสมัยเหมาะสมกับการขยายตัวของสังคม งานบุญ

หรือวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นก็จะมีอยู่ทั้งบ้านใกล้และไกลและการไปเยี่ยมเยียนนั้นก็จะต้องอยู่กับสายพี่สายน้องกันเพื่อไม่ให้ขาดไม่ให้ห่างกัน

6) นิทานชาวบ้าน

6.1) เรื่องคนขี้ต่อ (ขี้โกง)

แต่ก่อนมีคนขี้ต่อขี้โกงคนหนึ่งได้จ้างคนอื่นมาทำงานให้ตน แล้วล่อโกงด้วยการใช้ผ้าห่มสั้น คือ เวลาคนรับจ้างมาถามเอาเงิน เขาก็ทำว่านอนเป็นขี้ แล้วให้ผู้มาถามเอาเงินนั้นว่าไปเอาห่มสั้นคืนนั้นคลุมหัว (สิริชะ) ปกเท้าให้ตน ถ้าใครหากคลุมไม่ทั่วหมดหัวหมดเท้าก็จะไม่จ่ายเงินให้

หลายวันต่อมาก็มีคนใหม่มาถามเอาเงิน เขาก็บอกเช่นเดียวกัน ผู้มาถามโกรธขึ้นแรง จึงใช้ก้อนดีเท้าของเขาอย่างแรง คนขี้ต่อขี้โกงเจ็บมากจึงดึงเท้าเข้าในผ้า ฉะนั้นคนขี้ต่อขี้โกงคนนั้นจำเป็นต้องได้จ่ายเงินให้แก่คนรับจ้างคนนั้น

(อาจารย์ถาวรอน จิตตะลาด อายุ 40 ปี เป็นคนเล่า)

6.2) เรื่อง หมา แมว และงู

แต่ก่อนนานมาแล้ว มีสามีภรรยาคนหนึ่งได้พากันเลี้ยงหมาและแมวอย่างละตัว เป็นเพราะไม่มีลูกเขาจึงรักพวกมันเหมือนกับลูกของตน วันหนึ่งเขาทั้งสองไปทำงานอยู่ในสวนถั่ว เลขเห็นงูตัวหนึ่งจึงได้นำมาเลี้ยงอยู่บ้าน

หลายเดือนผ่านไป สัตว์ทั้งสามดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอยู่เป็นมิตรที่ดี งูโตขึ้นเร็วจนทำให้ชาวบ้านชาวเมืองกลัวไม่ไปมาซื้อถั่วกับสองสามีภรรยาคนนั้น เขาต้องนำเอางูตัวนั้นไปปล่อยไว้ที่เดิม เพื่อเป็นการตอบบุญแทนคุณที่พ่อเฒ่าและแม่เฒ่าที่ได้เลี้ยงดูและรักตนตลอดมา งูจึงมอบตลับวิเศษที่สามารถปรารถนาเอาอะไรก็ได้ทุกอย่างให้พ่อเฒ่าหนึ่งตลับ พ่อเฒ่าไม่ต้องการอะไรมากมาย นอกจากเนื้อปลาอาหารมากินกับข้าวเท่านั้นนับแต่นั้นมาสองสามีภรรยาไม่ยากจนและขาดแคลนอะไรทั้งนั้น พอหิวมาเมื่อไหร่ก็เปิดตลับนั้นออกแล้วก็มีพาข้าวที่เต็มไปด้วยของกินอร่อย ๆ ปรากฏออกมา แต่สองสามีภรณายังรู้สึกไม่มีความสุขเพราะไม่มีลูกเหมือนเพื่อนบ้าน วันหนึ่งแม่เฒ่าได้พูดออกมาว่า “ฉันอยากได้ลูกชายคนหนึ่งอายุประมาณ 17-18 ปี” สามีก็พูดขึ้นว่าจงอธิษฐานดี ๆ ก่อนจึงเปิดตลับ แต่ผู้เป็นภรรยาเลขใจร้อนรีบเปิดตลับออกมาก่อน เมื่อเปิดแล้วก็ มีชายหนุ่มอายุประมาณ 17-18 ปี ปรากฏออกมาจริง แม่เฒ่าดีใจมากจนร้องออกมาว่า โอ! คราวนี้ตายก็ไม่กินแห้ง (ตายก็ไม่เสียใจ)” แต่ชายหนุ่มคนนั้นเป็นคนขี้เกียจ ไม่ทำงานทำการอะไร มีแต่ความม่วนวายสร้างความทุกข์โศก สับสนให้แก่ผู้เฒ่าทั้งสองอยู่ตลอดเวลา อยู่มาวันหนึ่งชายหนุ่มก็ได้ขโมยเอาเงินเอาทองและตลับวิเศษนั้นหนีไป หมาและแมวผู้ซื่อสัตย์ต่อเจ้าของได้พากันไปหาชายหนุ่มจน

พบ และในที่สุดก็สามารถนำเอาตลับวิเศษนั้นคืนมาให้สองสามีภรรยา นับแต่นั้นมาสองสามีภรรยา
พร้อมทั้งหมาและแมวก็ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

(อาจารย์ถาวอน จิตตะลาด อายุ 40 ปี เป็นผู้เล่า)

6.3) เรื่องนางโกสุม

แต่ก่อนนานมาแล้วมีแม่หมาคนหนึ่งเป็นคนไม่มีความอดทน ทำมาหากินไม่ค่อยได้ตาม
ความปรารถนาของตน ฉะนั้น จึงชอบคร่ำ ก่อนจะได้กินข้าวก็ไม่ไฉนเรื่องที่ย่ายเท่าไร เพราะเมื่อก
ข้าวนั้นใหญ่เท่ากับลูกมะพร้าวในปัจจุบันนี้ ดันข้าวก็ต้องได้ใช้พริ้วหรือขวานตัดลง ก่อนจะได้
เมล็ดข้าวมาแหย่หรือหมาก็ต้องใช้พริ้วผ่าก่อน ดังนั้น ก่อนจะได้กินข้าวแม่หมาก็ต้องลำบากมาก แม่
หม้ายได้แต่คิดว่าเมล็ดข้าวทำไมจึงใหญ่จึงโตมาก เมล็ดข้าวจึงโกรธแม่หม้ายแล้วหนีไปอยู่ภูอยู่เขา
เป็นกลอยเป็นเผือก เมื่อเมล็ดข้าวหนีไปอยู่ภูอยู่เขาแล้ว ผู้คนทั้งหลายไม่มีข้าวกิน ชาวเมืองจึงได้ไป
เรียกเอาขวัญข้าวคืนมา (ชื่อนางโกสุม) ก็คือข้าวในปัจจุบันมาอยู่ตามทุ่งไร่งุ่นนา แต่ว่าเป็นเมล็ดที่
เล็กกว่าอีกหลายเท่าตัว ข้าวได้มาอยู่ตามทุ่งไร่งุ่นนาแล้ว เวลาเก็บเกี่ยวไม่ได้ ข้าวก็พากันบินมา
เข้าขี้เข้าฉางเลข แม่หมาคนนั้นยังไม่ได้ปลูกขี้ฉางเสร็จ แต่กำลังทำอยู่ แม่หมาเลขโกรธจึงไปคุ
ด่าเมล็ดข้าวว่า ถ้าฉันไม่เกี่ยวของก็อย่ารีบมาซิ ฉะนั้น ปัจจุบันนี้พวกเราจึงได้พากันเก็บเกี่ยวเอาข้าว
ในทุ่งไร่งุ่นนา เมื่อเอาข้าวขึ้นขี้ฉางแล้วก็ยังได้สู้ขวัญข้าวอีก เพราะป้องกันไม่ให้ข้าวหนีไป และ
ได้สืบต่อกันมาถึงปัจจุบันนี้

(ทิดสาว หรือ พ่อสู่วิน อายุ 83 ปี เป็นคนเล่า)

6.4) เรื่องพ่อตากับลูกเขย

แต่ก่อนนานมาแล้วมีครอบครัวหนึ่งซึ่งมีพ่อตาและลูกเขยได้พากันไปล่าสัตว์ (ล่าเลน)
ก่อนจะไปลูกเขยก็ได้ไปหาเอาเลนไปใส่โคนไม้ไว้ก่อน วันต่อมาทั้งสองก็พากันไป เวลาไปตาม
ทางสองพ่อตาและลูกเขยได้คุยกันว่าพวกเราไปหาเลนก็ไม่มีหมา พ่อตาเลขพูดว่า เออ! ลูกเขยให้
เป็นหมา และลูกเขยก็ตกลงแล้วก็พากันเข้าคางไป ตามธรรมดาผู้เป็นหมาต้องดมกลิ่นตามที่ต่าง ๆ
ไปตามทางเพราะหมาจะต้องรู้ว่าที่ไหนมีเลนและที่ไหนไม่มี เมื่อไปถึงที่ลูกเขยเอาเลนซ่อนไว้
หมาก็เห่าอยู่ที่โคน ไม้ นั้นแล้วพ่อตาก็ขึ้นเอาเลนแล้วก็หาต่อไป เมื่อไปถึงโพรงไม้ลูกเขยผู้เป็น
หมาก็เห่าอีกแล้วพ่อตาก็ขึ้นเอาอีกจนกว่าจะหมดแล้วก็พากันกลับบ้าน

วันต่อมาก็ชวนกันไปตกปลาแต่ไม่มีแห พ่อตาเลขให้ลูกเขยเป็นแห เมื่อไปถึงห้วยตรงที่ลูก
เขยเอาปลาซ่อนไว้ก่อน แล้วลูกเขยก็บอกให้พ่อตาทอดแหลที่นั่น เพราะมีปลามาก พ่อตาก็เห็นดี เมื่อ

จะตกพ่อตาก็จับลูกเขยโยนลงน้ำ และลูกเขยก็พูดขึ้นว่า “ซาด” (เสียงตกแห) แล้วก็มุดลงน้ำไปจับเอาปลาที่ได้มัดไว้ขึ้นขึ้นมา

ในวันต่อมาได้เปลี่ยนให้พ่อตาเป็นแห เมื่อไปถึงหัวที่มีนาตามาก ลูกเขยพูดว่า ตกตรงนี้พ่อตาเพราะมีปลามาก พอพูดจบลูกเขยก็จับแหนพ่อตาทั้งลงน้ำตรงที่หนามมาก ๆ นั้น พ่อตาเจ็บมากก็เลยร้องขึ้นว่า โอ๊ย! โอ๊ย! ลูกเขยก็พูดขึ้นว่า พ่อตาเป็นแหไม่ต้องร้องโอ๊ย! โอ๊ย! ต้องพูดว่า “ซาด” ซิ พ่อตาก็พูดว่า “ซาด” แล้วก็รอดหนามลงไปหาปลาแต่ก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา แล้วทั้งสองก็พากันไปกินข้าวอยู่ที่กระท่อมกลางทุ่งนา เมื่อกินข้าวเสร็จแล้วก็นอนเล่น ลูกเขยอยากจะตก (ปล่อยลมหรือกลิ้งของเสี้ออกมา) ก็ค่อย ๆ ปล่อยตกออกมา พ่อตารู้สึก همینก็เลยถามลูกเขยว่า ตกหรือเปล่า ลูกเขยก็พูดขึ้นว่า อะไรกันเรามีแค่สองคนเท่านั้นจะถามไปทำไม ถ้าไม่ใช่ผมก็จะเป็นคุณซิ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็แล้วไป

หลายวันต่อมาอีกสองพ่อตาและลูกเขยก็ไปเอาไม้มาเพื่อจะปลูกเถียงนา (กระท่อมกลางทุ่งนา) ไม้เป็นไม้เสาใหญ่สมควร พอไปถึงลูกเขยไปอยู่ทางด้านปลายเสาก่อนและพ่อตาจำเป็นต้องได้เอาทางคั้น (ทางกก) เวลาแบกมาตามทาง ลูกเขยไม่หนักมากเท่าไร ส่วนพ่อตานั้นหนักมากที่สุด จนเดินไม่เที่ยงตรง อาศัยแต่มีมืออีกข้างเพื่อได้จับใบไม้ ยอดไม้ตามแควมา เมื่อมาถึงแล้วพ่อตาก็เหนื่อยเต็มที่แล้วก็พากันกินข้าว พักผ่อนเอาแรง แม่ยายและลูกสาวก็มาทำกับข้าวให้กิน เมื่อเวลากินข้าวอยู่นั้นแม่ยายพูดขึ้นว่า พาข้าวมีมือนี้ไม่มีผัก เมื่อแม่ยายพูดจบ ลูกเขยก็พูดขึ้นว่า ผักมีอยู่เพราะเห็นพ่อตาเก็บมาตามทางตั้งเขอะตั้งเขะ พ่อตาโกรธอย่างมากจึงหาวิธีจะแก้แค้นลูกเขย

เมื่อปลูกเถียงนาเสร็จถึงเดือนหกมาฝนก็ตกตามทุ่งนาก็มีน้ำ พองจะตกกล้าตามป่าดงก็มีเห็ดออกมากมาย มากที่สุดคือ เห็ดละโงก แม่ยายก็เก็บเห็ดดังกล่าวมาแกงกินมือเย็น แต่มีชันอันเดียวในครัวเรือน ผู้หนึ่งใช้แล้วผู้อื่นจะไม่ได้ใช้ จะต้องหาวิธีให้ผู้อื่นวางซ้อนลงเพื่อจะได้ใช้ และน้ำแกงอยู่ในถ้วยในชาม น้อยลงเรื่อย ๆ แต่ลูกเขยยังไม่ทันได้ซดแกงแม้แค่ครั้งเดียว เพราะพ่อตาไม่ยอมวางซ้อนลง พร้อมทั้งซดครั้งใดก็เต็มช้อนและทั้งพูดว่า โอ! อร่อยมาก! ลูกเขยจึงถามพ่อตาว่า พ่อตาครับ น้ำของเราอยู่ถ้วยนี้ เวลาไหนจึงจะหาปลา น้ำมีมากแล้วทำไม พ่อตาต้องการอธิบายละเอียดให้ลูกเขยฟัง จึงวางซ้อนลงและลูกเขยก็รีบจับขึ้นทันที เมื่อลูกเขยได้ช้อนแล้วก็ซดแกงกินอย่างจริงจัง พ่อตาไม่มีโอกาสได้ซด จึงคิดหาวิธี เมื่อคิดออกแล้วจึงถามลูกเขยว่า คุณไปนาทุกวันก็พยายามดูแลกล้าให้หน่อย ตรงไหนกล้าไม่ดีก็เอาปุ๋ยไปใส่ จริง ๆ แล้วกล้าของเราขาวเท่ากับฝ่ามือแล้ว (พูดแล้วก็เอาช้อนหนีบใส่รักแร้ไว้ แล้วก็เอามือออกมาทำให้พ่อตาดู) แล้วลูกเขยก็ซดแกงซ้ำซ้อนสุดท้ายพอดิแกงก็หมด พ่อตาไม่ได้ซดซ้ำอีกเลย แต่นั่นมาพ่อตาจึงไม่ค่อยจะลงรอยกับลูกเขยเท่าไรนัก จนมาถึงปัจจุบัน

(พ่อตุ๊เว็น อายุ 83 ปี เป็นผู้เล่า)

6.5) เรื่องกำพรางีน้อย

แต่ก่อนนานมาแล้วมีหญิงคนหนึ่งชื่อ ย่างาม มีลูกชายหนึ่งคนแล้วพ่อก็ตายจากจึง ได้ได้ชื่อว่า ท้าวกำพรางีน้อย ต่อมาก็ตกทุกข์ได้ยากทำมาหากินลำบากเพราะไม่มีสามี จึงได้เที่ยวหาขอทานกินตามบ้าน ไปวัน ๆ นาน ๆ ไปชาวบ้านก็เกลียดชัง เลขประกาศตามบ้านต่าง ๆ ไม่ให้เอาข้าวให้กำพรางีนกิน ถ้าใครเอาให้ก็ตัดคอทิ้ง ท้าวกำพรางีนไม่ตายสักที เพราะว่าพอถึงตอนเย็นท้าวกำพรางีนจะไปรอกอยคนบ้วนปากเพื่อเก็บกินข้าวที่ติดอยู่ตามพื้นคนที่ดมลงดินแล้ว ท้าวกำพรางีนก็เก็บมากินเพื่อยังชีพ ต่อมาท่านพระยาก็เอาข้าวเปลือกให้ท้าวกำพรางีนได้กำมือหนึ่ง แล้วเนรเทศไปอยู่นอกบ้านที่ตรงที่ตีคนไม่ให้ไปเที่ยว เพื่อจะให้ท้าวกำพรางีนตาย เมื่อไปอยู่ป่าท้าวกำพรางีนก็เอาข้าวเปลือกไปหว่านลงดิน ข้าวก็งอกงามขึ้นมา เมื่อข้าวกำลังเป็นรวงเป็นหมากเป็นผลก็มีสัตว์ต่าง ๆ มาทำลายข้าว ท้าวกำพรางีนจึงได้ทำกับดักไว้ แต่พอรุ่งเช้าขึ้นท้าวกำพรางีนไม่ได้อะไร เพราะสายกับดักขาดไป เป็นอย่างนี้ทุกครั้ง ท้าวกำพรางีนจึงได้ไปคุยกับย่างาม ย่างามก็ได้ถอนแอม (ผมถ่าง) ให้หนึ่งเส้นให้ท้าวกำพรางีน แล้วท้าวกำพรางีนจึงเอามาทำเป็นสายกับดัก ครั้งแรกก็เป็นตัวเห็นมาถูกกับดัก เมื่อท้าวกำพรางีนไปเห็นว่าจะฆ่า แต่เห็นนั้นได้ร้องขอชีวิตไว้ และขอช่วยเหลือท้าวกำพรางีนเวลาท้าวกำพรางีนประสบเคราะห์ร้าย แล้วท้าวกำพรางีนก็ปล่อยไป ต่อมาก็มีเสือมาติดกับดัก ท้าวกำพรางีนก็ทำเหมือนเดิมและเสือได้พูดเหมือนตัวเห็น แล้วท้าวกำพรางีนก็ปล่อยไปอีก ต่อมาก็มีรุ้งกินน้ำ ลงมากินน้ำก็เลยติดกับดักท้าวกำพรางีนได้ทำเหมือนเดิม และรุ้งก็จะช่วยท้าวกำพรางีนในเวลาเดือดร้อน ท้าวกำพรางีนก็ปล่อยไปต่อมาก็มีช้างมาติดกับดัก ท้าวกำพรางีนว่าจะฆ่าช้าง ช้างได้ร้องขอชีวิตไว้ และได้ถอดเองข้างซ้ายให้ แต่ต้องให้ท้าวกำพรางีนแอมย่างามมาตัดเอาจึงได้ เมื่อตัดได้แล้วท้าวกำพรางีนก็เอาง้างนั้นไปไว้บนหัวที่นอนในกระท่อม (ตุง) หลายวันต่อมาง้างมีแสงออกมา และก็มีนางออกมาจากง้างนั้น ในเวลาท้าวกำพรางีนไม่อยู่ นางง้างนั้นก็ออกมาทำกับข้าว และเตรียมกับข้าวไว้แล้ว ก็เข้าอยู่ในง้างเหมือนเดิม เมื่อท้าวกำพรางีนกลับจากงานมากก็เห็นกับข้าวท้าวกำพรางีนแปลกใจมาก เพราะอยากรู้ว่าใครมาทำกับข้าวไว้ที่นี่ ต่อมาท้าวกำพรางีนจึงแอบซ่อนดู แล้วนางง้างก็ออกมาเช่นเดิม จึงรู้ว่านางออกมาจากง้างที่อยู่บนหัวนอนนั้น นางง้างนั้นเป็นคนที่มรูปรทรงสวยเหมือนนางฟ้าแปลงมา จากสวรรค์ เมื่อเห็นอย่างนั้นท้าวกำพรางีนก็คิดอยากกอดอยากจูบนาง แล้วนางก็พูดความจริงกับท้าวกำพรางีนฟังอย่างละเอียดและนางตกลงเป็นผู้รับใช้ท้าวกำพรางีนต่อไป

เรื่องนี้ก็ได้ร่ำเรือไปถึงเมืองพระยาว่าท้าวกำพรางีนได้ภรรยาสวยเหมือนนางฟ้า พระยาคิดบังเบียด จึงสั่งให้คนไปเฝ้าออกมาแอบมองดูว่ามันเป็นความจริงหรือไม่ เมื่อคนไปเฝ้านางก็แจ้งกระด้างเพราะความสุขของนาง หลายวันต่อมาพระยาก็สั่งให้เสนาไปแอบมองดูอีกครั้งก็เห็นความจริงตามคำกล่าวแท้ พระยาก็อยากได้ภรรยาของท้าวกำพรางีนมาเป็นภรรยาตน จึงคิดอยากพนันตีไต่กับท้าวกำพรางีน ถ้าหากว่าไต่ของท้าวกำพรางีนชนะจะมอบเมืองให้ครั้งหนึ่งถ้าไต่ของท้าวกำพรางีนแพ้

พระยาจะเอากรรขา เมื่อทำย่ำกำพร้าวู้ว่าพระยาจะมีการพนันตีไก่ก็คิดเสรำโศก เพราะไม่มีไก่ในคอก แม้แต่ตัวเดียว นางงาจึงออกความคิดให้ว่า ท้าวกำพร้าวู้ก็ไปหาตัวที่ท้าวกำพร้าวู้เคยช่วยชีวิตเอาไว้ นั่น และเขาก็จะช่วยเหลือในเวลาเดือดร้อน ท้าวกำพร้าวู้จึงเรียกหาท้าวเ็นแล้วล่าความจริงให้ฟัง เ็นก็ ตกกลงแล้วแปลงกายเป็นไก่ให้ท้าวกำพร้าวู้ไปแข่งขันเพื่อพนันกับพระยา ไก่ที่ท้าวกำพร้าวู้ได้ไปเป็น ไก่ตัวเล็ก เมื่อไปถึงสถานที่แข่งขันก็มีประชาชนมากมายมารอชมการตีไก่ คนทั้งหลายก็คิดว่าอย่างไรท้าวกำพร้าวู้ก็ต้องเสียกรรขาให้พระยาแน่นอน เพราะไก่ตัวเล็กมาก เมื่อได้เวลาตีปล่อยไกลง สังเวียน ก็ตีกันอย่างดุเดือด เมื่อตีไปได้ระยะหนึ่งไก่ของท้าวกำพร้าวู้ก็ได้กัดคอไก่พระยาตายคา สังเวียน พระยาแค้นมากและเสียเปรียบมาก

ต่อมาอีกไม่นานพระยาได้สั่งให้เอาควายมาชนกัน การพนันมีเหมือนครั้งก่อน ท้าวกำพร้าวู้ จึงกับแค้นใจเพราะไม่มีควายสักตัว กรรขาจึงได้ออกความคิดให้พี่ไปหาเสือที่ปล่อยไปนั้นเพื่อให้ มาช่วย เมื่อเป็นเช่นนั้นเสือกก็แปลงกายเป็นควายตัวหนึ่งให้ท้าวกำพร้าวู้ แต่ก็โตไม่ใหญ่มากนัก ส่วน พระยาก็ได้หาควายตามบ้าน ได้ตัวใหญ่ที่สุด เมื่อเอาควายมาเทียบใส่กันแล้วควายพระยานั้นตัวใหญ่ มากกว่าที่เดียว เวลาควายทั้งสองตัวชนกันไปได้ระยะหนึ่ง ควายกำพร้าวู้ก็เอาชนะควายพระยาไปอีก เพราะควายพระยานั้นคอหักกลางสนาม พระยาจึงโกรธขึ้นอย่างมากและบังคับให้ท้าวกำพร้าวู้กิน ควายตัวนั้นให้หมด ถ้าไม่หมดก็จะเอากรรขาของท้าวกำพร้าวู้ ท้าวกำพร้าวู้จึงเรียกให้รุ่งกินน้ำมาช่วย กินควายให้หมด พระยาโกรธขึ้นอย่างมากเพราะพนันอะไรก็แพ้ให้ท้าวกำพร้าวู้ทุกครั้ง ครั้งนี้จึง พนันแข่งขันเรือกับท้าวกำพร้าวู้ เรื่องพนันยังเหมือนเดิม กรรขาได้ออกความคิดให้อีกครั้ง คือให้ท้าว กำพร้าวู้ไปหารุ่งกินน้ำมาช่วยและรุ่งกินน้ำได้กลายเป็นเรือยาวให้ท้าวกำพร้าวู้ เมื่อถึงวันนัดหมายท้าว กำพร้าวู้จึงได้เอาเรือไปแข่งขัน พอแข่งขันไปเรือของท้าวกำพร้าวู้ก็ออกหน้าเรือพระยาไปเรื่อย ๆ เมื่อ เรือของท้าวกำพร้าวู้ไปเกินเรือพระยาแล้วก็เลี้ยวตัดหน้าเรือพระยาทำให้คลื่นฟองกระทบใส่เรือของ พระยาแล้วก็ล่มลง พระยาก็ตายไปในช่งนั้น

(พ่อตู้เวิน อายุ 83 ปี เป็นคนเล่า)

6.6) นิทานนาคกับหมาใน

แต่ก่อนมาแล้วมีนาค 2 ตัว เป็นเพื่อนกัน หาอาหารมาได้ทีไรก็แบ่งกันกิน นาคตัวหนึ่งชอบ หนีชวหากินอยู่น้ำลึก และอีกตัวหนึ่งชอบหากินที่ริมฝั่ง อยู่มาวันหนึ่งนาคทั้งสองช่วยกันจับปลาได้ หนึ่งตัว แต่ไม่สามารถจะตกลงกันได้ เพราะต่างคนต้องการส่วนหัวโดยไม่ยอมเอาส่วนหาง พวก เขาเลยเกิดทะเลาะกันขึ้นในชั่วระยะหนึ่ง พอตีมีหมาในตัวหนึ่งเดินผ่านมา นาคทั้งสองจึงได้คุยกับ หมาในว่า “จงแบ่งปลาโตนี้ให้พวกเราทั้งสองด้วย” ปลาตัวเดียวเท่านั้นพวกคุณแบ่งกันไม่ได้ใช่ไหม “พวกเราไม่สามารถตกลงกันได้จึงขอให้คุณช่วย” นาคตอบ หมาในพูดต่อไปว่า “เจ้านายพราน

(ผู้ดำตัดหัว) แต่งตั้งให้มาตัดสินคดี เมื่อมานั่งตัดสินคดีจนเหนื่อยแล้วจึงต้องการอยากจะไปที่ขวให้ สบายอารมณ์สักนิด แต่มาถึงนี้เลยพบคดีการทะเลาะกันเช่นนั้น เบื่อหน่ายเหลือเกิน อย่างไรก็ตามเมื่อ พวกคุณเดือดร้อนก็จะช่วยไปตามฮีตตามคอง แต่พวกคุณต้องนับถือการตัดสินของผมนะ จง ช่วยเอาบุญด้วยเทอ!” “พวกเราพร้อมแล้วที่จะทำตาม” นาคตอบ “ของแค่นี้จะมาทะเลาะให้คนอื่น ลำบากทำไม” หมาในพูด “ใครหากินตามริมฝั่งก็เอาส่วนหาง ส่วนหัวก็ให้ผู้ที่หากินตามน้ำลึก ยัง เหลือส่วนกลางเป็นของผู้ตัดสินก็แล้วกัน” หมาในพูด อย่างหน้าตาเฉย ๆ แล้วก็แบ่งปลาตัวนั้นตาม ความตัดสิน แล้วหมาในก็คาบเอาส่วนกลางหนีไปเลย นาคทั้งสองเห็นเป็นเช่นนั้นก็เกิดความเกลียด ในความโง่ของตนเองที่ได้เห็น ๆ แต่ก็ไม่สามารถประนีประนอมให้กันได้ สุดท้ายก็ถูกคนอื่นมาหลอก เอาไปกินอย่างหน้าตาเฉย ในช่วงระยะเวลาอันสั้น ๆ เขาทั้งสองจึงได้แต่มองดูหมาใน แต่ทำอะไรไม่ ได้ ได้แต่คิดว่าไม่สมควรเลยที่จะเอาเปรียบกันเช่นนี้ ควรจะยอมเสียสละให้แก่มันยังจะดีกว่าให้คน อื่นมาตัดสินแบบไม่ชอบธรรมเช่นนี้

(อาจารย์ถาวอน จิตตะลาด อายุ 40 ปี เป็นผู้เล่า)

6.7) เรื่องพ่อนากับลูก

แต่ก่อนนานมาแล้วมีพ่อนาผู้ได้ป่วยมาเป็นเวลานาน ถึงจะรักษาอย่างไร โรคนั้นก็ไม่มีหายคิด ในใจว่าชีวิตของเขาจะไม่อยู่ยาวนานต่อไปอีก จึงได้เรียกลูกชายทั้งสามมาหาแล้วพูดกับ พวกเขาว่า “พวกลูกที่รักของพ่อเอ๋ย พ่อคงจะไม่มีชีวิตอยู่กับพวกลูกต่อไปอีกแล้ว แต่ว่าก่อนพ่อจะ ตายไป พ่อขอสั่งว่า “มรดกของเรายังมีนาผืนหนึ่งและดินสวนที่หนึ่งซึ่งพ่อได้ฝังไหเงินไหทองไว้ ถ้าพวกลูกต้องการอยากได้ทรัพย์ดังกล่าว จงสามัคคีกันไปขุดค้นกันเอง” หลังจากพ่อตายไปแล้ว พวกลูก ๆ ก็พากันไปขุดค้น หาไหเงินไหทองที่พ่อบอกว่าได้ฝังไว้ นั้น แต่พอขุดไปอย่างไรก็ไม่พบ ไม่เห็น ต่อมาพวกเขาก็ได้นำเอาพืชพันธุ์ต่าง ๆ ไปปลูก เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวปรากฏว่าพืชผักได้รับ มากกว่าทุก ๆ ที่ผ่านมา เป็นเพราะความสามัคคีพร้อมเพรียงกันของพวกพี่น้องทั้งสามที่ได้ขุดค้นทำ ให้ดินได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ผลผลิตถึงออกงามและผลผลิตก็ได้มากพอกินตลอดปี และยังได้ ส่งขายตลาดอีกด้วยจนสามารถเก็บออมเงินได้เป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อถึงเวลานี้เขาจึงคิดเห็นคำ เตือนของพ่อที่ว่า “ได้ฝังไหเงินไหทองไว้” ความจริงแล้วคือพ่ออยากบอกให้รู้ว่า ถ้าอยากได้เงินได้ ทองก็ต้องสามัคคีกัน ออกเหงื่อออกแรงทำการผลิตได้มาก ๆ แล้วก็มีเงินทองไม่ยากจนในเวลา ต่อมา

(อาจารย์ถาวอน จิตตะลาด อายุ 40 ปี เป็นผู้เล่า)

6.8) เรื่องอีกาและนกยูง

แต่ก่อนนานมาแล้วอีกาและนกยูงล้วนแต่มีขนขาวปลอด อยู่มาวันหนึ่งทั้งสองได้พบกันอยู่ บนต้นไม้ นกยูงจึงพูดต่ออีกาว่า “พี่สาวเอ๋ย ฝูงนกส่วนมากล้วนแต่มีขนสวย ๆ งาม ๆ เช่น นกขมิ้น ก็มีขนสีเหลืองอ่อน นกกระเต็นก็มีขนสีเขียว นกทาก็มีขนสีเทา นกแขกทีมีขนสีลิ้น ส่วนพวกเรามี ขนสีขาวแบบนี้ เมื่อเล่นสนุกสนานกับเพื่อนพวกเราคือจิ้งจอก (ไม่สวย) แท้ ซึ่งถูกกับคำกล่าวที่ว่า เอ้ หรือแต่งไม่ขึ้น” นกยูงพูดอีกาว่า “ไถ่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง” พวกเราพากันไปหาสีมาข้อม กันดีไหม กาดกกลงเห็นดีด้วย วันต่อมาอีกาและนกยูงก็มาพบกันอีก พวกเขาหาน้ำสีมาหลายชนิด เช่น สีเขียวอ่อน สีเหลือง สีแสด สีม่วง สีคาม สีชมพู สีแดง สีดำเหลือง กาได้แต้ม (ทา) สีขนนกยูง ก่อน อีกาได้เอาใจใส่แต้ม (ทา) ทุกเส้นขนของนกยูงอย่างละเอียด อีกาวาดรูปเดือนรูปดาวล้อมเป็น แสงเรืองเหลืองอยู่บนหัว บนคอ นกยูงมีสีเขียวและหางสีงามที่สุด

เมื่อถึงเวลานกยูงแต้มให้กา นกยูงก็จะแต้มสีดำ สีขาวแทรก ปีกทั้งสองเป็นสีเหลือง ลำคอ และเบื้องหลังเป็นสีม่วง นกยูงเริ่มแต้มขนคอด้วยสีดำให้อีกา บังเอิญกาได้ยินเสียงหมูร้อง มันก็คิดว่าคือจะมีคนฆ่าหมูอยู่ใกล้ ๆ นี้ “คนจะคาบเอาไปหมูมากินก่อนสักโค้ง” คิดดังนั้นแล้วอีกา ก็บอกนกยูงว่า “เอาละ” แต้มให้เร็ว ๆ ด้วยก็แล้วกันไม่ต้องทำละเอียดก็ได้ แต่นกยูงก็ยังเอาใจใส่แต้ม เป็นอย่างดี เสียงหมูร้องก็แรงขึ้นกว่าเดิม อีกาที่ยังร้อนใจและสั่งว่า “แต้มเร็ว ๆ เร็ว ๆ เอาน้ำสีลาด ใสที่เดียวเลย เอา เทใส่เลย เทใส่เลย”

นกยูงพูดว่า “พี่สาวจงอดทนซี จะแต้มให้เสร็จในช่วงบ่ายวันนี้และวันพรุ่งนี้พี่สาวก็สบาย แต่งตัวไปหากินมันจึงจะอร่อยจริงหรือเปล่า กาไม่ยอมฟังความ มีแต่บอกให้นกยูงเอาสีลาดใส่เลย นกยูงเกิดใจร้ายขึ้นเลยพูดขึ้นว่าอย่างนั้นก็เอาตามใจเลย อยากให้เสร็จเร็วก็ทำเอาเองซี พอได้ยินพูด อย่างนั้นอีกาไม่คิดหน้าคิดหลัง มันก็กระโดดเข้าขามน้ำสีดำเพื่อข้อมให้เสร็จเร็ว นับแต่นั้นมาตัว ของอีกาจึงมีสีดำสนิทเลย จนถึงปัจจุบันนี้

(อาจารย์ถาวรอน จิตตะลาด อายุ 40 ปี เป็นผู้เล่า)

7) คำผญา

ผญาจัดเป็นวัฒนธรรมการใช้ภาษาที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวลาวกลุ่มที่น่าสนใจอีกอย่าง หนึ่ง ชาวลาวพวนก็เช่นกันในอดีตเคยมีการพูดผญาเพื่อใช้เป็นที่สื่อความหมายที่เป็นการอบรมสั่ง สอนและแฝงไว้ในสังขาร ผญาเป็นคำพูดที่เต็มไปด้วยความหมาย และเหตุผล ที่พูดออกมาจากสติ ปัญญา ความเฉลียวฉลาดของคนโบราณ ผญามักจะเป็นกลอนสั้น ๆ เป็นคำพูดแหลมคม และมีคุณค่า มีการใช้คำอุปมาและความเปรียบเทียบที่ทำให้เข้าใจความหมายให้อย่างชัดเจน

ในปัจจุบันนี้ยังมีการตั้งสอนด้วยคำพญาในบ้านนาคุณน้อย แต่มักจะเห็นว่าผู้ที่พูดคำพญาจะเป็นผู้เฒ่าอายุเกิน 60 ปีขึ้นไปมากกว่า

คำพญาสุภาษิตที่พูดถึงความสัมพันธ์ในสังคม

1. หมอบ่หลายให้เต็มช่อง ฟีน้องบ่หลายให้เต็มมิตรสหาย
2. หนูกัดหูจั่งฮู้คุณแม่ว ลูกแขวนเอวจั่งฮู้คุณพ่อแม่
3. ฮั่วหลายหลักจั่งมัน ฟีน้องหลายชั้นจั่งดี
4. คำปากพ่อแม่นี้หนักกึ่งธรณี ใผหาย่าแขงนมหากจะดีกายหน้า
5. คุณพ่อทอภูเขา คุณแม่ทอฟ้ากับดิน
6. ไม้ลำเด็วยังต่างป้อง (ข้อ) อ้ายน้องเด็วยังต่างหัวใจ
7. บ่ช่างปาก (พูด) เสียดสิน บ่ช่างปิ่นคกตันไม้ บ่ช่างให้เพิ่มหัวขวัญ
8. เหล็กคดเอาไว้เฮ็ดขอ เหล็กงอเอาไว้เฮ็ดเคียว คนคดเคียวเอาไว้ไม่ดี
9. แก้วไม้ขัดสามปีเป็นแอ ฟีน้องบ่เว่สามปีเป็นผู้อื่น
10. อย่าเชื่อใจทาง อย่าวางใจคน มันจอนใจตัว
11. อย่าต่อไก่เลี้ยงพอ อย่าต่อเบ็ช เลี้ยงเรือน
12. อันราคานี้โตตีบ่คล่องให้หมู่ฟงฟีน้องตีให้จิ่งสูงแท้แล้ว
13. อคตาเอื้อนกินจิงตางข่า อคกิน น้ำท่าตางน้ำอ้อย เมื่อหน้าหากสิหวาน
14. อยู่ให้เฮ็ดความดี ขามหนีให้เพินก็คฮอด
15. สิต่มน้ำลายให้เบ็งป้อง สิติ้นขำมอองให้เบ็งหนาม
16. คั้นสิตามให้เบ็งหน้า ฟ้าเข้าอย่าฟันแอง
17. ของเพินแพงอย่าเข้าใโก้ ได้โชคแล้วอย่าเมาแมว

คำพญาเกี้ยว (คู่หนุ่มสาว)

- ชาย : อยากรได้น้องบ่แพ้แล้ว พ่อแม่บ่้องหากคาค่าหลาย ตาขายบ่้องหากคาค่ากว้าง ช้างสี่ควายสาม อ้ายอยากขอฮอนตง ย้งแต่สามโตช้างจะได้บ่นอ
- หญิง : คาคฮอดคหมิ่นเพินบ่เอาพอพัน คาคฮอดพันเพินบ่เอาพอร้อย คาคน้อย ๆ 5 สลึงเพ็งนึ่งก็เอา สลึงหนึ่งนั้นจะเอาไปซื้อชิน มาสู่ลุง สลึงสองนั้นจะเอาไปซื้อปลา มาสู่ฟีน้อง สลึงสามนั้นจะเอาไปซื้อเกล้าสุรามาค้อนเพิน สลึงสี่นั้นจะเอาไปซื้อบั้งน้ำอ้อย ออยอ้ายเข้าบ่อนอน สลึงห้านั้นจะเอาไปซื้อไอบนำค่านพิชานไว้นำเพิน เมื่ออ้ายหนีจากบ่้องให้เฒ่าเพินเล่งเอา

- ชาย : ขากเมื่อขามน้องบ่แพ้ แล้วหนทางเมื่อบ่ป่อง ทางหลวงเพินกะชั้นทาง ทางช่างเพินกะตัน
- หญิง : ทางหลวงเพินกะบ่ได้ชั้นทางช่าง บ่ได้ตัน เพินกะปะละไว้ให้ชาวคำทองเที่ยว
- ชาย : อยากเมื่อขามน้องบ่แพ้แล้ว หนทางเทก หนทางตันมีแต่ตัวเก็งใจให้ฮ้าย
ทอดทะเน็งแคงเข้าบ่อนใจ
- หญิง : โอย! หนทางเมื่อบ้านน้อง น้องก็ถางไว้สามวงทั้งขนาด หาหญ้าเตาะต๋อยต้องตีนอกก็บ่มี
ฮ้ายผู้มีเมียแล้ว ชางมาวอนหาฮ้ายแต่ฮ้ายมือตีหมอนฮ้ายคะเน็งหาฮ้าย เหลียวเบ็ง
ดูสีหน้า คือเมียฮ้ายขีเป็นมานอ่อน คือขีมีลูกน้อยในท้องทอกะปอม
- ชาย : คั้นฮ้ายมีเมียแล้วบ่ลงเฮือนให้หมาเพินเห่า ฮามอยู่บ้านทัดไต่
- หญิง : ฮ้ายบ่มีเมียนั้นเชิงแพ้งมาก่าน บ่แม่เชิงหมชีก่านชู เชิงฮ้ายสิก่านเมีย
- ชาย : โอย! บ่มีไสแล้ว เป่าปายมือมา บ่มีคมคิดคมทา แต่มือบ่ยังล้าง บ่มีค่างโตชาย
จกอย่าง ชังว่าค่างโตฮ้ายแต่แพ
- ชาย : หญิงบ่ปากหญิงอบขี้วัว หญิงบ่หัวหญิงอบขี้มั่ง หญิงบ่กำ หญิงเกิดมาหญิง สั่ง
บ่แทงคอถัด สั่งบ่ตัดคอตาย แต่เมื่อหญิงขี้บ่
- หญิง : ข้อยนี้บ่แม่น่เชื่อนกน้อย บ่มาขยอขยันไม้ตำ บ่แมนจิกแก่นสูง บ่แมนกแก่นตัว
ล่าหลอนกะบ่ขย
- หญิง : นกน้อย ๆ ปีกแหล่ลายเหลืออง บินไปจับตอเฟืองข้าวเกี่ยว ดินมันเลี้ยวไล่ดอกเกสร
ดินมันซอนไล่ควพันก่าน ฮ้ายฮ้านน้องสั่งบ่ถวายความซื่อสั่งบ่ก้มคามหญ้าลาไว้
ตั้งแต่โก
- หญิง : น้องนี้บ่หุคย่อนฮ้านช่างเผือกงาขาวไสแล้ว มีแต่ขีเหลงาไว้ประสงแวง ช่างเถื่อน
ฮ้านแต่ช่างเจ้าล้มคู่เข้าทั้งฮิ้น ฮ้านแตงวงงาหักมุ่นกระจวนเป็นบัน
- ชาย : ฮ้ายนี้บ่ฮ้าน หนามเล็บแมวทำเล็บไก่ สุมไฟล้อมฮัวฮ้างซิโดนเข้าฝักกลาง
- หญิง : คู่คนคู่ขนตาสั้น (ต่างคนต่างขนตาสั้น) หน้หนากี่หน้ไล่ คู่คนคู่ถูกเจ้าบ้าน (ต่างคนต่าง
ถูกเจ้าบ้าน) คู่คนคู่หลานเจ้าก้วน (ต่างคนต่างหลานเจ้าก้วน) บ่มีฮ้านย่อนไผ (ใคร)
- หญิง : ค้นหาไทนาคูณนี้บ่สมความเว้า ให้เจ้าเอาเบ็งฮ้ามายอน ค่อนใดค้าง
ให้เอาง้าวปายลง
- หญิง : ให้ข้อยขอมยังเจ้าบ่มีขอมยังง่าย คายเสยกี่บ่แล้ว ไฟไหม้ก็บ่ลี้ม ไฟเผาไหม้โลกทั้ง
โลก ข้อยยังซิกกลับไหม้มาต่างตั้ง นำเจ้าอยู่บ่เขา

ผู้หญิงพูดใส่ผู้ชาย : ซ้อยนี่อยากบุญแผ่นดิน ถิ่น กุมพะกอนกำโอบ เกะกำยโลโอบเลียว
สะเม่นค้ำคั่นคอน มีคปากถ้ำแจ่งส่องใจพะอวน สุธิโยเอย สุนโคพระจันแจ่ง พะลือสีบมาชวดน้ำบ่
เห็นถ้ำถุหา เหมือนดั่งปาในวังบ่มีเพียชั้น เหมือนดั่งคิมไควไขว่ข้าง ขาเดียวคียบบ่อยู่ เจ้าบ่มาช่วย
ป็องปองให้ก็บ่มี

หญิง : ดอกเกดแก้ว มานขุ่มกลางสถาน ว่าจะควมมือเค็ก ข้านแล้วดาวนต้องของเพิ่นหลัง น่อง
อยากชมก็ชิงยาก ว่าอยากม่อ อยากโกถ่ กลัวฟ้าผ่าพะเหลือง

8) คำกล่อมเด็กเล็ก

ในสมัยก่อนชาวลาวพวนมักจะกล่อมลูกนอน และเด็กเล็กเมื่อได้ขึ้นคำกล่อมก็ละเมอหลับ
ไป

ตัวอย่าง

นอนสาเยอ	หลับตาสาแม่เยอ
นอนอู่แก้ว	หลับแล้วแม่จิไกว
แม่ไปไร่	เอาใจไ่โก่มาหา
แม่ไปนา	เอาใจอีกามาต้อน (ฝาก)
ไปเลี้ยงม้อน	อยู่ในป่าสวนมอน อ้อ อ้อ อ้อ

(แม่ผู้แก่นคำ อายุ 62 ปี เป็นคนเล่า)

แม่เจ้าเมื่อย	ยกแข่งบ่ชา
แม่เจ้าเมื่อย	ยกขาบ่ขึ้น
มีแต่ทำการสร้าง	หากินทุกเช้าค่ำ (ขึ้น)
หวังมาเลี้ยงลูกเต้า	ตัวเข้าให้ใหญ่สูง อ้อ อ้อ อ้อ

(แม่ผู้ลม อายุ 63 ปี เป็นคนเล่า)

บอนสาหลัว	หลับตาแม่ชิ อ้อ
อย่าได้อ้อด ๆ ให้	ข้านเสื่อป่ากระโยงมา
กวางเกงเขา	หมู่กระทิง ควายร้าย
นอนสาหล้า	หลับตาสาแม่ อ้อ
พ่อเจ้านั้น	ชื่อว่าขุนทิง
ปู่เจ้านั้น	ชื่อว่าขุนเทือง
ย่าเจ้านั้น	ชื่อว่านางเอกได้ ยังขวัญให้หวหลานบ่นอ!

อ้อ! อ้อ! อ้อ!

(แม่ผู้ไข อายุ 84 ปี เป็นผู้เล่า)

คำโอรินชา

โอรินชา ตุ่ม	อุ้มลุ่ม หมากแดง (มแดง)
ไทนาแซง	พายดูงเคี้ยวหมาก
เคี้ยวหมากแล้ว	เลี้ยงวัวเลี้ยงควาย
ควายตกสร้าง	ช้างตกน้ำของ (น้ำโขง)
ตีกองใต้	ไปส่งกองเหนือ
เก็บมะเขือ	ไปส่งข่าแค้ (คั่วข)
ส่งแต่นี้	ไปฮอด (ถึง) ต้นตาล
ส่งแต่นาน	ไปฮอด (ถึง) ต้นไม้
ต้นไม้นี้	บ่ถึงจัดดำ
ไม้สร้างคำ	บ่ถึงจัดป่อง
ค้องเอาเดอ	สนเคเอาเดอ

เฮอ! เออ! เฮอ! เออ!

(แม่คู่ลม ทุมมะวงค์ อายุ 63 ปี เป็นผู้เล่า)

คำล่อหลอก (อ่อย) ลูกในยามค่ำ (เวลาค่ำมืด) เมื่อเห็นเดือน

อี่เก็ง	เดือนดาว
เห็นสองสาว	กาย (ผ่าน)มานี้บ่
บ่เห็นแล้ว	เห็นแต่่งผ่านเชือก
เห็นแต่เงือก	เป้าแคน
เห็นแต่แลน	เป้าปี
จู้จี้ (จู้จี้) ไถนา	แมงคาคำข้าว
นกกระแตแควเค้า	คำเป็งใส่หี (โยน)
คำเป็งใส่ห่า (อัญชะ)	(ถ้าเป็นลูกผู้ชาย)

(นางเงิน อายุ 36 ปี เป็นคนเล่า)

9) การละเล่นที่ไม่เหลือให้เห็นในปัจจุบัน

ชาวลาวพวนแต่มีแบบละเล่นหลายอย่างหลายแบบ มาถึงปัจจุบันนี้บางประเภทก็ไม่เหลือให้เห็นเลย แต่มีบางประเภทก็ยังสืบต่อให้ลูกหลานเล่นสืบมา สาเหตุที่แบบละเล่นประเภทต่าง ไม่เหลืออยู่นั้น ก็เพราะไม่มีวัตถุที่จะมาเล่นเนื่องจากป่าดงได้ถูกขุดค้น ตัดถางออกไปหมดแล้ว วัตถุ

ดังกล่าวก็ไม่มีหรือหายไป เช่น หมากบ้า หมากบ้ามี 3 ชนิด คือหมากบ้าใหญ่ หมากค่า และหมากบ้า แต่ อีกแบบละเล่นประเภทหนึ่งก็คือ การเล่นหมากข้างซึ่งไม่ได้เล่นในปัจจุบัน

ส่วนการละเล่นของผู้ใหญ่ก็เป็นประเภทการพนันต่าง ๆ เช่น หมากด่าตัว หมากคะลือก (ไฮโล) เล่น โบนเงินอัด (เงินเหรียญ) เล่น โบกและอื่น ๆ ได้หายไปกับกาลเวลา เพียงแต่ได้ยินแต่คนเฒ่าคนแก่พูดให้ฟังเท่านั้น การเล่นแบบนี้เป็นแบบเล่นที่เอาสิ่งของของกันและกันและบางประเภทก็เป็นการลงเงิน ซึ่งคล้ายกับการพนันและเมื่อได้เล่นแล้วก็เสียเวลามากจนลืมกินข้าวกินน้ำเลยทีเดียว

3.2 กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของครอบครัวและชุมชน

3.2.1. ด้านบทบาทของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญมาก เป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมที่ให้ความร่วมมือและความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดแก่สมาชิกทุกคน และทั้งเป็นสถาบันที่บุคคลจะใช้ชีวิตอยู่อย่างยาวนานกว่าที่อื่นได้ ครอบครัวมีบทบาทในการอบรม เลี้ยงดู และสร้างสรรค์สมาชิกใหม่ให้แก่สังคม การที่สังคมจะเจริญก้าวหน้า และมีความมั่นคงมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับครอบครัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด

3.2.1.1 ขนาดของครอบครัว

ครอบครัวในหมู่บ้านนาควนน้อยนั้นมีลักษณะและขนาดเหมือน ๆ กันกับครอบครัวของชาวนาในชนบททั่ว ๆ ไป กล่าวคือ มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยทั่วไปครอบครัวของชาวนานาควนน้อยเป็นครอบครัวขยายคือมีสามี ภรรยา บุตรชาย บุตรหญิง (ลูกสะใภ้หรือลูกเขย) และหลาน เป็นต้น ดังนั้น จำนวนคนในครอบครัวจึงมีมากสมควร แต่อย่างไรก็ตามขนาดของครอบครัวในปัจจุบันนี้ถือว่าน้อยกว่าก่อนปี ค.ศ. 1980 เพราะในสมัยก่อนต้องการจำนวนคนในครอบครัวมากเพื่อใช้แรงงานในการประกอบอาชีพและสืบตระกูล ต่อมาได้มีโครงการวางแผนครอบครัวมาได้ 7 - 8 ปี แต่ความจริงประชาชนได้มีการวางแผนครอบครัวมาแต่ก่อนแล้วแต่ไม่ได้เปิดเผย ฉะนั้น จึงทำให้ขนาดของครอบครัวเล็กลงกว่าเดิม คือ จากที่เคยมีสมาชิกครอบครัวถึง 10 คน มากกว่านั้นก็ลดลงมาเหลือเพียง 5 - 7 คน และบางครอบครัวที่มีขนาดใหญ่มากในสมัยก่อนก็สามารถลดลงได้เหลือประมาณ 8 - 9 คน และในอนาคตประชาชนจะมีแนวโน้มจะพยายามลดจำนวนบุตรลงให้เหลือน้อยลง เพราะสภาวะเศรษฐกิจการครองชีพฝืดเคือง และการทำมาหากินที่นับวันนับจะมีความยากลำบากมากขึ้น

3.2.1.2 ลักษณะบ้านเรือนในสมัยก่อน

บ้านเรือนของชาวลาวพวนในบ้านนาควนน้อยในสมัยก่อนและปัจจุบันนี้แตกต่างกันไปตามยุคตามสมัยเรื่อย ๆ บ้านเรือนของชาวลาวพวนแต่เดิมได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ เรือนโบราณ (เรือนแฝด) และเรือนชาน (เรือนหลังเดียวแต่มีชานออกไป)

1) เรือนแฝด (บ้านแฝด)

เป็นบ้านลักษณะที่มีบ้านสองหลังติดกัน ซึ่งมีรางรินอยู่ระหว่างกลาง สำหรับให้น้ำไหลเวลาฝนตก รางรินจะทำด้วยไม้ทั้งต้นเจาะเป็นรางคล้ายกับเรือลำเล็ก ๆ ทางด้านบันไดขึ้นไปจะมีระเบียงและอีกด้านหนึ่งจะมีเรือนครัวสำหรับไว้วัตถุประสงค์ของและอาหารการกิน และต่อจากเรือนครัวก็จะมีชานสำหรับไว้ให้น้ำใช้เพื่อล้างสิ่งต่าง ๆ ใต้น้ำค้ำเพื่อไว้ค้ำ แลใต้น้ำค้ำอีกใหนึงจะวางบนเสาต้นเดียวไว้ใกล้กับบันไดทางขึ้น บ้านแฝดโบราณขนาดใหญ่เช่นนี้ส่วนมากก็จะเป็นผู้มีฐานะดีปลูกไว้

2) เรือนเจ็ยหรือเรือนเปิง

เป็นบ้านลักษณะที่มีบ้านหลังเดียวและต่อเป็นระเบียงเลย ขึ้นออกไปทำให้มีเนื้อที่กว้างออกเพิ่มเป็นห้องนอกแต่แคบกว่าบ้านหลังใน บางหลังก็อาจมีระเบียงบ้านกว้างอยู่กลางบันไดทางขึ้น และอีกด้านหนึ่งจะเป็นเรือนครัว บ้านลักษณะนี้ก็เป็นผู้ที่มีรายได้ไม่มากนัก

3.2.1.3 ลักษณะบ้านเรือนในปัจจุบัน (ในช่วง 15 ปีผ่านมา)

ในปัจจุบันประชาชนนิยมกันปลูกบ้านแบบมีหลังเดียว ชอบปลูกกันตามฐานะและความสามารถของแต่ละครอบครัว ดังนี้

ก. บ้านแบบที่ 1 เป็นบ้านแบบโบราณที่กล่าวมาแล้ว แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย คือ ใช้สังกะสีมุงหลังคาทำรางริน เพราะการเอาไม้ทำรางรินนั้นทำให้น้ำฝนรั่วไหลบ่อย ๆ ในปัจจุบันบ้านแบบนี้ยังเหลืออยู่ไม่มากมีเพียง 2-3 หลังเท่านั้น

ข. บ้านแบบที่ 2 เป็นแบบบ้านแฝดติดกัน (แบบโบราณ) แต่หลังคาเดียวเป็นบ้านสูงชั้นเดียว ฝาทำด้วยไม้ฝาหรือไม้แป้น หลังคามุงด้วยหญ้าหรือสังกะสี บ้านแบบนี้มีอายุประมาณ 30 ปีมาแล้ว

ค. บ้านแบบที่ 3 เป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวมุงสังกะสี เสาทำด้วยไม้อย่างดีหรือเป็นเสาปูน ประชาชนนิยมปลูกบ้านแบบนี้มาก บางคนก็ปลูกขึ้นแล้วเงินไม่พอเพียงก็ต้องเอาฝาขัดและใส่ก่อน แต่เมื่อเก็บเงินได้ก็เอาไม้แป้นมาเปลี่ยนใส่ บ้านแบบนี้มีอายุประมาณ 25 ปีมาแล้ว

ง. บ้านแบบที่ 4 เป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูนชั้นเดียวแต่นำไปทางเครื่อง เฟอร์นิเจอร์ ซึ่งเป็นไม้ บ้านแบบนี้มีอายุประมาณ 10 กว่าปีมาแล้ว

จ. บ้านแบบที่ 5 เป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูน 2 ชั้น เป็นบ้านแบบถาวร อยู่ภายในบ้าน ก็มีแต่บ้านของท้าวทองทิม สิริจักษ์

ฉ. บ้านแบบที่ 6 เป็นบ้าน 2 ชั้น ชั้นล่างทำด้วยก่ออิฐฉาบปูนแต่ชั้นบนก่อสร้างด้วยไม้ บ้านแบบนี้มีมากกว่าแบบที่ 5 มีประมาณ 20 กว่าหลังอยู่ภายในบ้าน

3.2.2. ด้านเศรษฐกิจ

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านแห่งนี้ก็เหมือนกับแห่งอื่น ๆ ในชนบททั่วไป คือ ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนมาก และก็เป็นอาชีพหลักที่ยึดถือกันมาแต่บรรพบุรุษ การทำนาจะได้รับผลมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติ สำหรับอาชีพรองจะมีการตีเหล็ก ทำสวนครัว ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างก่อสร้างอื่น ๆ ภายหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จสิ้นลง

3.2.2.1 การทำนา

ชาวบ้านแห่งนี้ได้ทำนาโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลักและถือว่าโชคดีที่ฟ้าฝนได้ตกตามฤดูกาลทำให้การผลิตดีตลอดมา ถึงแม้ว่าในปัจจุบันฝนจะตกมาช้าและน้อยกว่าก็ตาม ชนิดข้าวที่ปลูกเป็นข้าวเหนียวเกือบทั้งหมด

ปัจจุบันในการผลิตก็คือ พื้นที่นาตนเอง ตอนแรกพื้นที่นาจะอยู่ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือของบ้าน จากนั้นก็ได้ขยายไปทั่วทุกทิศและทั่วทุกพื้นที่จะเป็น โคกหรือที่ต่ำทามสามารถทำนาได้ทุกที่

3.2.2.2 วิธีทำนา

การทำนาแต่ก่อนและปัจจุบันไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีใหม่นั้น ไม่ได้ได้รับความสนใจจากชาวบ้านและยังคงใช้แรงงานคนและแรงงานสัตว์เข้าในการผลิตอยู่ในขณะนี้ไม่มีระบบชลประทานเพราะไม่มีแหล่งน้ำ

ชาวบ้านจะเริ่มต้นทำนาตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน ถึงต้นเดือนพฤษภาคม โดยเฉพาะนาที่อยู่ในพื้นที่ต่ำหรือนาหนอง ชาวบ้านจะเริ่มต้นโดยการขนเอาปุ๋ยคอก (มูลสัตว์) ไปใส่แปลงที่ปลูกต้นกล้า เมื่อฝนตกมาก็ไถแปลงกล้า เพื่อให้หญ้าตาย หลังจากนั้นเอาน้ำใส่ในแปลงกล้า โดยจ้างผู้มีเครื่องสูบน้ำ ต้นกล้าขึ้นใช้เวลาประมาณ 30 - 45 วัน จึงจะนำไปดำได้ พันธุ์ข้าวพื้นเมือง

มีข้าวรากไผ่ ข้าวดอกคว่ำ ข้าวหอมพะม่า ข้าวขี้ตมหางนาค ข้าวอีมือ และข้าวพะยัง ในปัจจุบันก็มีพันธุ์ปรับปรุงใหม่มาให้ เช่น กข.6, กข.8, กข.10, พันธุ์ญี่ปุ่น และข้าวท่าดอกคำ เป็นต้น

3.2.2.3 การตีเหล็ก

การตีเหล็กถือว่าเป็นอาชีพเสริมของพ่อบ้าน ภายหลังจากการทำนาเสร็จแล้วพ่อบ้านเป็นผู้มีฝีมือตีเหล็กก็เริ่มลงมือตีเหล็กเพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ผลผลิต ได้แก่ พร้า มีด ขวาน เคียว เครื่องมือที่ช่างเหล็กบ้านนาคุณภาพดีและขายได้ในราคาดีที่สุดไม่เหมือนช่างบ้านอื่น เช่น พร้าบ้านนาคุณภาพราคา 5,000 กีบ ขายแต่บ้านอื่นราคา 2,000 - 3,000 กีบ ในปัจจุบันช่างเหล็กที่มีความชำนาญ คือ พ่อตาดวงสี พ่อมอน พ่อตาเชื่อน พ่อตาเฮือง ท้าวขันตี ท้าวพัด แต่ละคนที่กล่าวมานั้นมีเพื่อนและญาติพี่น้องมาเรียนตีเหล็กเนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมานับได้มีผู้ซื้อไปใช้หรือซื้อไปขายมากมาย บางครั้งมีพ่อค้าในเมืองให้เอาไปส่งเป็นประจำ

3.2.2.4 การทอผ้า

การทอผ้าเป็นศิลปะของแม่หญิงลาวมาแต่โบราณ ปัจจุบันยังได้ขยายกว้างขวางออกไปสู่ทุกหลาน เนื่องจากการทอผ้าได้เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น กล่าวคือนอกจากจะทำไว้ใช้ในครอบครัวแล้ว ยังผลิตเพื่อขายสู่ตลาดอีกด้วย เช่น แพรฮีโป ผ้าสะโหรง ผ้าถุงมัดหมี่ ผ้าถุงไหม ผ้าถุงตามุกใหญ่ และมุกเล็ก แม่บ้านบ้านนาคุณภาพนิยมการทำดิน (ดินผ้าถุง) ประเภทต่าง ๆ เพราะขั้นตอนการทำงานง่ายและได้ราคาดีอีกด้วย การทำดินชิ้นนี้นอกจากแม่ พี่สาวแล้ว น้องสาวเล็ก ๆ สามารถทอเป็น ผู้ที่มีความสามารถสูงในการทอผ้าจะได้ 4,800 กีบต่อวัน แต่ผู้ที่ทอได้ช้าก็จะได้ประมาณ 3,000 - 4,000 กีบต่อวัน

3.2.2.5 การรับจ้างต่าง ๆ

ผู้ที่ไม่มีฝีมือจะไปรับจ้างเป็นรายวัน เช่น รับจ้างคานา เกี้ยวข้าว วันหนึ่งจะได้ประมาณ 5,000 กีบ แต่บางคนที่สามารถในการก่อสร้างจะไปรับเหมาก่อสร้างหรือเป็นกรรมกรเป็นรายวัน ซึ่งพอเลี้ยงครอบครัวได้เช่นกัน

3.2.2.6 อาชีพค้าขาย

1) ซื้อขายวัวควาย

การซื้อขายวัวควายเป็นอาชีพเสริมอีกประเภทหนึ่ง ส่วนมากทำกันเมื่อเสร็จสิ้นการทำนาแล้ว คือชาวบ้านจะร่วมทุนกัน 4 - 5 คน แล้วเดินทางไปตามบ้านต่าง ๆ อาจจะเป็นภายในเมืองของตนเองหรือต่างเมือง บางครั้งก็ใช้เวลาประมาณ 6 - 7 วัน จึงกลับมาพร้อมกับวัวควายที่ซื้อได้ จากนั้นก็ขายต่อให้พ่อค้าใหญ่ในเทศบาลเมือง เพื่อจะไปขายต่อให้แก่โรงงานฆ่าสัตว์ แต่ในปัจจุบันนี้พรรคและรัฐบาลได้สร้างให้มีโรงงานฆ่าสัตว์ในแต่ละเมืองและบรรดาพ่อค้าวัวควายทั้งหลาย จะซื้อวัวควายตามบ้านต่าง ๆ ภายในเขตเมืองของตน ถ้าจะไปซื้อในเขตเมืองอื่นจะต้องได้รับอนุมัติจากหัวหน้าโรงงานฆ่าสัตว์เสียก่อน

สำหรับราคาซื้อขายวัวควายนั้น ในปัจจุบันนี้มีราคาแพงมาก ควายตัวหนึ่งขนาดใหญ่สูงสุดน้ำหนักเนื้อประมาณ 130 กิโลกรัมขึ้นไป จะมีราคาประมาณ 1,300,000 กีบ แต่ราคาวัวนั้นแพงกว่าราคาควาย

2) การขายปลีก

ในสมัยก่อนร้านค้าขายปลีกเล็ก ๆ น้อย ๆ มีไม่มากเพียง 3 - 4 ร้านเท่านั้น ส่วนมากก็ขายขนม น้ำหวาน และเครื่องใช้บางอย่างเท่านั้น เช่น ร้านพ่อตู้ บุญยู่ พ่อตู้ทิม พ่อตู้สี และพ่อตู้ทองสีดา ในปัจจุบันนี้พลเมืองเพิ่มขึ้นมาก ร้านขายของก็นับวันนับขยับ การบริการก็ได้ดีกว่าเดิมมาก ของที่ขายก็มีเกือบทุกอย่าง เช่น เครื่องกินจนถึงอะไหล่รถ เป็นต้น

3.2.3. ด้านการศึกษา

ชาวลาวพวนในบ้านนี้ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา เพราะเชื่อว่าการศึกษาไม่ได้รับใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เพราะแบบแผนดำรงชีวิตของเขายังต้องอาศัยธรรมชาติอยู่อย่างมาก ดังนั้น เขาจึงเชื่อว่าผู้ใดขยันทำไร่นาจะมีฐานะดีขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้มากนัก นักเรียนที่เข้าเรียนมัธยมต้นมีเพียง 5% ของจำนวนนักเรียนที่เรียนจบประถมศึกษาส่วนเรียนต่อมัธยมปลายเกือบไม่มีเลย ส่วนมากแล้วเด็กนักเรียนเมื่อเรียนจบประถมศึกษาแล้วจะไปเรียนวิชาชีพเมื่อเรียนจบจะออกไปประกอบอาชีพ และผู้ที่เหลืออยู่จนถึงปัจจุบันจะเป็นพนักงานของรัฐสืบต่อมาจนถึงระบอบการเมืองใหม่มีน้อยเต็มที ภาษาคำประเทศมีที่เรียนน้อย ครอบครัวที่เอาใจใส่ส่งลูกเรียนจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เช่น ครอบครัวพ่อตู้มัน พ่อตู้เพ็ง พ่อตู้สมพอน และพ่อตู้ทอง สีดา

การศึกษาตั้งแต่ 1975 ถึงปัจจุบัน

เมื่อประเทศชาติได้รับเอกราชและได้สร้างชาติเป็นประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวขึ้น ระบบการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปนับทั้งตัวอักษรและเนื้อหาการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ ทุกอย่างต้องรับใช้ต่อการปกครองใหม่ทั้งหมด แต่เครือข่ายการศึกษาได้ขยายออกอย่างกว้างขวางคือได้สร้างโรงเรียนประถมศึกษาในแต่ละบ้าน โรงเรียนมัธยมต้นให้มี 1 - 2 แห่งในทุกเขต และโรงเรียนมัธยมปลายก็ให้มี 1 - 2 แห่งในทุกเมือง ภาษาที่ใช้เข้าในการเรียนการสอนก็เป็นภาษาลาว ส่วนภาษาต่างประเทศจะเป็นภาษาอังกฤษ

โดยส่วนรวมแล้ว การศึกษาก็เป็นสิ่งจำเป็นให้แก่การดำรงชีวิตของแต่ละคนจนถึงประเทศชาติบ้านเมือง บ้านเมืองจะรุ่งเรืองจะขึ้นอยู่กับการศึกษาที่จะได้รับการปรับปรุงอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน

3.2.4. ด้านสาธารณสุข

3.2.4.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณสุข

สุขภาพพลานามัยดีเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ไม่มีใครที่ต้องการให้มีโรคภัยเบียดเบียน เพราะความเจ็บป่วยจะคอยบั่นทอนสมรรถภาพและความสามารถของคนที่จะสร้างสรรค์ให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและมีความมั่นคงได้เมื่อร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี ย่อมจะทำให้เกิดความคิดดี ความคิดสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป การรักษาโรคในหมู่บ้านนี้ได้แบ่งออกเป็นหลายประเภทด้วยกัน ดังนี้

1) การรักษาด้วยยาพื้นเมือง (ยาสมุนไพร)

การใช้รากไม้ใบไม้หรือดอไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติเอามาต้ม มาแช่ หรือฝนใส่น้ำให้ผู้ป่วยดื่มนั้นเอง เป็นการรักษาอยู่ที่บ้านเรือน ไม่ต้องไปโรงพยาบาล

2) การรักษาด้วยการใช้เวทมนต์

เมื่อมีคนป่วยจะด้วยโรคอะไรก็ตามไปหาหมอ ดู หมอส่องและหมอเขาต่าง ๆ ตามความเชื่อของประชาชน แต่ก็ไม่หมดทุกคน มีเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น การรักษาแบบนี้มีผลให้คนป่วยหายดีนั้นมีน้อยมาก แต่ในปัจจุบันนี้การรักษาแบบนี้เกือบจะไม่มีแล้ว ที่ยังเหลืออยู่ก็คือ การไล่ผีปอบเท่านั้น

3) การรักษาแบบวิทยาศาสตร์ (ตามการแพทย์แผนใหม่)

ในปัจจุบันการรักษาโรคต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาขึ้นตามความก้าวหน้าของสังคม ยิ่งวิทยาศาสตร์มีความก้าวหน้ามากขึ้นเท่าไร การเชื่อถือแบบงมงายยังมีน้อยลง ในปัจจุบันเมื่อมีอาการเจ็บป่วยจะไปรักษาที่คลินิก โรงพยาบาลหรือซื้อยามากินเองตามการแนะนำของแพทย์ ประชาชนส่วนมากนิยมใช้บริการการรักษาโรคตามวิธีแพทย์แผนใหม่ เพราะมีประสิทธิภาพดีกว่าวิธีอื่น ๆ

3.2.4.2 การรักษาอนามัยและสิ่งแวดล้อม

การใช้ส้วม

การใช้ส้วมเป็นวิธีหนึ่งในการรักษาความสะอาดและพละอนามัย ประชาชนได้รู้จักใช้ส้วมมาประมาณ 10 กว่าปีแล้ว ซึ่งแตกต่างกับสมัยก่อนที่ประชาชนได้ถ่ายอย่างไม่มียะเยียบ แต่บางครั้งก็ขุดหลุมถ่ายเมื่อเสร็จธุระแล้วก็กลบ ซึ่งก็นับว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในสมัยนั้น

ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นมาก ประชาชนเข้าใจเกี่ยวกับอันตรายที่จะตามมาของการถ่ายอย่างไม่มียะเยียบจึงได้เอาใจใส่ในการทำส้วมในบ้านของตนเอง นอกจากนั้นคอกสัตว์เลี้ยงของชาวบ้านก็ได้ย้ายออกจากใต้ถุนบ้านเรือน และปลูกให้ไกลจากบ้านเรือนอีกด้วย อาหารการกินต่าง ๆ ตลอดจนน้ำดื่มก็ได้เอาใจใส่ในการทำให้สุกและสะอาดหรือซื้อน้ำดื่มบริสุทธิ์จากโรงงาน

3.2.5 ด้านศาสนาและความเชื่อ

ศาสนาเป็นสถาบันสังคมหนึ่งซึ่งเป็นศูนย์รวมของชาวชนบทและมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจ ความเป็นอยู่และความสามัคคีของชาวชนบทเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนในบ้านนาควนน้อยนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ในบ้านมีอยู่ 3 วัด คือ วัดสี่สะพาน (วัดเหนือ) วัดฝอยลมสี่ชมชื่น (วัดใต้) และวัดป่ามะม่วงหิมมะพาน (วัดป่า)

3.2.5.1 ประวัตินับแต่แต่ละวัด

1) วัดเหนือ

วัดบ้านนาควนเหนือ (วัดเหนือ) มีชื่อว่าวัดสี่สะพานแต่ประชาชนนิยมเรียกว่า วัดเหนือเป็นวัดมหานิกาย อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์ องค์การพุทธศาสนาสหพันธ์ลาว (พ.ส.ล) เมืองนาชายทอง เขตนาชายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์ วัดนี้ได้สร้างขึ้นพร้อมกันกับการมาตั้งถิ่นฐานของชาวบ้านนาควนน้อย ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ และมีบ้านประชาชนล้อมรอบทุกทิศ ตอน

แรกวัดนี้ไม่ได้ตั้งที่นี่ แต่อยู่เหนือขึ้นไปเล็กน้อยประมาณ 130 เมตร ซึ่งปัจจุบันยังเห็นแท่นสิม (โบสถ์) เก่าอยู่ แต่เป็นที่ที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควรจึงมีการย้ายที่ใหม่ เมื่อเริ่มสร้างระชะแรกก็มีเพียง กุฏิเล็ก ๆ หลังเดียวและศาลาเล็ก ๆ เท่านั้น สำหรับหลวงพ่อบุญสร้างวัดนั้นไม่ทราบได้ว่าเป็นใคร เพราะวัดตั้งมานานมากกว่า 200 ปี แต่ในระยะ 50 - 60 ปีมานี้ได้ขยายวัดออกและปลูกสร้าง กุฏิ พร้อมศาลาหลังใหญ่ขึ้นกว่าเดิมเป็นเสาไม้แก่นแต่มีหน้าต่าง ในช่วงนี้มีพระสงฆ์และสามเณรมาก ประมาณ 30 - 40 รูป เพราะว่ามีเพียงแต่ผู้ที่บวชเข้าวัดเท่านั้นที่ได้เล่าเรียนหนังสือ เพราะโรงเรียน ไม่มี ในปี 2480 ได้สร้างสิม (โบสถ์) ขึ้นโดยการร่วมมือกันของชาวบ้านและบ้านใกล้เคียงทั้งหมด สิมนี้มีขนาดความกว้าง 6 เมตร และยาว 12 เมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้อง และพื้นปูด้วยดินกาโร และผนังทำด้วยปูนประสมน้ำแฉะยางโงก ภายในสิมมีพระพุทธรูปใหญ่ก่อด้วยปูน กว้าง 2 เมตร และสูง 3 เมตร และเป็นพระประธานซึ่งชาวบ้านนับถือเป็นอย่างมาก วัดแห่งนี้ได้มีการปฏิสังขรมา ตลอดในปี 2500 ได้สร้างกุฏิหลังใหม่ขึ้น มีลักษณะถาวรคือเป็น 2 ชั้น มุงกระเบื้อง พื้นปูด้วยไม้ อย่างดีและผนังฉาบซีเมนต์ ปี 2528 ได้ปลูกสร้างศาลาหลังใหม่ขึ้นใหญ่กว่าเดิม ปี 2539 สร้าง สิม หลังใหม่แต่สร้างในที่เดิม ซึ่งปัจจุบันกำลังดำเนินการปลูกสร้างอยู่

2. วัดฝอยลมสี่ชมพู่มะขี้และวัดป่ามะม่วงหิมมะพาน

นอกจากวัดสี่ชะหว่างเป็นวัดเก่าแก่แล้ว ต่อมาประชาชนได้สร้างวัดฝอยลมสี่ชมพู่มะขี้ และวัดป่ามะม่วงหิมมะพานขึ้นในปี 2506 ในระยะเวลาต่อกันมาไม่นานนัก วัดฝอยลมสี่ชมพู่มะขี้ตั้ง อยู่ทางทิศใต้ของบ้าน แต่วัดป่าอยู่ทางทิศเหนือและมีสิ่งพิเศษอีกประการหนึ่งก็คือ วัดป่านี้ทางองค์ การ พ.ศ.ล. กำแพงนะคอนเวียงจันได้ถือเอาเป็นที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของพระสงฆ์ทั่วประเทศ กำแพงนะคอนเวียงจัน ซึ่งแต่ละปีมีพระสงฆ์สามเณรมาร่วมเข้ากรรมประมาณ 60 - 70 รูป โดยมีเจ้า อาวาสชื่ออาจารย์สาลี กันตะทีโล วัดป่านี้มีเนื้อที่อยู่ประมาณ 2 ไร่แต่เป็นป่าจึงความเงียบสงบ มีความเหมาะสมควรบำเพ็ญและปฏิบัติธรรม และพระสงฆ์สามเณรฉันเช้าเพียงหนึ่งมื้อต่อวัน

สำหรับประชาชนผู้ที่มีศรัทธาในพุทธศาสนา จะไปวัดสักบาตรกับวัดที่ใกล้บ้าน ของตน

3.2.5.2 บทบาทของพระในบ้าน

โดยส่วนรวมแล้วพระในท้องถิ่นชนบทจะมีบทบาทมากที่สุดต่อการเป็นผู้นำทาง ศาสนา พระจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น การทำบุญประเพณีตามฮีต 12 คอง 14 การทำบุญบ้าน การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย และงานศพต่าง ๆ ตลอดถึงพิธีตาม ประเพณีและฮีตคองของหมู่บ้าน นอกนั้นจากพระยังเป็นผู้ดำเนินการเรียกร้องชาวบ้านให้

ปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม ซ่อมแซมอาคารสถานที่และรั้ว ได้มีความกลมไสและศรัทธาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3.2.6. ด้านการเมืองและการปกครอง

ตั้งแต่เริ่มตั้งบ้านมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่ไม่ได้มีการจัดตั้งและผู้นำที่เข้มแข็งเท่าที่ควร เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นชาวบ้านจึงได้เลือกมีผู้นำที่มีความสามารถกล้าตัดสินใจและแก้ไขปัญหาของชุมชน ดังนั้น ผู้นำบ้านในสมัยก่อนนั้นคือ กวนบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งไม่ทราบชื่อกวนบ้านคนแรก แต่ก็เพียงทราบได้ในระยะเลื้อไม่นานมานี้คิ่นก่อนประเทศได้รับเอกราช (ก่อน 1975) ก็จะมี 1. जानจัน 2. जानหล้า 3. जानทอน และ जानเพ็ง

หลังจากประเทศได้รับเอกราชแล้ว (ตั้งแต่ 1975 - ปัจจุบัน) ก็จะมี 1. เซียงหมื่น 2. พิศพิมพา และจันรุ่ง ควงมะนีวง 3. ท้าวสุวัด วงเทวัน และท้าวคำไส 4. ท้าวคำมี กุลณีวงค์ และท้าวภูมิ จันพุดทา 5. ท้าวคำม่วน แก้วมะนีวง และท้าวซิ่น ทองสะเถียน จำนวนผู้นำที่กล่าวมานี้ได้บริหารบ้านตามบทบาทหน้าที่และได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดีในทุกสมัย

3.2.6.1 วิธีเลือกนายบ้าน

การเลือกนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) แต่ละสมัยต้องได้รับอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐบาล มีวาระ 2 ปี โดยการหย่อนบัตร และนับคะแนนเสียงที่ได้มาตามลำดับคะแนนมากน้อย ผู้ได้รับคะแนนเสียงมากกว่าก็จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และผู้ถัดลงมาก็จะได้เป็นรองคนที่ 1 และคนที่ 2 หรือเรียกว่า คณะบ้าน (คณะปกครองบ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน) ตามลำดับลงมา เวลาหย่อนบัตรเลือกตั้งต้องอยู่ในการควบคุมของคณะกรรมการเลือกตั้งของเมือง ผู้ที่จะมาเป็นนายบ้านจะต้องไม่เป็นญาติพี่น้องของนายบ้านชุดเก่า ตลอดจนต้องได้รับความเห็นดีเห็นชอบของประชาชนว่าบุคคลดังกล่าวมีระดับความรู้ ความสามารถ มีคุณสมบัติ มีน้ำใจเสียสละเพื่อส่วนรวม ในการเลือกตั้งนายบ้านแต่ละครั้งจะมีผู้รับสมัครเลือกตั้งมาให้ประชาชนได้เลือกตั้งลงคะแนนเสียง

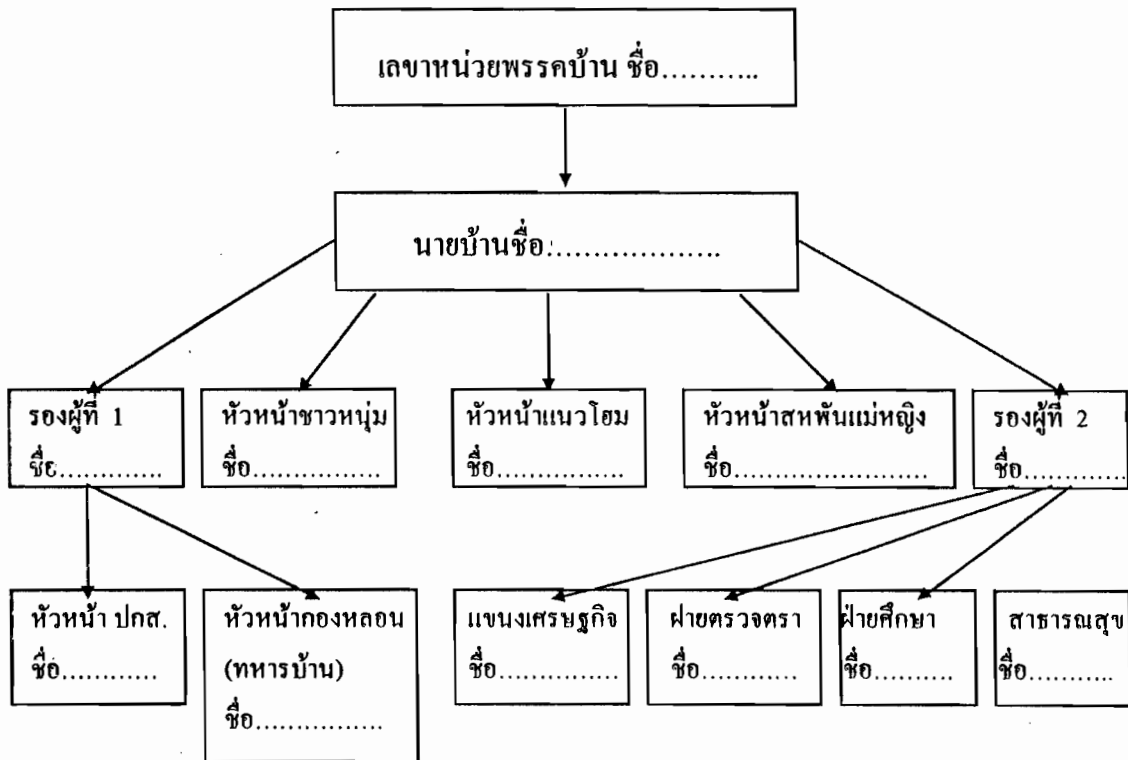
3.2.6.2 โครงสร้างและลักษณะการปกครองบ้าน

องค์การปกครองบ้านเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองการปกครองของประเทศ โดยนายบ้าน ซึ่งอยู่ภายใต้การชี้นำอย่างใกล้ชิดขององค์การปกครองเมือง

นอกจากนายบ้านแล้วก็ยังมีรองนายบ้าน และกรรมการอื่น ๆ ตามลำดับ ซึ่งทั้งหมดนั้นเรียกว่า คณะกรรมการปกครองบ้าน และมีหน้าที่ปฏิบัติแนวทางนโยบายของพรรคและรัฐบาลลาว

รายงานสภาพทั่วไปต่าง ๆ ภายในบ้านให้องค์การปกครองเมืองทราบทุก ๆ สัปดาห์ ทั้งเป็นตัวแทนของราษฎรเพื่อขอความช่วยเหลือต่าง ๆ จากรัฐบาล

โครงสร้างการปกครองบ้าน

อนึ่ง ภายในบ้านจะแบ่งเป็นหน่วย ๆ โดยมีหัวหน้าและรองหัวหน้าหน่วย

3.2.7. ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านนาคน้อยเหมือนกันกับชาวบ้านทั่ว ๆ ไปในเขตชนบทนี้ คืออาจจะพักผ่อนอยู่กับบ้าน พักผ่อนกับการไปเที่ยวหรือเล่นงานบุญ ตามประเพณีบ้านเมือง

3.2.7.1 การพักผ่อนหย่อนใจกับงานบุญประเพณี

งานประเพณีที่ชาวบ้านเล่นสนุกสนานกันที่สุดก็ได้แก่ บุญพระเวส บุญบั้งไฟ บุญกฐิน บุญผ้าป่า บุญสงกรานต์ ซึ่งถือว่าเป็นงานบุญที่ใหญ่โตมโหฬารที่สุด และจะมีการเชิญญาติพี่น้อง และผู้คนจากบ้านใกล้บ้านไกลให้มาร่วมงานอย่างมาก ซึ่งเป็นโอกาสอันดีที่จะได้พบปะพูดคุยกัน

โดยเฉพาะพวกหนุ่มสาว ในงานบุญเหล่านี้ก็จะมีรางวัล ถิ่นรางวัล การฉายหนัง และอื่น ๆ ส่วนรายได้ต่าง ๆ ที่ได้จากงานบุญจะให้วัดทั้งหมด เพราะชาวบ้านได้กระทำเองทุกอย่าง ซึ่งแตกต่างกับปัจจุบันที่มีผู้มารับเหมาจ้างจัดงานต่าง ๆ ดังนั้นรายได้จึงต้องหักส่วนแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ให้เขาและอีกส่วนจึงให้แก่วัด

3.2.7.2 การพักผ่อนหย่อนใจประจำวัน

การพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้านในสมัยก่อนก็แตกต่างกับปัจจุบันอย่างมากคือแต่ก่อนเป็นเพียงการนั่งคุยกันเกี่ยวกับเรื่องทำมาหากิน สำหรับคนหนุ่มสาวจะได้ใช้คำผญาพูดคุยกันแบบสนุกสนานในขณะที่พวกสาว ๆ กำลังเข็นฝ้ายอยู่ ส่วนพวกเด็ก ๆ ก็พากันนั่งฟังผู้เฒ่าเล่านิทาน ในปัจจุบันนั้นการจับกลุ่มกันเพื่อพูดคุยกันก็ยังมีอยู่แต่เรื่องที่คุยกันได้กว้างออกไป เช่นจะคุยกันเรื่องธุรกิจ คำขาย การหางานทำ หรือการจะก่อสร้างที่มีรายได้มาก ๆ ส่วนการเกี่ยวสาวด้วยคำผญา และการฟังนิทานของเด็กนั้นไม่มีอีกแล้ว เพราะมีวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือนิตยสารต่าง ๆ และการนั่งดื่มเหล้าตามร้านต่าง ๆ

นอกจากการพักผ่อนที่กล่าวมาแล้วนั้นก็ยังมีการไปร่วมงานแต่งงานและเที่ยวงานเทศกาลต่าง ๆ ในเมือง เช่น เทศกาลพระราชธาตุหลวง งานวันชาติ งานตลาดนัด เทีชวบุญ และแข่งเรือยาว เป็นต้น

3.3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3.3.1 ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

การที่ถนนหมายเลขที่ 13 ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านสามารถนำสินค้าทางการเกษตรไปสู่ตลาด ขณะเดียวกันชาวบ้านก็สามารถซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคมาใช้ในครัวเรือน แม้ว่าบ้านนาคุณน้อยจะอยู่ห่างจากปากทางเกือบ 3 กิโลเมตร ถนนเป็นหินลูกรัง แต่การคมนาคมติดต่อกับตลาดสามารถกระทำได้นี้เนื่องจากชาวบ้านมีรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถโดยสารสามล้อเครื่องเป็นพาหนะในการเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย

นอกจากนี้รัฐบาลลาวได้สังเกตเห็นการศึกษา จึงได้สร้างโรงเรียนชั้นประถมศึกษาสมบูรณ์ในบ้านนี้ตลอดจนการมีไฟฟ้าเข้าบ้าน ทำให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากไฟฟ้าเป็นจำนวนมาก

ดังนั้น ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ของบ้านนาคุณน้อยเป็นอย่างมาก

3.3.2 ปัจจัยด้านการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ

การพัฒนาตามนโยบายของรัฐบาลได้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง โดยได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการปกครอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.2.1 ด้านครอบครัว

โดยทั่ว ๆ ไปครอบครัวของชาวลาวพวนเป็นครอบครัวที่ยึดถือเอาการเพิ่มขึ้นของสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือเมื่อแต่งงานแล้ว ถ้าหากมีทุนพอตั้งตัวได้ก็จะออกไปสร้างเรือนใหม่ ส่วนจะเป็นบ้านหลังเล็กหรือใหญ่ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่เก็บสะสมได้ของคู่สามีและภรรยา อาจจะออกไปอยู่ที่ดินที่พ่อแม่ซึ่งแบ่งปันเป็นมรดกให้หรือหาเงินซื้อที่ดินเองขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละครอบครัวหรืออาจสร้างในที่ดินของกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่ออกไปเรื่อย ๆ ตามแต่ความสามารถที่ทำได้ของแต่ละคน ถ้าไปแต่งงานกับคนในหมู่บ้านอื่น ก็จะไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่บ้านอื่น แต่ตามประเพณีของชาวลาวพวนแล้วต้องแต่งสะใภ้เข้าบ้าน คือฝ่ายหญิงเมื่อแต่งงานแล้วต้องเข้าไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายชาย ส่วนใหญ่แล้วลูกคนสุดท้ายมักจะได้เลี้ยงดูพ่อแม่และได้รับมรดกคือบ้านของพ่อแม่สืบต่อไป บางรายพ่อแม่บางคนที่ยกบ้านเรือนให้ลูกคนอื่น ๆ เช่น ลูกคนโต ลูกคนกลางก็เป็นได้ ถ้าหากลูกคนสุดท้ายไม่มีคุณสมบัติที่ดีพอจะครอบครองบ้านเรือนได้หรือสะใภ้และลูกเขยของลูกสุดท้ายนั้นไม่มีจิตใจที่กว้างขวางพอที่จะเลี้ยงพ่อแม่

ในระยะหลังนี้จะเห็นว่าไม่เคร่งครัดเกี่ยวกับเรื่องการแต่งสะใภ้เข้าบ้าน แต่จะถือเอาความสะดวกและความเห็นพร้อมของพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว สรุปแล้วสาเหตุของการขยายครอบครัว (การออกเรือน) ทำให้จำนวนสมาชิกในครอบครัวใหญ่ได้ลดน้อยลง และเพื่อความเป็นอิสระของคู่สามีภรรยา จึงได้ตั้งบ้านเรือนตามที่ได้รับจากการแบ่งปันมรดกของพ่อแม่หรือหาหาเงินมาสร้างภายหลัง ดังนั้น จำนวนบ้านเรือนในบ้านนาถุนน้อยจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากปี ค.ศ. 1973 (2516) มีจำนวนบ้านเรือนเพียง 130-140 หลังเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน ค.ศ. 1998 (2541) มีจำนวน 395 กว่าหลังคาบ้าน เมื่อนับรวมกันทั้งสองคุ้ม

3.3.2.2 ด้านการประกอบอาชีพ

ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านนี้ก็เหมือน ๆ กับ ชาวบ้านอื่น ๆ ในเขตชนบททั่วไปคือ ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ และยึดถืออาชีพทำนาคนี้เป็นอาชีพหลัก มาตั้งแต่ดั้งเดิม การทำนาจะได้รับผลผลิตมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ส่วนอาชีพรอง

คือการทำสวน (ปลูกผักต่าง ๆ) ทอผ้า ตีเหล็ก กรรมกรรับจ้างภายในท้องถิ่น หรือรับจ้างในเมืองหลวง หลังจากฤดูทำนาสิ้นสุดลง

แต่ในปัจจุบันการประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น จะเห็นได้จากการทำนาที่ทำแบบจ้างคนอื่นมาทำช่วย ซึ่งแต่ก่อนนั้นต้องย้ายครอบครัวไปนอนที่นาและทำแบบเอาจริงเอาจังมาก แต่เดี๋ยวนี้การทำนาต้องจ้างรถไถนา จ้างคนงานมาทำประมาณ 4-5 วัน ก็เสร็จ แล้วเอาเวลาที่เหลือหาเงินหาทองมาทดแทนส่วนที่เอาไปจ้างคนงานในการทำนานั้น

อาชีพกรรมกรรับจ้าง อาชีพนี้มีจำนวนมากขึ้นทุกวัน เพราะการขยายครอบครัวนับวันก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน หรือผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่แล้วก็ทุบแล้วปลูกสร้างใหม่ ฉะนั้น งานก่อสร้างจึงมีความต้องการคนงานและมีบางคนหันมาซื้ออาชีพรับเหมาก่อสร้างเป็นอาชีพหลัก

การเข้าป่าเพื่อตัดไม้ทำฟืนขายหรือการล่าสัตว์เหมือนกับสมัยก่อนนั้น ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็น เพราะป่าไม้ถูกทำลายไปเป็นอันมาก สัตว์ป่าและสิ่งที่มีราคาซึ่งเก็บจากป่ามีจำนวนลดน้อยลงมาก จนเกือบจะไม่มีเหลือให้เห็น จะมีเหลืออยู่บ้างเป็นเพียงคันหญ้าและแมลงอี แมลงง่วง (จักจั่น) ที่ยังมีอยู่ตามโคกตามคองเท่านั้น

สภาพที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า พลเมืองมีการขยายตัว เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และแต่ละคนต่างก็ทำการบุกเบิกและจับจองที่ทำกิน เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ กล่าวคือ คนมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่ที่ดินนั้นเท่าเดิมจึงทำให้เนื้อที่ของบ้านนี้ได้ขยายเชื่อมกับเนื้อที่ของบ้านอื่น

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่หันมาค้าขายหรือทำธุรกิจ เพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ประจำวัน จะเห็นว่าร้านขายของอยู่ตามบ้านนับวันมีมากขึ้น มีทั้งร้านใหญ่และร้านเล็ก มีทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค หรือเครื่องสำอาง นอกนั้นยังมีเครื่องไฟฟ้า ซึ่งเมื่อมีผู้ต้องการก็สามารถไปซื้อใช้สอยได้

3.3.2.3 ด้านการศึกษา

เมื่อสมัยก่อนการศึกษาหาความรู้จะต้องเล่าเรียนอยู่ตามวัด และต้องเรียนภาษาบาลี ซึ่งมีพระที่อยู่วัดนั้นเป็นผู้สอนให้ ผู้เรียนส่วนมากจะเรียนแต่ตัวหนังสือ พอให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น และจะไม่เน้นหนักไปทางการเขียนเท่าใดนัก ซึ่งสังเกตได้จากผู้เฒ่า ผู้แก่ที่มีอายุ 70-80 ปี และยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้หญิงยังไม่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนเลยในสมัยนั้น และเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบันการศึกษาได้เปิดกว้างและขยายตัวมากขึ้น สามารถจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ตั้งแต่เริ่มมีโรงเรียนอยู่ที่วัดจนกระทั่งมีโรงเรียนเป็นเอกเทศ (อยู่นอกวัด) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา และพัฒนามาโดยตลอดจากโรงเรียนของบ้าน กลายมาเป็นโรงเรียนประถมสมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา ซึ่งการศึกษาก่อนปี ค.ศ. 1975 นั้น ยังไม่เปิดกว้างและมีวงจำกัด

อยู่มาก เพราะถูกพวกคักคินา นายทุน เล่นพรรคเล่นพวก เอารัดเอาเปรียบ คนจนด้อยโอกาสที่จะได้เรียนสูงกว่าชั้น ป.6 ขึ้นไป สาเหตุก็เพราะจักรพรรดิฝรั่งเศสปกครอง

ต่อมา ค.ศ. 1975 ประเทศชาติได้รับเอกราช ประชาชนได้รับอิสรภาพในการทำมาหากินประชาชนมีสิทธิ์เสรีภาพและมีประชาธิปไตย รัฐบาลจึงมีแนวทางพัฒนาในด้านการศึกษา ขยายโรงเรียนมัธยมต้นให้มียู่ทุกเมือง และขยายมัธยมปลายตามตัวเมืองต่าง ๆ เพื่อรองรับเด็กรุ่นใหม่ให้มีที่เล่าเรียนอย่างเพียงพอ

3.3.2.4 ด้านสาธารณสุข

สุขภาพที่แข็งแรงเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เมื่อมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนก็จะเป็นสิ่งบั่นทอนความมั่งมีมีกินมีใช้ลงทีละน้อย สังคมก็จะขยายตัวช้า ประเทศชาติก็ไม่มีความสำเร็จก้าวหน้า การรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมของประชาชนบ้านนาคุณน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ การรักษาพยาบาลในปัจจุบันมีความแตกต่างกันมาก ดังที่ได้กล่าวมาตั้งต้นในตอนที่แล้ว ในการรักษาพยาบาลมีอยู่ 3 วิธีคือ

- 1) การรักษาพยาบาลแบบโบราณ (ยาพื้นเมืองหรือยาสมุนไพร)
- 2) การรักษาพยาบาลแบบใช้เวทมนตร์
- 3) การรักษาพยาบาลแบบวิทยาศาสตร์

เมื่อย้อนกลับไปประมาณ 20 กว่าปีก่อน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ได้มาใช้การรักษาพยาบาลแบบวิทยาศาสตร์ 90% เนื่องจากการพัฒนาสาธารณสุขตามนโยบายของรัฐบาล ได้เข้าไปสู่ชุมชนมากขึ้น แต่คนเก่าคนแก่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ยังมีความเชื่อแบบดั้งเดิม คือยังแนะนำให้ลูกหลานใช้วิธีการแบบเก่าในบางครั้งบางคราว ที่มาใช้ในการรักษาพยาบาลแบบวิทยาศาสตร์ ก็เพราะในปัจจุบันประชาชนทั่วไปได้รับการศึกษามากขึ้น รู้จักที่จะแยกแยะและเปรียบเทียบและรู้จักที่จะเลือกในสิ่งที่คิดว่าละทิ้งสิ่งเก่า ๆ ที่ล้าหลังและไม่สมเหตุผล กล่าวคือ ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์มีมากขึ้นเท่าใด การรักษาพยาบาลแบบดั้งเดิมก็ยิ่งลดน้อยลงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การรักษาพยาบาลได้มีการใช้ทั้งแบบวิทยาศาสตร์และแบบดั้งเดิมควบคู่กันไป แม้ว่าชาวบ้านจะใช้บริการรักษาพยาบาลและวิทยาศาสตร์มากกว่าแบบดั้งเดิมก็ตาม

3.3.2.5 ด้านการปกครอง

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองนี้เนื่องมากจากการพัฒนาการเมือง การปกครองตามนโยบายของรัฐ การเปลี่ยนแปลงแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะก่อนการปลดปล่อยชาติ และระยะภายหลังที่ประเทศชาติปลดปล่อย

1) ระยะเวลาการปลดปล่อยชาติ

เมื่อเริ่มตั้งบ้านมาประมาณ 180 ปี บ้านนาคุณน้อยมีครอบครัวเพียง 20-30 ครัวเรือน ต่อมาเมื่อชาวบ้านเห็นว่าความอุดมสมบูรณ์ดี ญาติพี่น้องของผู้ที่มาอยู่ก่อน จึงอพยพมา ภายหลังจนกระทั่งกลายเป็นบ้านใหญ่ขึ้น จึงมีการปกครองโดยมีผู้นำบ้านที่เข้มแข็ง มีการตัดสินใจสูงในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี การกำหนดลักษณะผู้นำในบ้านได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน โดยชาวบ้านทุกคนมีความคาดหวังที่จะให้ผู้นำในบ้านของตนเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ดังนั้นบุคคลใดที่จะเป็นผู้นำ ชาวบ้านย่อมเห็นพร้อมต้องกันซึ่งปรากฏอย่างเห็นได้ชัดเจน แต่จะเน้นหนักไปในระบบเครือญาติ

2) ระยะเวลาหลังที่ประเทศชาติปลดปล่อย

การเลือกสรรค้ำผู้นำบ้านในสมัยนี้ก็คล้ายคลึงกับสมัยก่อน แต่จะเน้นไปในทางที่ดี มีความสามารถในการทำงาน ไม่มีระบบเครือญาติ อาศัยความสามารถเป็นหลัก ถ้าผู้นำบ้านเป็นคนดีจะทำให้บ้านมีความสงบเรียบร้อย มีความเจริญก้าวหน้า แต่ตรงกันข้ามก็มีการเลือกผู้นำบ้านมีแนวคิดไม่ดี ไม่มีความสามารถที่แน่นอน ความไม่สงบของบ้านก็จะเกิดขึ้น เช่น ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในด้านต่าง ๆ ชาวบ้านไม่มีกำลังใจในการทำมาหากิน ฯลฯ แต่ส่วนมากแล้วผู้นำบ้านที่ผ่านมาก็เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดีทุกคน

ลักษณะการปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัยย่อมมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นไปเรื่อย ๆ คือเปลี่ยนแปลงจากสิ่งที่ไม่ดี ไม่มีความสอดคล้องมาสู่ความเหมาะสมตามยุคสมัย ลักษณะในการปกครองของบ้านก็มีความคล้ายคลึงกันกับสังคมชนบททั่ว ๆ ไป ซึ่งขึ้นกับนโยบายการปกครองของประเทศ ซึ่งนายบ้านเป็นผู้ปกครองโดยอยู่ภายใต้การดูแลจากเจ้าเมือง (นายอำเภอ) ในบ้านนาคุณน้อย นายบ้านจะเป็นผู้แนะนำชาวบ้านปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของพรรค แนวโสม (หรือแนวลาวสร้างชาติ) ป.ก.ส.(ตำรวจ) กองพลอน สหพันธ์แม่หญิง ชาวหนุ่ม เยาวชน และอนุชน ตลอดถึงครู อาจารย์ ซึ่งเป็นคณะกรรมการบ้านหรือคณะบ้าน ตามลำดับ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปกครองก็นับว่ามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตเป็นอย่างมาก ของประชาชน ถ้าหากมีการดำเนินการแบบเก่า ๆ ก็จะไม่พอเพียงกับความต้องการ ชาวบ้านต้องมีการพัฒนาตัวเอง มีความคิดริเริ่มและไหวพริบ เมื่อสังคมมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ชาวบ้านมีการศึกษาสูงขึ้น ย่อมสามารถที่จะคัดแปลงธรรมชาติเอามาปรับใช้สังคมได้เป็นอย่างดีและมีความมั่นคง

3.3.3 ปัจจัยด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคม

ระบบครอบครัวและระบบเครือญาติของบ้านนาขุนน้อย มีบทบาทอย่างแข็งต่อกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยเฉพาะได้ปลูกฝังความเชื่อและความศรัทธาต่อพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีไม่มากนัก ในด้านความเชื่อและศาสนา ซึ่งชาวบ้านนาขุนน้อยยังคงปฏิบัติตามจารีตประเพณี และความเชื่อในทางพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวลาวพวนบ้านนาขุนน้อย ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิตและความสามัคคีของชาวชนบท มีบรรทัดฐานในการปฏิบัติตลอดจนเป็นที่รวมแห่งความเชื่อทางพุทธศาสนา ชาวบ้านนาขุนน้อยทั้งบ้านนับถือศาสนาพุทธ และมีสถาบันทางศาสนา 3 วัด คือวัดแรกคือวัดเหนือ มีชื่อจริงว่า วัดสี่สะพาน วัดนี้สร้างขึ้นพร้อมกับบ้านนาขุนน้อย วัดที่สองคือวัดฝอยลมศรีชมชื่น (วัดใต้) สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1950 โดยคนเฒ่าคนแก่ในบ้านคือ พ่อตู้พุมิ พ่อตู้สูง พ่อตู้เชียงเก็ง พ่อตู้จวนลอน พ่อตู้จวนก้อน และพ่อตู้เจ้าเป็นผู้ชักชวนให้ลูกหลานในบ้าน ให้สละจุดปัจจัยสร้างกุฏิขึ้นให้เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ สามเณร

ต่อมาเมื่อ ปี ค.ศ. 1965 จึงได้มีจุดปัจจัยสร้างกุฏิหลังใหญ่กว่าเดิม ซึ่งเป็นหลังปัจจุบัน เมื่อปี ค.ศ. 1970-1973 จึงได้สร้างอารามขึ้น มุงด้วยกระเบื้องปูพื้นด้วยไม้ และล้อมรอบด้วยไม้ มีการประดับประดาอย่างสวยงามพอสมควร และมาถึงปี ค.ศ. 1988 จึงได้มีการเริ่มสร้างหลังใหม่ขึ้นอีก โดยทูลเกล้าทูลกระหม่อมขอสร้างสำเร็จในปี ค.ศ. 1996 จากการสรุปค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างตกเป็นเงิน 10 กว่าล้านบาท (ซึ่งในสมัยก่อนเงินยังมีค่าสูงอยู่) พอมาถึงปี ค.ศ. 1997 ได้สร้างพุทธนิมมา (โอมสถ) ขณะนี้กำลังเริ่มก่อสร้าง ซึ่งมีประชาชนโดยทั่วไปให้ความร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดี แม้แต่ลูกหลานของชาวบ้านนาขุนน้อยที่ย้ายไปอยู่แห่งอื่น ก็มาให้ความร่วมมือช่วยเหลือ ทั้งสองวัดที่กล่าวมาพระสงฆ์ยึดถือปฏิบัติตามแบบมหานิกาย

วัดที่สามคือ วัดป่าม่วงหิมมะพาน เป็นวัดที่พระสงฆ์ยึดถือหลักปฏิบัติแบบธรรมยุต แล้วยกก่อนนั้นมีทั้งศาลาโรงธรรมของแม่ชี อยู่ส่วนหนึ่งของเนื้อที่ วัดนี้อยู่ห่างจากบ้านประมาณ 500 เมตร อยู่ในเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ เป็นบริเวณที่เงียบสงบเหมาะแก่นักวิปัสสนากรรมฐาน วัดดังกล่าวสร้างขึ้นในระหว่างเดียวกันกับฝอยลมศรีชมชื่น โดยมีเฒ่าแก่หลายคนในบ้าน เช่น พ่อตู้ทองสีดา พ่อตู้เชิด ทิดสี พ่อตู้ไหล พ่อตู้เชียง พ่อตู้จวนเก็ง พ่อตู้เทา พ่อตู้ปุย พ่อตู้คำผุย พ่อตู้ชู พ่อตู้ทอน พ่อตู้คำพิ ฯลฯ วัดแห่งนี้สร้างก่อนการปลดปล่อยชาติประชาธิปไตย เป็นวัดที่รุ่งเรือง ด้วยบารมีของ ขาดแวง ขาดแสง ซึ่งเป็นผู้บอกให้ญาติโยมได้รั่ววย และมีศรัทธามาสร้างวัดในช่วงเวลานั้น ในสมัยนั้นมีพระสงฆ์และสามเณรหลายรูปประมาณ 10-20 รูป ภายหลังที่ประเทศชาติได้รับการปลดปล่อย วัด

แห่งนี้ขาดผู้นำจึงเป็นวัดร้างในระยะหนึ่ง แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการสร้างขึ้นมาใหม่ โดยประชาชนให้ความเลื่อมใส และศรัทธาเป็นอย่างมาก

เราอาจจะสรุปได้ว่า ความเชื่อทางด้านศาสนาของประชาชนบ้านนาขุนน้อยยังมีความศรัทธาในการทำบุญให้ทาน ทุก ๆ วัดมีความสมานสามัคคี ซึ่งแสดงออกในเวลาทำงานวัดต่าง ๆ ก็ได้รับการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดมา แต่การทำบุญในบ้านได้เปลี่ยนไปตามยุคตามสมัยของสังคม สังคมมีความเจริญเท่าไร การที่สร้างวัดก็ยิ่งมีความรู้เรื่องมากขึ้นเท่านั้น ความศรัทธาและความเชื่อในรุ่นลูกหลานในทุก ๆ วันนี่ก็ยิ่งเพิ่มทวีขึ้นกว่าแต่ก่อน เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของพ่อแม่ไว้ให้ยืนยงคงอยู่ตลอดไป นอกจากนั้นพระสงฆ์ได้มีบทบาทอย่างมากต่อการขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อให้ลูกหลานบ้านนาขุนน้อยปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันด้วย

3.3.4 ปัจจัยด้านสื่อสารมวลชน

ปัจจัยด้านการสื่อสารมวลชน ได้แก่ การสื่อสารเทคโนโลยีการได้รับข่าวสารด้านวิทยุและโทรทัศน์ ได้มีส่วนอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านการพักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างมาก และถือเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากเมืองสู่ชนบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การพักผ่อนหย่อนใจของชาวลาวพวนบ้านนาขุนน้อย จะมีทั้งงานบุญประเพณีของบ้านเกือบตลอดปี เช่น บุญพระเวส บุญพระหาบร้าว บุญบั้งไฟ ในแต่ละบุญที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ต้องได้ทำเป็นประจำไม่ได้ขาด แต่วัดที่นับถือแบบมหานิกายจะมีอยู่ 2 วัน จะมีบุญใหญ่จัดงานมีมหรสพ 6-7 ครั้ง ส่วนบุญอื่น ๆ อีกที่เป็นบุญย่อย ๆ ยังมีอีกหลายบุญในแต่ละเดือนซึ่งถือว่าเป็นการพักผ่อนหย่อนใจไปในตัวของประชาชนด้วย

ในระหว่างปี ค.ศ. 1997 พรรคและรัฐบาลได้ประกาศให้ลดการทำบุญในแต่ละวัดให้น้อยลงวัดหนึ่งให้ทำได้ 1 ครั้ง (คบงันได้โดยการหารายได้เข้าวัด) ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอีกคือไม่สิ้นเปลือง และแขกที่มาเที่ยวงานบุญน้อยลงด้วย

การพักผ่อนหย่อนใจที่มีมากับความเจริญของสังคมและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านคือ มีไฟฟ้า โทรทัศน์ และวีดีโอเทปดู แต่ก่อนเมื่อเสร็จงานประจำวัน ในยามกลางคืนมีการจัดกลุ่มพูดคุยกันโดยการเล่าเรื่อง บ่นฝ่ายในยามเดือนแฉ่ง (เดือนเพ็ญ) ฯลฯ ปัจจุบันนี้เมื่อเสร็จงานแล้วมีการพูดคุยกันในเรื่องโทรทัศน์ เรื่องในรายการต่าง ๆ ข่าวนั้นข่าวนี้อ ฯลฯ นอกนั้นชาวบ้านบางคนชอบประเภทกีฬาต่าง ๆ ฟังเพลง เกมโชว์ต่าง ๆ ในปัจจุบันบ้านนี้มีโทรทัศน์ดูกันถึง 92% นอกจากรายการนั้นยังมีการพักผ่อนหย่อนใจอยู่นอกบ้าน และการสนุกสนานโดยการออกไปเที่ยวนอกบ้านนั้นก็

คือ การไปร่วมงานแต่งงาน ทำบุญทำทานกับบ้านอื่น ๆ นอกจากนี้แล้วยังไปที่ขบวนบุญประเพณีตามบ้านใกล้เคียงด้วย

จะเห็นได้ว่าระบบการพักผ่อนหย่อนใจในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อก่อนหลายอย่าง โดยเฉพาะในการดูโทรทัศน์ การไปที่ขบวนอื่น การฟังวิทยุ เทป ส่วนการเล่านิทานนั้นแทบจะไม่มีให้เห็นในปัจจุบัน โดยอิทธิพลจากสื่อสารมวลชนได้มีอิทธิพลต่อชีวิตความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในบ้านนาคุณน้อยแห่งนี้

ในส่วนของการเล่านิทานนั้น เห็นว่ามีความสำคัญพอสมควรเพราะเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ช่วยในการควบคุมความประพฤติและถูกหลานอยู่ในบทบาทที่สังคมกำหนด ซึ่งชาวบ้านเชื่อกันว่าเป็นการสั่งสอนลูกหลานโดยทางอ้อม

3.4 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

3.4.1 การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ

การที่ได้รับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากการพัฒนาตามนโยบายและรัฐบาลนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ โดยเฉพาะการได้รับสิ่งใหม่ หรือเทคโนโลยี ทางด้านเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น ดังตารางภาคผนวกที่ 13 ซึ่งแสดงให้เห็นการรับสิ่งใหม่ของชาวบ้านนาคุณน้อย เช่น การใช้รถนวดข้าว การใช้รถไถนาเดินตาม และการใช้รถบรรทุกผลผลิตจากที่นา เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยที่ไม่มีการเกษตร กล่าวคือการที่ชาวบ้านมีเครื่องอำนวยความสะดวกมากขึ้น เช่น โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ จักรเย็บผ้า และหม้อหุงข้าวไฟฟ้า เป็นต้น ดังตารางภาคผนวกที่ 14

3.4.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นคุณประโยชน์ต่อชาวบ้านนาคุณน้อยก็คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

3.4.2.1 ด้านครอบครัว

ผลกระทบของครอบครัวในด้านบวกต่อครอบครัวในปัจจุบันก็คือ ได้มีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่ามีความเจริญเติบโต และขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ การผลิตโดยใช้หันมาใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น รถไถนาเดินตาม เครื่องจักรนวดข้าว เครื่องสูบน้ำ และโรงสีข้าว

3.4.2.2 ด้านการประกอบอาชีพ

ผลกระทบด้านบวกทางด้านการประกอบอาชีพที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในปัจจุบันก็คือสังคมได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นลำดับ ทำให้มีการนำเอาโรงจักร โรงงานที่ทันสมัยมาสู่ชาวบ้าน ชาวบ้านมีงานทำ มีโรงพยาบาล โรงเรียน และมีอาชีพที่ดีขึ้นตามลำดับ

3.4.2.3 ด้านการศึกษา

ผลกระทบทางด้านบวก ในด้านการศึกษาอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมีคุณค่าต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชาวบ้านทุก ๆ คนได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพของตน ซึ่งจะพัฒนาประเทศชาติก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต

3.4.2.4 ด้านสาธารณสุข

ผลกระทบทางด้านบวกในด้านสาธารณสุขนับว่าเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน และเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านในการรักษาสุขภาพ และอนามัยด้านความสะอาด เช่น กินสะอาด อยู่สะอาด และนุ่งห่มสะอาด ทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตในด้านสุขภาพที่แข็งแรงและเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

3.4.2.5 ด้านศาสนาและความเชื่อ

ผลกระทบทางด้านบวกในด้านศาสนาและความเชื่อมีคุณค่า และสำคัญต่อจิตใจของชาวบ้าน กล่าวคือ เมื่อศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติทำให้ชาวบ้านมีความเคารพผู้อาวุโส สอนให้ชาวบ้านในสังคมมีศีลธรรมประจำใจ ได้ทราบถึงบาป บุญ คุณ โทษ สอนให้คนมีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

3.4.2.6 ด้านการปกครอง

ผลกระทบทางด้านบวกในการปกครอง มีต่อชาวบ้านเป็นอย่างมากทำให้ชาวบ้านได้รู้ได้เห็นคุณงามความดี และมีศีลธรรม ของผู้นำซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อถือและยกย่องเป็นแบบอย่างของชาวบ้านต่อไป

3.4.2.7 ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

การพักผ่อนหย่อนใจนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งต่อสุขภาพ และทำให้ชาวบ้านมีสุขภาพหรือมีจิตใจที่ดี มีกิจกรรมปะสนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนำเพื่อนฝูงหรือคนเฒ่าคนแก่ภายในชุมชน

3.4.3 การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้เกิดขึ้นและพัฒนาเป็นระยะ ๆ สืบต่อมาจากอดีต จนถึงปัจจุบัน แต่ส่งผลกระทบต่อ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสไม่มากนัก ชาวบ้านยังคงเห็นความสำคัญเกี่ยวกับความเคร่งครัดเชื่อฟังผู้อาวุโสเป็นอย่างมาก ดังตารางภาคผนวกที่ 7 ซึ่งแสดงถึงระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว และระบบความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง ภายในบ้านยังมีความเหนียวแน่นในลักษณะความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ลาวพวน

3.4.4 ปัญหาสังคม

ปัญหาความขัดแย้งภายในบ้าน และครัวเรือนอาจจะพบบ้างในบ้านนี้ เช่น ปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างสามีและภรรยา การทะเลาะวิวาทระหว่างวัยรุ่น และการติดยาเสพติด ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นไม่มากนัก และสามารถแก้ไขได้โดยอาศัยระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว และเครือญาติมาช่วยจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้บทบาทของครู และพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยขจัดปัญหาได้เป็นอย่างมากเช่นกัน จนอาจกล่าวได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในบ้านนาคุณน้อยไม่อาจเป็นปัญหาสังคมที่แท้จริง

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพัฒนาการสังคมและวัฒนธรรม (2) ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม (3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และ (4) ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูน้อย เมืองนาชายทอง แขวงคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม และเป็นการศึกษาชุมชนเป็นเวลา 12 เดือน ในชุมชนเป้าหมาย และเตรียมการประมวลผลวิเคราะห์และเขียนรายงานเป็นเวลา 6 เดือน รวมระยะเวลา 18 เดือน โดยมีผู้ร่วมวิจัยเป็นบุคคลในชุมชน เมื่อได้เขียนรายงานแล้วได้ใช้เทคนิคการสะท้อนกลับข้อมูล โดยให้ชาวบ้านสามารถตรวจรายงานวิจัย เสนอผลงานต่อที่ประชุมชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอแนะเพิ่มเติมข้อมูลให้มีความเที่ยงตรงและความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพอสรุปได้ดังนี้

(1) บ้านนาคูน้อย เป็นชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน ขึ้นกับเมืองนาชายทอง แขวงคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ อยู่ห่างจากคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ไปทางทิศเหนือ 21 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมือง 4 กิโลเมตร บ้านที่ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1813 (พ.ศ. 2356) ปัจจุบันมี 395 ครัวเรือน ประชากร 2,115 คน สภาพนิเวศวิทยาเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะกับการทำนา ทิศเหนือมีลำห้วยผ่าน สภาพภูมิอากาศมี 2 ฤดู ในอดีตสภาพนิเวศวิทยาอุดมสมบูรณ์ เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นความอุดมสมบูรณ์ลดน้อยลง บ้านนี้มีโรงเรียน 1 แห่ง สอน ป.1 - ป.5 มีศูนย์พัฒนาแม่และเด็ก ไฟฟ้าได้เข้ามาในบ้านนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) เส้นทางคมนาคมจากปากทางเข้าชุมชนเป็นหินลูกรัง ระยะทาง 2 กิโลเมตร อย่างไรก็ตามมีรถโดยสารวิ่งออกจากบ้านไปเมืองและคำม่างนะคอนเวียงจันทน์ เสียค่าโดยสารไป-กลับ 3,000 กีบ

ลักษณะการปลูกบ้านมีการถือฤกษ์ถือยาม การใช้ประโยชน์แต่ละหลังขึ้นอยู่กับจำนวนคนในครอบครัวมากน้อยเพียงใด การไปหาไม้มาสร้างบ้านมีความสำคัญมาก เมื่อสร้างเสร็จจะมีพิธีขึ้นบ้านใหม่ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีการเปลี่ยนไปเฉพาะการเลือกเสาเอกขวัญจะไม่ได้ปฏิบัติตามประเพณี โดยจะซื้อมาจากคนอื่น ซึ่งในอดีตจะต้องไปเลือกไม้ในป่าด้วยตนเอง ในปัจจุบันการใช้

ประโยชน์แต่ละหลังจะเปลี่ยนไป หิ้งผีพ่อแม่ได้เปลี่ยนไปเป็นที่ตั้งพระพุทธรูปแทน บทบาทของพ่อแม่มีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน การแต่งงานของชาวลาวพวนยังคงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ยกเว้นอาหารที่มาต้อนรับแขกจะเป็นเนื้อวัวบางทีก็จะเป็นเนื้อหมู การแต่งงานส่วนมากจะเอาเขยไปเลี้ยง พ่อตาแม่เขย การแบ่งมรดกจะให้ลูกสาวและลูกเขยที่เลี้ยงพ่อแม่มากกว่าลูกคนอื่น ๆ

ร้านค้าในบ้านนี้มี 18 แห่ง ในอดีตไม่มีร้านค้า เพียงแต่ซื้อขายกันเล็กน้อย อาชีพของชาวบ้านในอดีตมีแค่การทำนา ทอผ้า ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม หัตถกรรม และตีเหล็ก แต่ในปัจจุบันได้มีอาชีพเสริมต่าง ๆ เกิดขึ้นมาก เช่น มีอาชีพอิสระมากขึ้นเป็นพ่อค้าแม่ค้า ขายเครื่องใช้ต่าง ๆ บางคนรับราชการเป็นพนักงานองค์กรเอกชน และอื่น ๆ อาชีพเกษตรกรรมทำนาเฉลี่ยครอบครัวหนึ่งมีเนื้อที่ 1.88 ไร่ รายได้ประมาณ 1,177,882.2 บาท ต่อเนื้อที่ 654,379 ไร่ การใช้ปุ๋ยเคมีในปัจจุบันมีน้อย ยังนิยมการใช้ปุ๋ยคอก การเก็บเกี่ยวข้าวต้องใช้แรงงานคน มีเครื่องสูบน้ำในปัจจุบัน 10 เครื่อง และชาวบ้านยังนิยมใช้ควายไถนา รถไถเดินตามมีเพียง 37 คัน

โรงเรียนบ้านนาคุณน้อย ตั้งมาได้ประมาณ 50 ปี เดิมใช้ที่ดินญาติเป็นที่เรียน ปัจจุบันมีสถานที่เรียนของตนเอง สอนตั้งแต่ชั้น ป.1 - ป.5 บทบาทของครูมีต่อหมู่บ้านยังมีมากเหมือนกับอดีต ชาวบ้านยังให้ความเคารพยกย่อง และให้เกียรติครู ชาวบ้านพูดภาษาลาวพวนทั้งหมู่บ้าน คนที่แต่งงานจากที่อื่นจะพูดภาษาลาวพวนกลืน ทำให้ภาษาลาวพวนเป็นเอกลักษณ์และรักษาไว้ได้ในบ้านนี้

ชาวบ้านในอดีตนิยมการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร และยังคงรักษาโรคควบคู่กับการรักษาการแพทย์แบบแผนใหม่ ชาวบ้านยังมีความเชื่อเรื่องผีปอบอยู่ แม้ว่าจะไม่มีให้เห็นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 ก็ตาม ลักษณะอาหารการกินมีลักษณะที่พึ่งพาอาหารตามธรรมชาติ อาหารการกินจะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล ผู้หญิงหลังคลอดถูกขังนิมมอยู่ไฟอย่างเคร่งครัด ในอดีตชาวบ้านนิมมคัม น้ำบ่อ ปัจจุบันนิมมเปลี่ยนจากน้ำดิบมาเป็นน้ำต้มสุก และบางครั้งวุ้นชื่อน้ำเป็นแกลลอน ชาวบ้านรู้จักวางแผนครอบครัวเมื่อ 10-13 ปีที่ผ่านมา ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรลดลง

วัดบ้านนาคุณน้อยได้สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1883 (พ.ศ. 2426) ต่อมา มีวัดป่าและวัดใต้ เกิดขึ้นเป็น 3 วัด พระสงฆ์ยังมีบทบาทต่อชาวบ้านมากในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชน มีศีลห้าประจำใจ ให้รักชาติ รักศาสนา และรักผู้นำประเทศ จนถึงปัจจุบัน ชาวลาวพวนบ้านนาคุณน้อยยังคงปฏิบัติตามจารีตและวัฒนธรรมในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเคร่งครัดทั้ง 12 เดือน โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

คุณลักษณะของผู้สมัครรับเลือกตั้งนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) คือเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อพรรค และปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล คณะกรรมการบ้านมีคณะกรรมการด้าน

เศรษฐกิจ และป้องกันชาติ วัฒนธรรมและสังคมในปัจจุบันชาวบ้านรู้จักระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

การพักผ่อนหย่อนใจในบ้านนี้มีการพักผ่อนกับงานบุญประเพณี และการพักผ่อนหย่อนใจหลังเสร็จงานประจำวัน เช่น การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การดูภาพยนตร์ และการกินเหล้า นอกจากนี้ชาวบ้านยังนิยมเล่นกีฬาให้ลูกหลานได้ฟังเพื่อเป็นคำสอนใจ ซึ่งได้สืบทอดต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

(2) กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างมาก รองลงมาคือด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข และด้านการพักผ่อนหย่อนใจตามลำดับ ส่วนด้านศาสนาและความเชื่อมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวน้อยกว่าด้านครอบครัว และด้านการปกครอง

(3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ปัจจัยด้านการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข และการปกครอง ปัจจัยด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคม ทำให้ความเชื่อ และความศรัทธาต่อพุทธศาสนาไม่เปลี่ยนแปลง และปัจจัยด้านสื่อสารมวลชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการพักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างมาก

(4) ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ในระดับที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้นน้อยคือ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสยังมีอยู่มาก ส่วนปัญหาสังคมมีไม่มากนัก ซึ่งสามารถแก้ไขได้ภายในชุมชน

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับชุมชนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อจะได้ทราบการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลที่จะได้พิจารณาวางแผนการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมตรงกับลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

4.2.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไม่ควรจะจำกัดระยะเวลา ควรที่จะศึกษาตลอดไป เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

4.2.3 ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถที่จะกล่าวกว้าง ๆ กับชุมชนอื่นได้ ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละชุมชนมีโครงสร้าง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป

บรรณานุกรม

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- _____. 2537. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวิเคราะห์ และการปฏิบัติงานชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. 2542. สังคมและวัฒนธรรมไทย:ลักษณะ การเปลี่ยนแปลง และวิทยาการวิจัย. ขอนแก่น:ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และคณะ. 2541. วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยโย้ย บ้านโพนแพ่ง ตำบลหนองสนม อำเภอนวนนิवास จังหวัดสกลนคร. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และปรีชา ชัยปัญญา. 2539. วิถีครอบครัวและชุมชนชาติพันธุ์ไทยแลกบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน. 2527. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนสองแห่งในจังหวัดขอนแก่น : หมู่บ้านอัมพวันและหมู่บ้านคำแก่นคูณ. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรมผู้ให้สัมภาษณ์

ทำวทิศสาว	อายุ 98 ปี
ทำวจานทำ	อายุ 92 ปี
นางเกิด	อายุ 92 ปี
นางไข	อายุ 90 ปี
นางบุญหนา	อายุ 79 ปี
นางเฟื่อง	อายุ 70 ปี
นางแก่นคำ	อายุ 65 ปี
นางลม	อายุ 65 ปี
นางสายคำ	อายุ 60 ปี
และชาวบ้านทุกคน	

ภาคผนวก

- แนวทางการสัมภาษณ์
- แผนผังบ้านนาถุน้อย
- ตารางผนวก
- รูปภาพ

แนวทางในการสัมภาษณ์

1. ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน

- ตั้งหมู่บ้านเมื่อไหร่?
- ชื่อหมู่บ้านมีความหมายอย่างไร?
- ใครย้ายถิ่นมารุ่นแรก ย้ายมาเพราะอะไร เคยเกิดโรคระบาดในถิ่นนี้ไหม ทำไมจึงย้ายมาอยู่หมู่บ้านนี้?
- รุ่นแรกที่ย้ายมาเป็นพวกไหน ใครบ้าง มาจากไหน?
- จำนวนครัวเรือนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน?
- จำนวนประชากรจากอดีตจนถึงปัจจุบัน?
- การขยายตัวของหมู่บ้านจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นเช่นไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?
- เมื่อตั้งหมู่บ้านแล้วมีคนย้ายถิ่นเข้า/ออกในหมู่บ้านนี้ไหม มีสาเหตุการย้ายอะไรบ้าง?
- ฯลฯ

2. สภาพนิเวศวิทยา

- ทำแผนผังหมู่บ้านแสดงเขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้านใกล้เคียง และหมู่บ้านกับเมืองและแขวง?
- ทำแผนผังหมู่บ้านแสดงครัวเรือน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย บ่อน้ำ เส้นทางเดินในหมู่บ้าน ไร่ นา สวน?
- สภาพภูมิประเทศ มีที่นาเป็นนาประเภทใด มีที่ราบไหม มีห้วยหนอง คลอง บึง อะไรบ้าง อยู่ที่ไหนบ้าง เปลี่ยนแปลงอย่างไร?
- สภาพภูมิอากาศ ฤดูกาลต่างๆ อยู่ในช่วงเดือนไหน สภาพอากาศเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงอย่างไร?
- แต่ก่อนสภาพหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ไหม ทำนาได้มากไหม หาของป่ากินง่ายไหม ทำไม?
- หมู่บ้านเคยพบสภาพน้ำท่วม ฝนแล้งหลายๆ ปีติดๆ กันไหม และมีผลอย่างไรบ้าง?
- ฯลฯ

3. สภาพสาธารณูปโภคของหมู่บ้าน

- การบริการสาธารณสุขภายในชุมชน เช่น ธนาคารยา โรงเรียนอนามัย ศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน ศูนย์พัฒนาเด็ก ที่ตั้งขยะ
- ส้วมมีเมื่อไร มีกี่ครัวเรือน?
- ไฟฟ้าเริ่มมีเมื่อไร ได้มาอย่างไร ใช้จ่ายค่าติดตั้งเท่าไร เสียค่าไฟเดือนละเท่าไร?
- การคมนาคม เดิมเส้นทางเป็นอย่างไร ระหว่างหมู่บ้านเข้าอำเภอ จังหวัด เดียวนี้สภาพถนนติดต่อเป็นอย่างไร มีรถที่เที่ยว/วัน ระยะทางเท่าไร ค่าโดยสารเท่าไร?
- ฯลฯ

4. สถาบันครอบครัว (อดีตและปัจจุบัน)

- ลักษณะการตั้งบ้านเรือน มีกี่ห้อง? ลักษณะการใช้ประโยชน์แต่ละห้อง
- ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม มากน้อยเพียงใด?
- บทบาทของพ่อแม่เป็นอย่างไร?
- การเลือกคู่ ประเพณีการแต่งงาน ค่าสินสอด แต่งงานอยู่กับฝ่ายใด?
- การแต่งงานกับคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างภาค มีไหม? มีมากน้อยเพียงใด? เป็นอย่างไร?
- การแบ่งมรดก
- ครอบครัวที่มีนามสกุลมากที่สุด
- ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ
- ฯลฯ

5. สถาบันการศึกษา (อดีตและปัจจุบัน)

- โรงเรียนตั้งขึ้นเมื่อใด? มีครูกี่คน นักเรียนมีจำนวนเท่าใด? สอนถึงชั้นใด?
- นักเรียนไปเรียนต่อมากน้อยอย่างไร? ได้กลับมาทำประโยชน์ต่อหมู่บ้านของตนหรือไม่? และอย่างไร?
- ครูมีบทบาทต่อหมู่บ้านหรือไม่? ครูพักที่ไหน? วุฒิของครู
- ภาษาที่พูดกันในโรงเรียนใช้ภาษาใด? จงบอกตัวอย่างของภาษาว่าแตกต่างกับภาษาอีสานและภาษาไทยกลาง
- ภาษาที่พูดกันภายในหมู่บ้าน
- ฯลฯ

6. สถาบันสาธารณสุข (อดีตและปัจจุบัน)

- การรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยไปที่ไหน? รักษาอย่างไร?
- ลักษณะการแพทย์พื้นบ้านเป็นอย่างไร?
- ลักษณะอาหารการกินเป็นอย่างไร?
- การอยู่ไฟมีจริงหรือเปล่า? เป็นอย่างไร? มีจะล่าไหม?
- การคั้นน้ำเป็นอย่างไร?
- การใช้ส้วม
- สถานีอนามัยและศตวรรษ
- ธนาคารยา
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชั้นมูลฐานภายในหมู่บ้าน
- การวางแผนครอบครัว
- ฯลฯ

7. สถาบันศาสนา (อดีตและปัจจุบัน)

- วัดภายในหมู่บ้านตั้งมาเมื่อใด? ใครเป็นผู้ตั้งวัด? พระและเณรมีกี่รูป?
- บทบาทของพระภายในหมู่บ้าน
- ชาวบ้านไปวัดมากน้อยเพียงใด? ชายหรือหญิง หนุ่มหรือคนชราไปวัด
- ฮีตและวัฒนธรรมในหมู่บ้านเป็นอย่างไร?
- มีความเชื่อและประเพณีที่แตกต่างกับหมู่บ้านอื่น ๆ หรือไม่? มีอะไรบ้าง?
- ฯลฯ

8. สถาบันการพักผ่อนหย่อนใจ (อดีตและปัจจุบัน)

- มีการเล่นหรือประเพณีอะไรบ้างที่ชาวบ้านสนุกด้วยกัน? เป็นอย่างไร? ในเทศกาลไหน?
- ลักษณะของการเล่นที่ยังเหลืออยู่ให้เห็นในปัจจุบันเป็นอย่างไร?
- งานอดิเรกของชาวบ้านชอบทำอะไรบ้าง?
- การดูทีวีและฟังวิทยุมีมากน้อยเพียงใด?
- นิทานชาวบ้านเป็นอย่างไร?
- คำผญาและเพลงกล่อมเด็กเป็นอย่างไร?
- ลักษณะของการเล่นที่ไม่มีเหลือให้เห็นในปัจจุบันเป็นอย่างไร?
- ฯลฯ

9. สถาบันเศรษฐกิจ (อดีตและปัจจุบัน)

- ลักษณะร้านค้าภายในหมู่บ้านเป็นอย่างไร? ขายสินค้าอาหารประเภทใด? มีกี่ร้าน?
- อาชีพของชาวบ้านมีอะไรบ้าง?
- จงกล่าวถึงการทำงานแต่ละอาชีพ
- ผู้ที่มีที่ดินและไม่มีที่ดินกี่ราย
- คนที่มีนามากที่สุดกี่ไร่ น้อยที่สุดกี่ไร่ เฉลี่ยคนละกี่ไร่
- รายได้ประมาณปีละเท่าไร?
- ชาวบ้านมีหนี้สินไหม? หนี้สินประเภทใด?
- การนำผลผลิตทางการเกษตรไปขายยังตลาดมากน้อยเพียงใด?
- ธนาคารข้าว ธนาคารควาย
- การแลกเปลี่ยนแรงงานมีมากน้อยอย่างไร?
- การจ้างแรงงานประเภทไหน? อัตราค่าจ้างเป็นอย่างไร?
- การใช้ปุ๋ย
- การเก็บเกี่ยวข้าว
- เครื่องสูบน้ำ
- รถไถนาแบบเดินตาม
- รถอีแต๋น
- ฯลฯ

10. สถาบันการเมือง (อดีตและปัจจุบัน)

- ลักษณะของผู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในหมู่บ้าน และความสามารถของผู้นำเหล่านั้น
- การยกย่องหรือการเลือกผู้นำเหล่านั้นเป็นอย่างไร?
- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้านเป็นอย่างไร?
- คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทมากน้อยเพียงใด?
- ชาวบ้านให้ความร่วมมือต่อการพัฒนาหมู่บ้านอย่างไร?
- โครงการพัฒนาหมู่บ้านมีอะไรบ้าง?
- การรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้านเป็นอย่างไร?
- ชาวบ้านรู้จักระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด?
- ชาวบ้านได้ไปเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมากน้อยเพียงใด? และอย่างไร?
- ฯลฯ

11. กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของครอบครัวและชุมชน

ยกตัวอย่างครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

11.1 ด้านบทบาทของครอบครัว

11.2 ด้านการประกอบอาชีพ

11.3 ด้านการศึกษา

11.4 ด้านสาธารณสุข

11.5 ด้านการศาสนาและความเชื่อ

11.6 ด้านการเมืองและการปกครอง

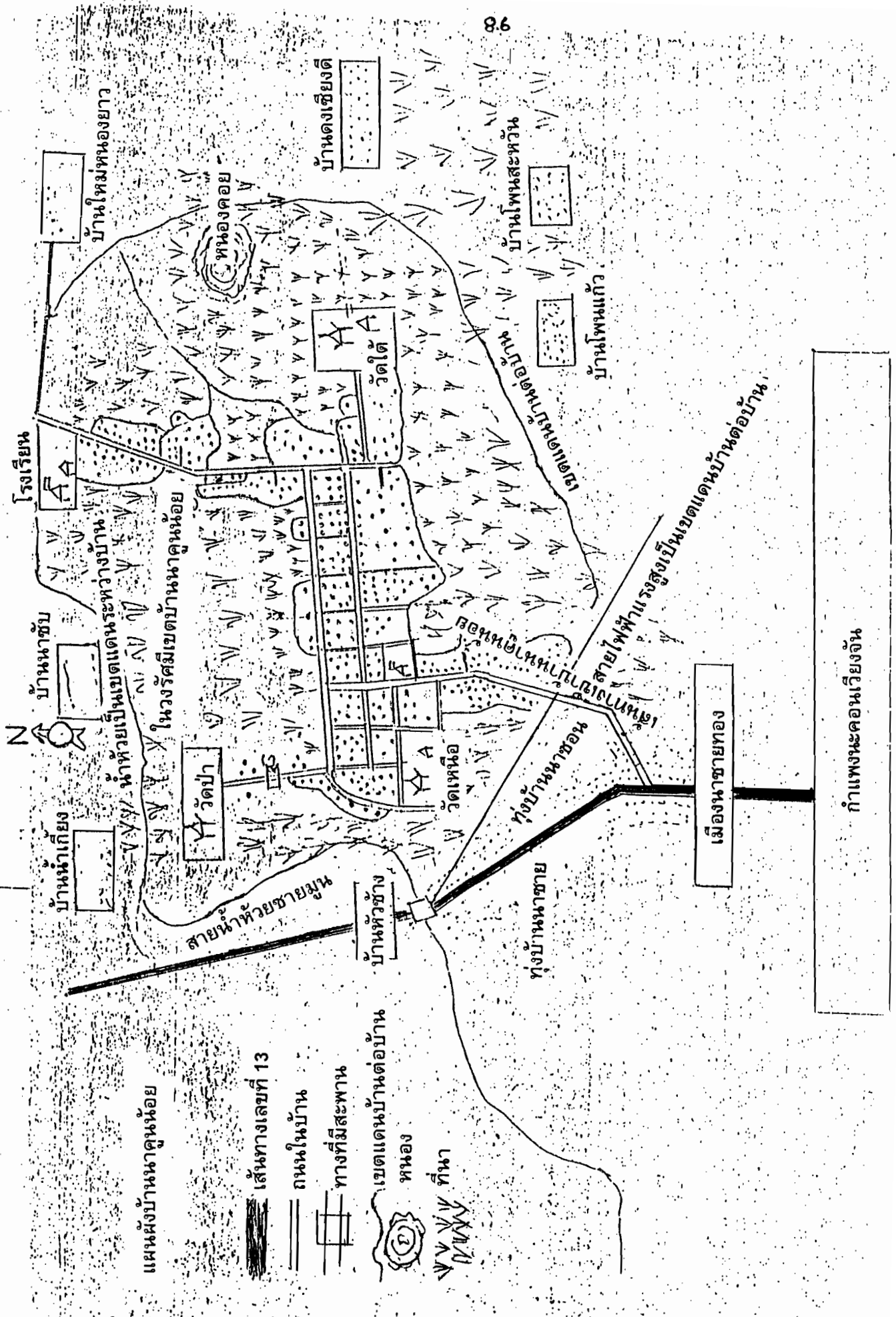
12. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ตามข้อ 11 เกิดขึ้นได้อย่างไร?

จงอธิบายให้แยกเป็นปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน

13. ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงมีอะไรบ้าง?

ผลกระทบด้านบวก ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ต่อชุมชนมีอะไรบ้าง?

ผลกระทบด้านลบ ซึ่งกลายเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการดำรงชีพในชุมชน

แผนผังบ้านนาคุดน้อย

เส้นทางเลขที่ 13

ถนนในบ้าน

ทางที่มีสะพาน

เขตแดนบ้านต่อบ้าน

หนอง

ที่นา

เมืองนาชายทอง

กำแพงนครเวียงจันทน์

ตารางภาคผนวกที่ 1 จำนวนประชากรจำแนกเพศและตามช่วงอายุ

อายุ (ปี)	เพศ	
	ชาย (คน)	หญิง (คน)
0-4	71	64
5-9	126	81
10-14	124	122
15-19	154	148
20-24	82	106
25-29	64	70
30-34	69	47
35-39	60	64
40-44	54	50
45-49	62	78
50-54	47	30
55-59	25	30
60-64	16	9
65-69	27	30
70-74	14	7
75-79	6	1
80-84	1	3
85 ขึ้นไป	4	2
รวม	1,006	942

ตารางภาคผนวกที่ 2 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	279	77.5
รับราชการ	24	6.7
เอกชน (ประจำ)	20	5.6
อิสระ	19	5.3
รับจ้าง (ชั่วคราว)	12	3.3
หัตถกรรม	6	1.7
รวม	360	100.0

ตารางภาคผนวกที่ 3 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอาชีพเสริม

อาชีพเสริม	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกรรวม	151	43.3
รับราชการ	2	0.6
อิสระ	95	27.2
รับจ้าง, กรรมกร	67	19.2
หัตถกรรม	32	9.2
ความเชื่อ	2	0.6
รวม	349	100.0

ตารางภาคผนวกที่ 4 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามสถานที่ทำงาน

สถานที่ทำงาน	จำนวน	ร้อยละ
แขวงกำแพงนะคอน	77	68.7
ต่างแขวง	20	17.9
ต่างประเทศ	5	4.5
ไม่ระบุ	10	8.9
รวม	112	100.0

ตารางภาคผนวกที่ 5 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามลักษณะครอบครัว

ลักษณะครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ครอบครัวเดี่ยว	220	61.1
ครอบครัวของทางฝ่ายชาย	33	9.2
ครอบครัวของทางฝ่ายหญิง	107	29.7
รวม	360	100.0

ตารางภาคผนวกที่ 6 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามภาษาที่ใช้

ภาษาที่ใช้	จำนวน	ร้อยละ
พวน	277	76.9
พวนและอีสาน	15	4.2
พวนและไตคำ	3	0.8
พวนและเวียงจันทน์	9	2.5
พวนและใต้	39	10.8
พวนและเหนือ	10	2.8
พวนและฮ่อ	1	0.3
พวนและหลวงพระบาง	2	0.6
พวนและไทย	1	0.3
พวนและจีน	1	0.3
พวนและเวียดนาม	1	0.3
ไตคำและเวียงจันทน์	1	0.3
รวม	360	100.0

ตารางภาคผนวกที่ 7 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระบบความสัมพันธ์
ระหว่างญาติพี่น้องภายในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา				ปัจจุบัน			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
1. การพูดเรื่องทั่ว ๆ ไปซึ่งเป็นเรื่องราวทั่วไปในหมู่บ้าน	21.9	75.6	2.5	100.0 (360)	20.3	76.9	2.8	100.0 (360)
2. การพูดคุยเรื่องความเป็นอยู่ทุกข์สุขของสมาชิกภายในครอบครัวของญาติพี่น้อง	96.7	3.3	0	100.0 (360)	96.9	3.1	0	100.0 (360)
3. การขอความช่วยเหลือหรือคำแนะนำในด้านเกษตร (การลงแขก)	1.7	96.4	1.9	100.0 (360)	0.6	97.2	2.2	100.0 (360)
4. การขอความช่วยเหลือหรือคำแนะนำที่ไม่ใช่การเกษตร (การลงแขกสร้างบ้าน)	1.4	96.7	1.9	100.0 (360)	0.6	96.1	3.3	100.0 (360)
5. การยืมสิ่งของเครื่องใช้ในการเกษตรตลอดจนอาหารการกินซึ่งกันและกัน	1.4	98.6	0	100.0 (360)	0.8	98.6	0.6	100.0 (360)
6. การเลี้ยงดูบุตรซึ่งกันและกัน	34.4	45.6	20.0	100.0 (360)	41.7	36.1	22.2	100.0 (360)
7. การปรับความเข้าใจเมื่อมีปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว	87.2	11.9	0.8	100.0 (360)	87.5	11.9	0.6	100.0 (360)
8. การไปร่วมงานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบุญ เทศกาล ฯลฯ	76.4	23.1	0.6	100.0 (360)	77.5	21.9	0.6	100.0 (360)
9. การไปเที่ยวกับญาติด้วยกัน	1.7	93.9		100.0 (360)	0.8	94.4	4.7	100.0 (360)
10. การดูแลรักษาหรือเอาใจใส่ญาติพี่น้องเจ็บป่วย	97.5	2.2	4.4	100.0 (360)	97.5	2.2	0.3	100.0 (360)
11. เชื้อเพลิง เคารพผู้อาวุโส	97.8	1.9	0.3	100.0 (360)	98.1	1.7	0.3	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 8 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามกิจกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ

เรื่อง	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา				ปัจจุบัน			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
1. การสวดมนต์ก่อนเข้านอน	14.4	53.9	31.7	100.0 (360)	15.0	53.1	31.9	100.0 (360)
2. การทำบุญตักบาตร	39.2	59.7	1.1	100.0 (360)	40.3	59.2	0.6	100.0 (360)
3. การถือศีลในวันพระ	8.1	21.4	70.6	100.0 (360)	8.3	22.5	69.2	100.0 (360)
4. การรักษาโรคด้วยวิธีแบบชาวบ้าน	97.8	1.7	0.6	100.0 (360)	98.1	1.7	0.3	100.0 (360)
5. การเข้าพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ตะเคาะ เคราะห์ งานแต่งงาน	88.6	11.4	0	100.0 (360)	88.3	11.7	0	100.0 (360)
6. การเซ่น	91.4	8.3	0.3	100.0 (360)	91.7	8.1	0.3	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 9 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการปฏิบัติตามฮีตสิบสอง
ของครัวเรือน

การปฏิบัติตามฮีตสิบสอง	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา				ปัจจุบัน			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
1. บุญเข้ากรรม (ปวารณา)	14.2	79.2	6.7	100.0 (360)	15.3	78.1	6.7	100.0 (360)
2. บุญข้าวชื้อ	32.8	66.1	1.1	100.0 (360)	33.9	65.0	1.1	100.0 (360)
3. บุญแหวน	68.9	31.1	0	100.0 (360)	68.9	3.6	0	100.0 (360)
4. บุญตวงรวง	96.1	3.9	0	100.0 (360)	96.4	1.9	0	100.0 (360)
5. บุญบั้งไฟ	97.8	1.9	0.3	100.0 (360)	97.8	90.8	0.3	100.0 (360)
6. บุญข้าวชะ (บุญเบิกบ้าน)	3.9	90.8	5.3	100.0 (360)	3.6	70.6	5.6	100.0 (360)
7. บุญเข้าพรรษา	28.0	70.3	1.7	100.0 (360)	27.8	70.6	1.7	100.0 (360)
8. บุญเข้าประทับคันทัน	81.7	18.1	0.3	100.0 (360)	81.7	18.1	0.3	100.0 (360)
9. บุญข้าวสาก	83.1	16.7	0.3	100.0 (360)	72.8	16.9	0.3	100.0 (360)
10. บุญออกพรรษา	22.8	75.3	1.9	100.0 (360)	22.5	75.6	1.9	100.0 (360)
11. บุญทอดกฐิน	3.3	92.5	4.2	100.0 (360)	1.9	93.9	4.2	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 10 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการเปลี่ยนแปลง

อุตสาหกรรมในครัวเรือน

อุตสาหกรรมภายในครัวเรือน	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา			ปัจจุบัน		
	ทำ	ไม่ทำ	รวม	ทำ	ไม่ทำ	รวม
1. ทอเสื้อผ้า	82.8	17.2	100.0 (360)	74.4	25.6	100.0 (360)
2. ทอผ้าไหม	81.1	18.6	100.0 (360)	84.4	15.6	100.0 (360)
3. ทอผ้าธรรมดา	72.2	22.8	100.0 (360)	26.9	73.1	100.0 (360)
4. ซักตามเครื่องใช้ต่าง ๆ	61.4	38.6	100.0 (360)	55.8	44.2	100.0 (360)
5. ถนอมแห	22.8	77.2	100.0 (360)	20.3	79.7	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 11 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการพักผ่อนหย่อนใจ

การพักผ่อนหย่อนใจประเภทต่าง ๆ	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา				ปัจจุบัน			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
1. การนั่งกินเหล้าเพื่อความสนุกสนาน	25.3	66.7	8.1	100.0 (360)	25.6	65.3	9.2	100.0 (360)
2. การนั่งคุยกับพระสงฆ์	4.2	83.3	12.5	100.0 (360)	3.3	84.4	12.2	100.0 (360)
3. การนั่งคุยกับเพื่อนบ้าน	20.8	78.9	0.3	100.0 (360)	22.5	77.2	0.3	100.0 (360)
4. การดูมวย	45.3	48.1	6.7	100.0 (360)	45.8	47.2	6.9	100.0 (360)
5. การดูทีวีเรื่องข่าว ละคร ภาพยนตร์	87.3	10.8	1.4	100.0 (360)	89.2	9.7	1.1	100.0 (360)
6. การฟังเพลง	91.1	7.2	1.7	100.0 (360)	91.9	6.4	1.7	100.0 (360)
7. การอ่านหนังสือพิมพ์	6.1	45.3	48.6	100.0 (360)	5.0	47.2	47.8	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 11 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการพักผ่อนหย่อนใจ(ต่อ)

การพักผ่อนหย่อนใจประเภทต่าง ๆ	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา				ปัจจุบัน			
	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม	มาก	ปานกลาง	น้อย	รวม
8. การเดินหอย	2.5	96.4	.6	.0 (360)	0	.2	47.8	1100.0 (360)
9. การเที่ยวชมงานบุญหมู่บ้านอื่น	1.4	95.0	1.1	100.0 (360)	2.5	96.7	0.8	100.0 (360)
10. เล่นการพนันเมื่อมีงานรื่นเริงต่าง ๆ	0	91.7	3.6	100.0 (360)	0.8	95.8	3.3	100.0 (360)
11. การฟังหมอลำ	20.3	79.7	8.3	100.0 (360)	0.3	91.1	8.6	100.0 (360)
			0	100.0 (360)	20.3	79.2	0.6	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 12 ร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามการสาธารณสุข

เรื่องต่าง ๆ	อดีต 10 ปีที่ผ่านมา			ปัจจุบัน		
	ใช่	ไม่ใช่	รวม	ใช่	ไม่ใช่	รวม
1. การคั้นน้ำบ่อ	100	0	100.0 (360)	26.4	73.3	100.0 (360)
2. การใช้ส้วม	71.4	28.6	100.0 (360)	75.3	24.7	100.0 (360)
3. เมื่อเจ็บป่วยไปหาหมอเป่า (หมอชาวบ้าน)	98.9	1.1	100.0 (360)	97.2	2.8	100.0 (360)
4. เมื่อเจ็บป่วยไปหาหมอที่คลินิก	90.0	10.0	100.0 (360)	89.4	10.6	100.0 (360)
5. เมื่อเจ็บป่วยไปหาหมอที่โรงพยาบาล	99.7	0.3	100.0 (360)	99.7	0.3	100.0 (360)
6. ภรรยาเมื่อคลอดบุตรได้อุ้มไฟ	77.2	22.8	100.0 (360)	66.7	3.3	100.0 (360)
7. การคุมกำเนิดประเภทชั่วคราว	83.1	16.9	100.0 (360)	81.4	18.6	100.0 (360)
8. การคุมกำเนิดประเภทถาวร	2.5	97.5	100.0 (360)	2.5	97.5	100.0 (360)
9. ชอบรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ	89.4	10.6	100.0 (360)	56.9	43.1	100.0 (360)

ตารางภาคผนวกที่ 13 จำนวนครัวเรือนที่เริ่มเทคโนโลยีทางการเกษตรในแต่ละปี

เทคโนโลยีทางการเกษตร	ปีที่เริ่มใช้ (ค.ศ.)																			
	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1. เครื่องสูบน้ำ	-	1	-	-	1	4	4	-	2	3	11	1	6	2	5	5	24	7	-	-
2. ยารปราบศัตรูพืช	1	17	7	1	3	24	28	6	2	10	51	4	15	6	3	4	6	-	1	-
3. ปุ๋ยเคมี	-	2	7	1	2	32	33	7	14	17	60	4	16	11	6	15	5	1	2	-
4. พันธุ์พืชชนิดใหม่	-	3	-	1	-	20	4	9	10	63	125	12	39	11	7	9	3	2	1	-
5. รถอู่เดิน	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
6. รถแทรกเตอร์	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-
7. การใช้รถบรรทุกผลผลิตจากที่นา	-	6	6	-	5	24	23	17	17	36	85	7	31	11	8	7	4	3	3	-
8. การใช้รถนวดข้าว	-	-	-	-	-	1	1	-	1	12	51	21	136	32	15	11	6	3	2	-
9. การทำนา 2 ครั้ง หรือปลูกพืชหมุนเวียน	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	2	2	-
10. การใช้รถไถไปประเภทเดินตาม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	23	4	15	15	32	27	48	13	2	1

ตารางภาคผนวกที่ 14 จำนวนครัวเรือนที่เริ่มตั้งอำนวยความสะดวกในแต่ละปี

สิ่งอำนวยความสะดวก	ปีที่เริ่มใช้ (ค.ศ.)																													
	1967	1970	1972	1973	1974	1975	1976	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	
1. โทรทัศน์	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	3	2	1	1	6	84	1	8	28	34	66	47	23	4	-	
2. ไฟฟ้า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	15	244	60	13	3	1	
3. พัดลม	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	1	12	234	63	15	3	-	
4. วิทยุ	-	5	-	-	-	9	-	3	6	83	1	9	-	3	39	22	5	16	14	95	2	7	3	8	4	4	-	1	-	
5. ตู้เย็น	-	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1	3	-	-	-	1	46	108	16	1	-	
6. รถจักรยาน	-	18	-	-	-	101	-	4	15	98	2	13	3	2	23	5	3	6	19	17	-	4	-	2	6	-	-	-	-	
7. รถจักรยานยนต์	1	5	1	-	-	5	-	1	2	8	-	1	1	4	9	10	5	11	14	45	-	8	5	6	8	13	6	7	1	
8. เตารีดไฟฟ้า	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	83	59	3	-	-	
9. จักรเย็บผ้า	-	13	-	-	-	3	-	2	4	28	-	7	2	-	6	9	-	3	7	14	-	4	-	5	1	3	-	-	-	
10. เตาแก๊ส	-	-	-	-	1	1	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
11. สเตอริโอ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12. เครื่องเล่นวีดีโอเทป	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3	1	-	-
13. หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	118	118	36	4	-	-
14. รถตุ๊ก ๆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-

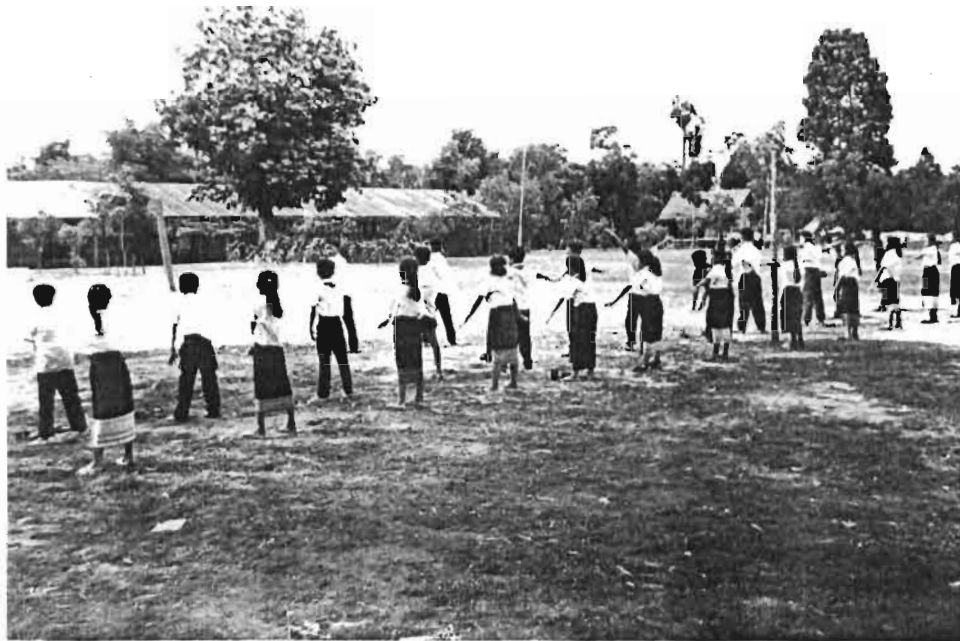
รูปภาพที่ 1 ลักษณะบ้านเรือน บ้านนาคุณน้อยแบบโบราณ

รูปภาพที่ 2 ลักษณะบ้านเรือนบ้านนาคุณน้อยแบบสมัยใหม่

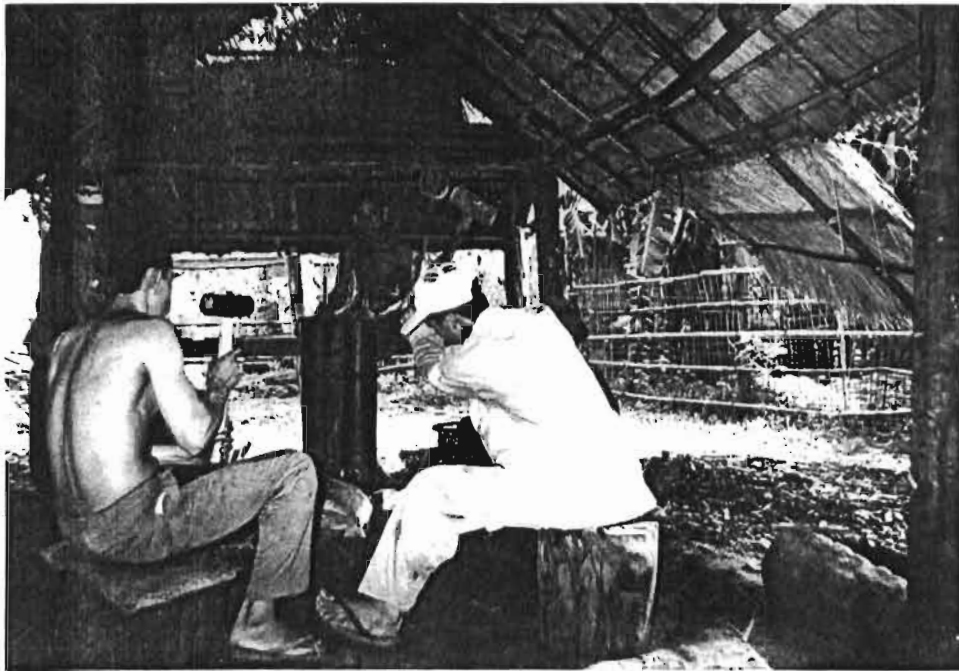
รูปภาพที่ 3 ผู้เฒ่าผู้แก่ บ้านนาคุณน้อย

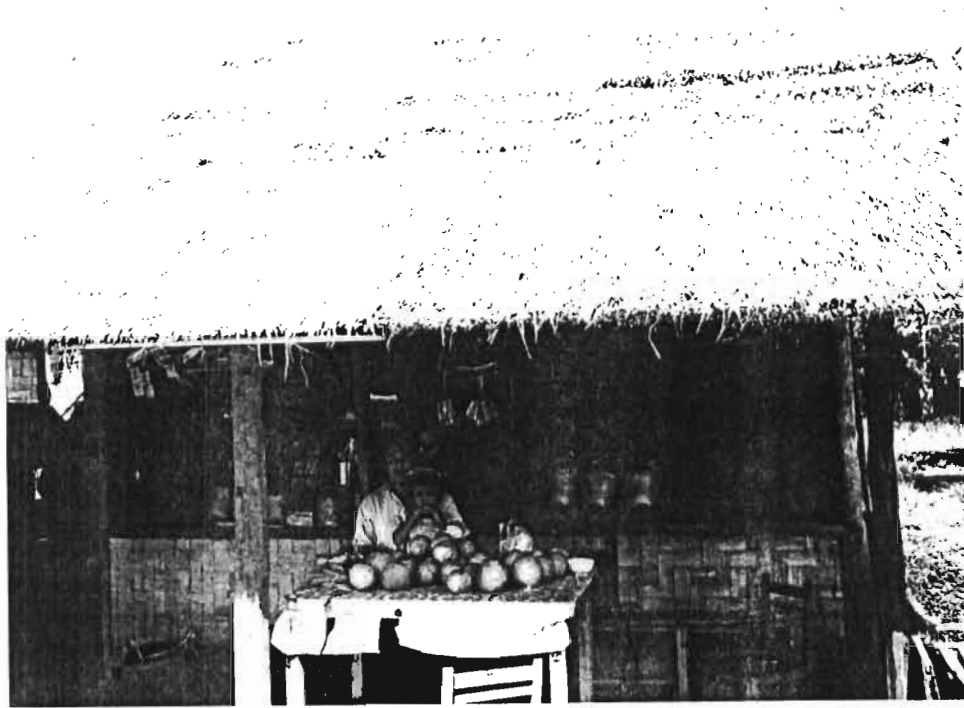
รูปภาพที่ 4 โรงเรียนประถมสมบูรณ์บ้านนาคุณน้อย

รูปภาพที่ 5 การทอผ้าเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านนาคูนน้อย

รูปภาพที่ 6 การตีเหล็กเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านนาคูนน้อย

7 ลักษณะร้านค้าบ้านนาขุนน้อย

รูปภาพที่ 8 พระ เณร วัดไต่บ้านนาขุนน้อย

รูปภาพที่ 9 พิธีตู้ขวัญ งานแต่งงาน ของชาวลาวพวน บ้านนาคูน้อย

รูปภาพที่ 10 พิธีเผาศพของชาวลาวพวน บ้านนาคูน้อย